

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΕΑ'

ΤΕΥΧ. Α'

ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΛ. 72.18.308

15 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1987

ΑΡΙΘ. 15

ΥΠΕΡΧΡΟΝΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΤΗΣ Ζ' ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

(Έξ άφορμής τής 1200ετηρίδος αύτης)

Η Θεολογία τών ιερών εικόνων

Η Θεολογική Αίσθητική τής Ζ' Οικουμενικής Συνόδου έμψυχώνεται υπό τής Θεολογίας τών ιερών εικόνων. Συμφώνως πρὸς τήν Θεολογία αὐτή, ἡ τιμητική προβολή και προσκύνησις τών ιερών εικόνων ἔχει τή δογματική θεμελίωσί της πάνω σέ μερικέσ σημαντικώτατες πτυχές τής Ὁρθοδόξου δογματικῆς διδασκαλίας και πρὸ πάντων ἀφ' ἑνὸς στήν Θεολογική Γνωσιολογία, ἀφ' ἑτέρου στήν Χριστιανική Ὀντολογία, Κοσμολογία και Ἀνθρωπολογία και τρίτον και πρὸ πάντων, ὅπως ἤδη ὑποδηλώθηκε, στήν Χριστολογική διδασκαλία περὶ τής σαρκώσεως τοῦ Λόγου.

α) Συμφώνως πρὸς τήν Ὁρθόδοξη Θεολογική Γνωσιολογία⁵, ἀκόμη και ἡ ἀόρατη, διανοητικῶς ἀσύλληπτη και ἀκατάληπτη ὑπερβατική πραγματικότης τοῦ Θεοῦ, καθὼς με τὶς ἀκτιστες θεῖες ἐνέργειες ἔρχεται σ' ἐπαφή πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, εἶναι δυνατόν νὰ προσεγγισθῇ μερικῶς ἀπὸ τὶς καθαρμένες διανοητικέσ δυνάμεισ τοῦ ἀνθρώπου ὄχι τόσον με συλλογιστική ἐνέργεια, ὅσον πρὸ πάντων με ἄμεση βιωματική ἐμπειρία, μυστική νοητική ἐνόρσι και ἄμεση

ἐσωτερική θέα και ἐποπτεία εικόνων, τὶς ὁποῖες θέτει μπροστά στὰ ἀνθρώπινα πνευματικά μάτια ὁ ἴδιος ὁ Θεός, ὅπως ὁμοφώνως διδάσκουν ἡ Ἁγία Γραφή και ἡ Ἱ. Παράδοσις. «Τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται ἡ τε ἀίδιος αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ) δύναμις και θεϊότης» (Ρωμ. α', 20). Κατὰ τὸν Ἰουστῖνο «ἀμυδρῶς ὁρῶμεν» θεῖες ἀλήθειες⁶. Κατὰ τὸν Μ. Ἀθανάσιο, ἡ κτίσις «τὸν ἑαυτῆς δεσπότην και ποιητὴν σημάζειν»⁷. Ὁ Μ. Βασίλειος τονίζει, ὅτι διὰ τών «ὁρωμένων και αἰσθητῶν» εικόνων τοῦ κόσμου τούτου φθάνομε στήν «θεωρίαν τών ἀοράτων»⁸. Καὶ κατὰ τὸν Γρηγόριο τὸν Ναζιανζηνὸ γνωρίζομε ἀτελῶς τὶς ἀκτιστες ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ με «εἰκόνες», ποὺ μοιάζουν με τὸ ἀπ. ὕγισμα τοῦ ἡλίου πάνω στὸ νερό⁹. Καὶ κατὰ τὸν Γρηγόριο Νύσσης, «ὁ τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν ἀποκαθήρας ἐν τῷ ἰδίῳ κάλλει τής θείας φύσεως καθορᾶ τὴν εἰκόνα» και «τηλαυγῶς βλέπει τὸ μακάριον θέαμα». Ὑπάρχουν λοιπὸν «τὰ φω-

(*) Συνέχεια ἐκ τής σελ. 563 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 14 τεύχους.

5. Περισσότερα γιὰ τὴ Θεολογική Γνωσιολογία βλέπε: Εὐαγγέλου Δ. Θεοδωροῦ, Κριτική Εἰσαγωγή εἰς τὸ ζήτημα τών σχέσεων Θερησκείας και Γνώσεως, Ἀθήναι 1955.

6. Ἰουστίνου, Ἀπολογία δευτέρα ὑπὲρ τών Χριστιανῶν, Migne Ἐ.Π. 6, 457, 465, 468. Τοῦ ἰδίου, Πρὸς Τρύφωνα Ἰουδαίου διάλογος, Migne Ἐ.Π. 6, 476.

7. Μ. Ἀθανασίου, Λόγος κατὰ Ἑλλήνων, Migne Ἐ.Π. 25, 69.

8. Μ. Βασιλείου, Ὀμιλία εἰς τὴν Ἐξαήμερον πρώτην, Migne Ἐ.Π. 29, 16.

9. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Λόγοι 28, 3, 28, 4, 28, 7, Migne Ἐ.Π. 36, 29, 36-37.

τοειδῆ τῆς θείας φύσεως ἀπαυγάσματα, δι' ὧν ὁ Θεὸς ὁράτα»¹⁰.

Αὐτὰ ἐξηγοῦν διατὶ ὁ ἐκ τῶν σπουδαιότερων φορέων τῆς διδασκαλίας τῆς Ζ' Οἰκουμένης Συνόδου ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, — ἐνῶ τονίζει ὅτι «τοῦ Θεοῦ... ἀδύνατον τὸ ἀσώματον καὶ ἀσχημάτιστον καὶ ἀόρατον καὶ ἀπερίγραπτον εἰκονισθῆναι»¹¹, δὲν διστάζει νὰ ἐπισημάνῃ, ὅτι εἶναι δυνατὴ ἡ συμβολικὴ ἐξεικόνισις καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀοράτου Θεοῦ καὶ τῶν ἀσωμάτων ἀγγέλων, ἐφ' ὅσον ὑπὸ μορφήν ἀνθρωπίνης εἰκόνας ἀπεκαλύφθησαν τόσον Ἐκεῖνος¹² ὁ Ἰδιος, ὅσον καὶ τὰ ἄλλα «λειτουργικὰ πνεύματα», τὰ ὁποῖα ὑπ' Αὐτοῦ «εἰς διακονίαν ἀποστέλλονται διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν» (Ἐβρ. α', 14). Ὑπάρχουν λοιπὸν εἰκόνες, «σχήματα καὶ μορφὰς καὶ τύπους ἀναπλάττουσαι τῶν ἀοράτων καὶ ἀσωμάτων, σωματικῶς τυπομένων, πρὸς ἀμυδρὰν κατανόησιν Θεοῦ τε καὶ ἀγγέλων, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἡμᾶς τὰ ἀσώματα, ἄνευ σχημάτων ἀναλογούντων ἡμῖν, θεωρεῖν, καθὼς φησὶν ὁ πολὺς τὰ θεῖα (Ψευδο)Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης»¹³. Εἰδικώτερα γὰρ τὴν ἐξεικόνισι τῶν ἄϋλων πνευμάτων, ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός προσθέτει, ὅτι οἱ ἄγγελοι, «νοητοὶ ὄντες, ἐν νοητοῖς τόποις, νοητῶς παρεῖναι καὶ ἐνεργεῖν

πιστεύονται. Εἰκονίζονται μὲν σωματικῶς..., ἀλλ' ἀσώματον καὶ νοητὴν τινὰ θεωρίαν δηλούσης τῆς σωματικῆς εἰκόνας»¹⁴. Ἡ θεολογικὴ αὐτὴ Γνωσιολογία εἶναι σημαντικὴ θεμελιώσις τοῦ δικαιώματος καὶ τοῦ καθήκοντος τῶν πιστῶν νὰ προβάλλουν καὶ νὰ προσκυνοῦν τίς ἱερὲς εἰκόνες. Ἐὰν δὲν εἶναι ἀνεπίτρεπτη καὶ αὐτὴ ἡ χρῆσις συμβολικῶν — ἀκόμη καὶ ἀνθρωπομόρφων — εἰκόνων ἐνεργειῶν τοῦ ἀοράτου Θεοῦ καὶ τῶν ἀσωμάτων ἀγγέλων, πολὺ περισσότερον εἶναι δικαιολογημένη ἡ ἐξεικόνισις τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς τοῦ Θεανθρώπου Κυρίου, τῆς Θεοτόκου, τῶν ἁγίων, ὅπως καὶ διαφόρων ἐπιγειῶν γεγονότων καὶ συμβάντων τῆς Ἰστορίας τῆς σωτηρίας καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Χαρακτηριστικὸς εἶναι πάλιν ὁ συλλογισμὸς τοῦ ἰδίου ἐκκλησιαστικοῦ Πατρός: «Εἰ τοίνυν τῆς ἡμῶν προνοῶν ἀναλογίας ὁ θεὸς λόγος, πάντοθεν τὸ ἀνατατικὸν (=ἀναγωγικόν, ποὺ προκαλεῖ ἀνάτασι) ἡμῖν ποριζόμενος (=παρέχων, προμηθεύων), καὶ τοῖς ἀπλοῖς καὶ ἀμορφώτοις (=εἰς τὰ χωρὶς μορφῆ ἄϋλα πρόσωπα τῆς θείας πραγματικότητος) τύπους τινὰς (=μερικὰ εἰκονικὰ ἀποτυπώματα, μερικὲς εἰκονικὲς μορφές) περιτίθησι, πῶς μὴ εἰκονίζει τὰ σχήμασι μεμορφωμένα κατὰ τὴν οἰκείαν (ἀνθρωπίνην) φύσιν καὶ ποθοῦμενα μὲν, διὰ δὲ τὸ μὴ παρεῖναι, ὁράσθαι μὴ δυνάμενα;»¹⁵.

10. Γρηγορίου Νύσσης, Εἰς μακαρισμοὺς, Migne Ἐ.Π. 44,1269.

11. Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Λόγος Γ' ἀπολογητικὸς πρὸς τοὺς διαβάλλοντας τὰς ἁγίας εἰκόνας, Migne, Ἐ.Π. 94, 1320. Πρβλ. 94, 1344.

12. Ἐνθ' ἀνωτ. 94, 1354 ἐξ., ὅπου, ἐκτὸς τῶν ἄλλων τονίζεται, ὅτι «Ἰακώβ εἶδε καὶ ἐπάλασε μετὰ τοῦ Θεοῦ· δῆλον δὲ ὅτι ὡς ἀνθρώπος ἐφάνη αὐτῷ ὁ Θεός... Καὶ Ἡσαΐας ὡς ἀνθρώπον εἶδε καθήμενον ἐπὶ θρόνου. Εἶδεν Ἀβραάμ οὐ φύσιν Θεοῦ..., ἀλλὰ εἰκόνα Θεοῦ καὶ πεσὼν προσεκύνησεν. Εἶδεν Ἰησοῦς Ναυῆ οὐ φύσιν ἀγγέλου, ἀλλ' εἰκόνα· φύσις γὰρ ἀγγέλου οὐχ ὁράται ὀφθαλμοῖς... Ὁμοίως καὶ Δανιήλ...». Ἐπίσης κατὰ τὸν Ἰωάννη τὸν Δαμασκηνὸν «ὀφθαλμοὶ καὶ ἐν τοῖς κτίσμασιν εἰκόνας μνησούσας ἡμῖν ἀμυδρῶς τὰς θείας ἐμφάσεις...» (Αὐτόθι, 94, 1341).

13. Ἐνθ' ἀνωτ., 94, 1341. Πρβλ. καὶ 94, 1344, ὅπου προστίθεται: «Οἶδαμεν οὖν, ὅτι οὔτε Θεοῦ, οὔτε ψυχῆς, οὔτε δαίμονος δυνατὸν θεαθῆναι φύσιν, ἀλλ' ἐν μετασχηματισμῷ τινι θεωροῦνται ταῦτα, τῆς θείας προνοίας τύπους καὶ σχήματα περιτιθείσης τοῖς ἀτυπώτοις καὶ μὴ ἔχουσι σχηματισμὸν σωματικῶς, πρὸς τὸ χειραγωγηθῆναι ἡμᾶς καὶ πρὸς παχυμερῆ καὶ μερικὴν αὐτῶν γνῶσιν, ἵνα μὴ ἐν παντελεῖ ἀγνοίᾳ ὄμεν Θεοῦ καὶ τῶν ἀσωμάτων κτισμάτων».

β) Ἡ χρησιμοποίησις ὑλικῶν στοιχείων (ἐπιφανειῶν, ψηφιδῶν, χρωμάτων κ.λπ.) καὶ ἀνθρωπίνων μορφῶν στὴν Ζωγραφικὴ τῶν εἰκόνων συμβιβάζεται ἀπολύτως πρὸς τὴν Χριστιανικὴ Ὀντολογία καὶ Κοσμολογία. Ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία περὶ ὑλικῶν ὄντων καὶ κόσμου εἶναι ἀντίθετη πρὸς τὸν πλ. τωνικὸ δυϊσμὸ, ποὺ θεωρεῖ τὴν ὑλικὴν κτίσι ὡς κάτι τὸ κακὸ καὶ ἄξιο περιφρονήσεως. Ἡ ὀρθόδοξος λατρεία χρησιμοποιοῖ γενικῶς τὰ ὑλικά στοιχεία τόσον πρὸς τελεσιουργία τῶν μυστηρίων (ἄρτος, οἶνος, ὕδωρ, ἔλαιον, μύρα κ.λπ.), ὅσον καὶ πρὸς δραματοποίησι ἢ αἰσθητοποίησι πνευ-

14. Ἐνθ' ἀνωτ., 1344.

15. Αὐτόθι, 1341.

ματικῶν βιωμάτων ἢ γεγονότων¹⁶. Τὰ ὑλικά ἀντικείμενα (οἶνος, σῖτος, ἔλαιον, ὕδωρ, πῦρ, κηρία, θυμίαμα κ.λπ.), συχνὰ χρησιμοποιοῦνται ὡς σύμβολα πνευματικῶν ἐνοιῶν, ἀντικειμένων, ἐκδηλώσεων καὶ τῶν ἀγαθῶν, πού ἀπορρέουν ἀπὸ τὸ ἀπολυτρωτικὸ ἔργο τοῦ Χριστοῦ. Ἡ κατάφασις ἢ ἡ χρῆσις τοῦ ὑλικοῦ στοιχείου στήν καθ' ὅλου Λατρεία καὶ λειτουργικὴ Τέχνη, πού ἀνταποκρίνεται στὸ ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὑλικοπνευματικὸ ὄν, δὲν ὀδηγεῖ σὲ εἰδωλολατρικὴ ἐξωτερικοποίησι τῆς λατρείας, ἀλλ' ἀντιθέτως ὀδηγεῖ σὲ ἐμβάθυνσι στὸ μυστήριον τῆς Θείας Οἰκονομίας. Ἡ χρῆσις τοῦ ὑλικοῦ στοιχείου στὴ λειτουργικὴ ζωὴ καὶ στίς λειτουργικὰς Τέχνας καθιστᾷ τὰ χριστιανικὰ πνευματικὰ μὴνύματα ἰσχυρότερα καὶ πειστικώτερα παρὰ ὁ ἀπλοῦς λόγος. Ἐπομένως τὸ ὑλικὸ στοιχεῖο παίζει εὐεργετικὸ ρόλο, ἐφ' ὅσον συντελεῖ, ὥστε ἡ ἐσωτερικὴ ζωὴ νὰ ἐκφράζεται πληρέστερον καὶ τελειότερον. Δι' αὐτὸ τὸ ὅτι ἡ Παλαιὰ Δικθῆκη ἀπηγόρευε τὴν εἰδωλολατρεία δὲν ἐμπόδιζε τὸ γεγονός, ὅτι «ἡ σκηνὴ καὶ τὸ καταπέτασμα καὶ ἡ κιβωτὸς καὶ ἡ τράπεζα καὶ πάντα τὰ ἐν τῇ σκηνῇ (λυχνίαι, χρυσῆ στάμνος, ράβδος) εἰκόνες ἦσαν καὶ τύποι καὶ ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων, ἅτινα προσεκυνεῖτο ὑπὸ παντὸς Ἰσραὴλ· ἐτι δὲ καὶ τὰ Χερουβείμ τὰ γλυπτὰ, Θεοῦ προστάγματι κατασκευασμένα ἰκανῶς ἀποδέδεικται»¹⁷.

Αὐτὰ ἐξηγοῦν, διατι ἡ Ὁρθοδοξία καταδικάζει τὸν Μανιχαϊσμό, ὁ ὁποῖος «κακίζει

τὴν ὕλην καὶ ἄτιμον ἀποκαλεῖ», καὶ διατι τὰ ὑλικά στοιχεῖα «τῆς καθ' ἡμᾶς λατρείας χειροποίητά εἰσιν ἅγια, δι' ὕλης προσάγοντα ἡμᾶς τῷ ἁύλῳ Θεῷ»¹⁸. «Ἄ γὰρ τῷ Θεῷ ἀνατίθενται, τῇ αὐτοῦ ἐπιφοιτήσει καὶ μεθέξει ἅγια ἐστίν»¹⁹. Ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς Χριστιανικῆς Ὀντολογίας καὶ Κοσμολογίας κατανοεῖται, διατι «πᾶσα εἰκὼν ἐκφαντορικὴ τοῦ κρυφίου ἐστὶ καὶ δεικτικὴ» καὶ ὑποβοηθεῖ «ὅπως διαγινῶμεν τὰ κεκρυμμένα» θεῖα μυστήρια²⁰.

Κατ' ἐξοχὴν στήν ἀναγωγικὴ καὶ μυσταγωγικὴ ἀτμόσφαιρα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, οἱ ἱερὲς εἰκόνες εἶναι ἐκφράσεις ἢ συμβολικὲς παραστάσεις τοῦ ὑπερβατικοῦ καὶ οὐρανοῦ κόσμου τοῦ «ὄντως ὄντος» καὶ τῆς θείας δόξης καὶ μεταμορφώσεως, πρὸς τὸν ὁποῖο συναρτῶνται τὰ ἐξεικονιζόμενα πρόσωπα. Αὐτὰ εἴτε εὐρίσκονται μέσα εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν (Θεός, ἄγγελοι), εἴτε ἀνῆλθαν εἰς αὐτὸν ἐκ τῆς γῆς, ἀφοῦ ἀξιοποίησαν σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὴν ὑλικοπνευματικὴν συναρτήσιν τους καὶ ἐξουδετέρωσαν κάθε κίνδυνον νὰ ἀλλοτριωθοῦν ἐκ τοῦ Θεοῦ οἱ πνευματικὲς καὶ ὑλικὲς δωρεὲς τῆς ἀγαθότητός Του. Ἔτσι ἡ πνευματικὴ ἀλήθεια, τὴν ὁποία γνωρίζομε βιωματικά μὲ τὸ στοχαστικὸ ἀντίκρουσμα μιᾶς ἱερᾶς εἰκόνας, ὑπέγκειται τῆς ὀπτικῆς ἀληθείας, τὴν ὁποία συλλαμβάνομε μὲ τὰ ὑλικά μας μάτια. Κατὰ τὴν νεοπλατωνικὴ μορφολογικὴ διατύπωσι, τὴν ὁποία χρησιμοποιεῖ μὲ χριστιανικὸ περιεχόμενον ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, «διὰ σωματικῆς θεωρίας ἐρχόμεθα ἐπὶ τὴν πνευματικὴν θεωρίαν», διότι «ἐπειδὴ διπλοῖ ἔσμεν, ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος κατασκευασμένοι, ἀδύνατον ἡμᾶς ἐκτὸς τῶν σωματικῶν ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ νοητά»²¹. Οἱ εἰκόνες, ὡς σημειώνεται στὰ πρακτικὰ τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὑποβοηθοῦν «ὅπως διὰ τοῦ ὄρατοῦ χερσικτῆρος εἰς τὴν ἀόρατον θεότητα... ἢ διάνοια ἡμῶν ἀρπαγῇ»²². Ἐννοεῖται, ὅτι ἡ εἰκὼν ἔχει σαφῆ ὑποδηλωτικὴν ἀναφορικότητα πρὸς τὴν νοητὴν θεῖα πραγματικότητα, χωρὶς νὰ ἐγείρη τὴν ἀξίωσι

16. Πρβλ. λ.χ. τὴν ἐξῆς λειτουργικὴν ἐκφράσει: «ἄρτος ζωοποιός· οἶνος ἀφθαρσίας· ἁγλιεύος κατανύξεως· ἀπρὸ φῦρα θεότευκτος· βύσσιος ἀφθαρσίας· ὡς κινδύρισσον συμπάθειαν, ὡς κέδρον τε πίστιν ἠδύπνοιον, ὡς πεινήν ἀληθινήν ἀγάπην προσφέροντες»· «κρατὴρ κερνῶν ἀγαλλίας»· «ἀμπελος ἀληθινή»· «βαῖα δικαιοσύνης» καὶ «σωφροσύνης» κ.λπ.: Εὐαγγελίου Δ. Θεοδώρου, Ἡ μορφωτικὴ ἀξία τοῦ ἰσχυρότος Τριωδίου, ἐν Ἀθήναις 1958, ὅπου βλ. περισσότερα.

17. Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, ἐνθ' ἄνωτ., 1308 καὶ 1300, ὅπου τονίζονται τὰ ἐξῆς: «Θεοῦ πῶμα τὴν ὕλην καὶ καλὴν ταύτην ὁμολογῶ... Οὐ προσκυνῶ τῇ ὕλῃ, προσκυνῶ δὲ τὸν τῆς ὕλης Δημιουργόν, τὸν ὕλην δι' ἐμὲ γενόμενον καὶ ἐν ὕλῃ τὴν κατοικῆσιν θέμενον καὶ δι' ὕλης τὴν σωτηρίαν μου ἐργασάμενον... Ἡ οὐχ ὕλη τὸ τοῦ Σταυροῦ ξύλον;... Ἡ οὐχ ὕλη ἡ ζωφόρος πέτρα, ὁ τάφος ὁ ἅγιος, ἡ πηγὴ τῆς ἡμῶν ἀναστάσεως; Ἡ οὐχ ὕλη τὸ μέλαν, τὰ τῶν Εὐαγγελίων δέματα; Ἡ οὐχ ὕλη ἡ ζωοποιὸς τράπεζα, ἡ τὸν ἄρτον ἡμῶν τῆς ζωῆς χορηγοῦσα; Ἡ οὐχ ὕλη ὁ χρυσὸς τε καὶ ἄργυρος, ἐξ ὧν σταυροὶ τε καὶ πίνακες ἅγιοι κατασκευάζονται καὶ ποτήρια; Ἡ οὐχ ὕλη πρὸς τούτων ἀπάντων, τὸ τοῦ Κυρίου μου σῶμα καὶ αἷμα;». Πρβλ. Joh. D. Mansi, Sacrorum Concilium nova et amplissima collectio (=Mansi), Φλωρεντία καὶ Βενετία, 12,962 καὶ 1070· 13, 309.

18. Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, ἐνθ' ἄνωτ., 1309.

19. Mansi 13,309.

20. Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, αὐτόθι 1337.

21. Ἐνθ' ἄνωτ., 1336.

22. Mansi 12, 1062.

Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΝΙΚΑΝΟΡΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΕΙΜΗΛΙΟΦΥΛΑΚΕΙΟΝ ΑΥΤΗΣ(*)

12. ΣΤΑΥΡΟΙ ΑΓΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΥΛΟΓΙΑΣ.

Δεκάδες Σταυροί αγιασμοῦ καὶ εὐλογίας ἀναφέρονται εἰς τὰ παλαιὰ κατάστιχα τῆς ἱ. Μονῆς. Ἡ χρησιμοποίησις τούτων ὑπὸ τῶν ἱερομονάχων κατὰ τὰς περιόδους τῶν ἱερῶν Λειψάνων εἰς κόμας καὶ χωρία ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς περιοχῆς τῆς ἐπαρχίας τῶν Γρεβενῶν, ἀκόμη καὶ μακρὰν τῶν συνόρων τῆς Πατριδος μας εἰς περιοχὴν Μοναστηρίου καὶ εἰς Ρουμανίαν, εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν φθορὰν τούτων ἐκ τῆς χρήσεως καὶ ἀπὸ ὑπεξαιρέσεις ὑπὸ διαφόρων, οἱ ὅποιοι ἐπεδίωκον γὰρ ἔχουν τι ἐκ τῆς Μονῆς ὡς εὐλογίαν. Ὅσα ἡμεῖς εὐρήκαμεν κατὰ τὴν ἔρευναν καὶ καταγραφὴν μας, ἐκθέτομεν κατωτέρω:

1. Σ τ α υ ρ ὀ ς εὐλογίας μετὰ βάσεως, ὕψους 0,40X0,19 μ., διαμ. βάσεως 0,15 μ. Φέρει διάκοσμον ἐκ λίθων πρασίνου χρώματος, ἐρυθροῦ καὶ ρόζ. Πε-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 568 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 14 τεύχους.

ριφερειακῶς ἔχει 19 κοράλια. Ὁ ἀριθμὸς τῶν λίθων καὶ ἐπὶ τῶν δύο ὄψεων κατὰ χρῶμα ἔχει ὡς ἐξῆς: πράσινοι 32, ἐρυθροὶ 8, ρόζ 24. Ἡ ὅλη ἐπιφάνεια τοῦ Σταυροῦ κοσμεῖται διὰ χρυσοῦ σφραγίσματος καὶ σιολίζεται ἐκ πύργων ναΐδιοσχημῶν. Εἶναι ἔργον ἐξαιρετικῆς χειροτεχνίας, ὃ δὲ εἰσαγωγικὸς Σταυρὸς περιλαμβάνει τὰς ἐξῆς μικροεὐλογητικὰς παραστάσεις: Α' ὄφεις: Σταύρωσιν, Ἀποκαθίλωσιν, Ἀνάστασιν, Συνάντησιν τοῦ Ἀνασιάντιος μετὰ τῶν Μυροφόρων, τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου εἰς τὸ ὑπερῶν καὶ τὴν ψηλάφισιν τοῦ Θωμᾶ. Β' ὄφεις: Ἁγία Τριάδα, Γέννησιν, Βάπτισιν, Ὑπαπαντὴν τοῦ Σωτῆρος, Εἰσοδία Θεοτόκου καὶ Ἐθαγγελισμὸν. Ἐπὶ τῆς χρυσοκεντήτου βάσεως ἀναγράφεται: «Ο ΡΑΣΚΟΠΡΕΖΡΕΝΗΣ ΜΕΛΛΕΤΙΟΣ ΑΦΙΕΡΩΣΕ ΑΩΝΖ ΑΠΡΗΛΙΟΥ ΚΕ ΤΗ ΕΝ ΤΗ ΕΠΑΡΧΙΑ ΣΤΑΓΩΝ ΙΕΡΑ ΚΑΙ ΣΕΒΑΣΜΙΑ ΜΟΝΗ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΤΗ ΕΠΟΝΟΜΑΖΟΜΕΝΗ ΜΠΟΥΝΑΣΙΑ». Φυλάσσεται ἐντὸς δερματίνης θήκης.

2. Σ τ α υ ρ ὀ ς ὕψους 0,29X0,18 μ. διάμ.

ὅτι τὴν ἐξεικονίζει πλήρως καὶ ἐξαντλητικῶς. Μία τοιαύτη ἐξεικόνισις εἶναι ἀδύνατος, διότι ἡ θεία πραγματικότητα ἔχει τόσον ὑπέρολογο, ὅσον καὶ μεταισθητικὸ χαρακτῆρα. Μετὴν προοπτικὴ αὐτῆ οἱ ἱ. εἰκόνες εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς τρόπους τῆς ἐπιφανείας καὶ ἀποκαλύψεως τοῦ μυστηρίου τῆς συναρτήσεως τῆς ἀοράτου θείας πραγματικότητος πρὸς τὴν ἐπιγεία περιοχὴ.

Στὴν ἱ. εἰκόνα συνδέονται ἐπίγειο καὶ οὐράνιο, δημιούργημα καὶ Δημιουργός, ὕλη καὶ πνεῦμα, αἰσθητὸ καὶ ὑπερφυσικό, φύσις καὶ Χάρις, κόσμος καὶ Θεός. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ Ζωγραφικὴ δὲν ἀποκαλύπτει μόνον τὸ Ἐπέκεινα καὶ τὸ Θεῖον, οὔτε ἀπλῶς παραπέμπει σ' αὐτά, ἀλλὰ καὶ σημαίνει σύνδεσι μετὰ αὐτά, διότι στὴν ἱ. εἰκόνα τὸ Ἐπέκεινα εἶναι πορὸν στὸ Ἐνθάδε καὶ τὸ Ἐνθάδε συμμετέχει στὸ Ἐπέκεινα. Ὅπως ὀλόκληρη ἡ λειτουργικὴ ζωὴ καὶ Τέχνη τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, κατὰ παρόμοιον τρόπο καὶ ἡ προσκύνησις τῶν ἱ. εἰκόνων ἐπιβεβαιώνει τοὺς λόγους τοῦ ρωμαιοκαθολικοῦ Casper, ὃ ὁποῖος τονίζει, ὅτι «ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ δημιουργήσῃ γέφυρες μετὰ τὸ οὐρανοῦ καὶ γῆς. Γνωρίζει, ὅτι — ἀφ'

ὅτου ὁ Λόγος ἔγινε σὰρξ καὶ ἔζησεν ἀνάμεσά μας καὶ ἔπαθε σωματικῶς καὶ ἀφ' ὅτου... μετὴν τὴν νίκη τῆς Ἀναστάσεως λάμπρυνε καὶ αὐτὴν τὴν ἀνθρωπίνην σάρκα καὶ σύμπασα τὴν Κτίσις—, δημιουργήθηκε ἡ γέφυρα, πού συνδέει τὸν οὐρανὸ μετὰ τὴ γῆ»²³. Καὶ κατὰ τὴν διατύπωσιν τοῦ Bulgakow, δὲν ὑπάρχει ἀγεφύρωτη «ἀπόστασις μετὰ τὸ ἐπιγείου καὶ τοῦ οὐρανοῦ, οὔτε διαχωριστικὸς φραγμὸς μετὰ τὸ αὐτοῦ τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἄλλου, οὔτε χωρισμὸς μετὰ τὸ ζώντων καὶ τεθνεώτων. Ὅλοι καὶ ὅλα συνενώνονται σὲ μία ἐνότητα καὶ γίνονται οὐρανὸς πάνω στὴ γῆ»²⁴.

Ἄλλ' ἐὰν ἡ Θεολογία τῶν ἱ. εἰκόνων ἔχη σοβαρὰ ἐρείσματα στὴν Ὁρθόδοξη Γνωσιολογία καὶ στὴν καθ' ὅλου Χριστιανικὴ Ὀντολογία καὶ Κοσμολογία, πολὺ περισσότερον εἶναι θεμελιωμένη ἐπάνω στὴν Χριστιανικὴ Ἀνθρωπολογία καὶ πρὸ πάντων στὴν Χριστολογία, ὅπως θὰ ποῦμε στὴ συνέχεια.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

23. Josef Casper, Weltverklärung im liturgischen Geiste der Ostkirche, Freiburg im Breisgau 1939, σ. 45.

24. Sergej Bulgakow, Le ciel sur la terre, «Una Sancta» (1927), σ. 57.

θάσεως 0,12 μ. με περικάλυμμα χρυσοποίκιλλον μετά δέκα εξ κοραλίων ἐπὶ τῶν δύο ὄψεων καὶ τριῶν μεγαλύτερων εἰς τὰ τρία ἄκρα. Εἰς τὸ κέντρον αὐτοῦ περιέχει ξυλόγλυπτον στανρὸν εἰκονίζοντα ἐπὶ τῆς α' ὄψεως: Ἐθαγγελισμὸν, Βάπτισιν, Ὑπαπαντὴν καὶ εἰς τὰ ἄκρα δύο Ἐθαγγελιστάς, ἐπὶ τῆς β' ὄψεως: Σταύρωσιν, Ἀποκαθήλωσιν, Μυροφόρους καὶ εἰς τὰ ἄκρα δύο Ἐθαγγελιστάς. Εἰς τὰς πλευρὰς φέρει ἄνθη καὶ φύλλα ἐκ χρυσοσύρματος. Ἐνθίσκεται ἐντὸς ξυλίνης θήκης ἐκ δέσματος. Εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς θάσεως ἀναγράφεται τὸ ὄνομα «ZABOPΔA».

3. Σ τ α ν ρ ὸ ς ὕψους 0,22X0,9 μ. με μαργαριτάρια καὶ ἄλλους πολυτίμους λίθους. Καταλήγει εἰς ναϊδιοσχίμους πύργους, εἰς τὸ κάτω μέρος φέρει δύο δράκοντας ἔχοντας ἐπὶ τῆς γλώσσης αὐτῶν κοράλιον. Περιέχει ξυλόγλυπτον Στανρὸν ἐφ' οὗ εἰκονίζεται ἐπὶ τῆς α' ὄψεως: ἡ Βάπτισις ἔχουσα ἑκατέρωθεν ἄγγέλους, εἰς τὸ ἄνω καὶ κάτω ἄκρον δύο Ἐθαγγελισταί. Ἐπὶ τῆς ἐτέρας ὄψεως εἰκονίζεται ἡ Σταύρωσις, ἑκατέρωθεν οἱ Ἅγιοι Κωνσταντῖνος καὶ Ἑλένη καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ἄκρα δύο Ἐθαγγελισταί. Φυλάσσεται ἐντὸς δεγματίνης θήκης.

4. Σ τ α ν ρ ὸ ς ὕψους 0,20X0,9 μ. ἐντὸς ἀργυροῦ περικαλύμματος ἄνευ θάσεως, φέρει ὠραῖον διάκοσμον ἐκ σμάλιον πεποικιλμένον διὰ μαργαριτῶν καὶ ἄλλων λίθων διαφόρων χρωμάτων. Τὰ δύο ὄριζόντια ἄκρα καταλήγουν εἰς ἀστέρας ἐπιολισμένους ἐκ σμάλιον καὶ χρυσοῦ σύρματος, κοσμεῖται ἐπίσης καὶ με τέσσαρας πυργίσκους ναϊδιοσχίμους τῆς αὐτῆς τέχνης. Εἰς τὸν ἐντὸς τοῦ ἀργυροῦ περιβλήματος χώρον, ὑπάρχει ξυλόγλυπτος Στανρὸς με συνήθεις ἀπεικονίσεις ἐκ τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου.

5. Σ τ α ν ρ ὸ ς μετὰ θάσεως ὕψους 0,27X0,10 μ. διαμ. θάσεως 0,8 με ἀργυροῦν ἐπίχρυσον περικάλυμμα στολισμένον δι' ἀνθέων ἐκ χρυσοῦ σύρματος καὶ σμάλιον καὶ πολυτίμων λίθων καὶ μαργαριτῶν. Περιέχει ἀνάγλυφον ξύλινον Στανρὸν με λεπιοτάτας παραστάσεις ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ Κυρίου. Ἐπὶ τῆς θάσεως ἡ ἐπιγραφή: «ΑΦΡΘΗ ΕΚ ΤΟΥ ΗΡΜΝΟΥ ΠΑΠΑ ΔΑΜΝΟΥ...». Φυλάσσεται ἐντὸς θήκης ἐκ δέσματος.

6. Σ τ α ν ρ ὸ ς ἁγιασμοῦ ὕψους 0,16X0,7 μ. καὶ διαμ. θάσεως 0,7. Στολίζεται δι' ἀνθέων, μαργαριτῶν καὶ ἄλλων λίθων, ὡς καὶ ἄλλων σχημάτων κατασκευασμένων δι' ἀργυροῦ σύρματος. Εἰς τὸ κάτω μέρος ἡ ἐπιγραφή: «1765 XATZIZIMA ΗΡΜΝΟΥ», φυλάσσεται ἐπὶ θήκης.

7. Σ τ α ν ρ ὸ ς ἁγιασμοῦ μικροῦ μεγέθους ἄνευ θάσεως ὕψους 0,11X0,6 μ. στολισμένους μετὰ λίθων διαφόρων χρωμάτων. Εἰς τὸ κέντρον ὁ ξυλόγλυπτος Στανρὸς κατεστραμμένος. Φυλάσσεται ἐντὸς παλαιᾶς, ἐφθαρμένης θήκης.

8. Σ τ α ν ρ ὸ ς ξυλόγλυπτος εὐλογίας, ἀρίστης τεχνιοτροπίας, διαστάσεων, ἄνευ μήκους λαβῆς, 0,20X0,18 μ. Περιβάλλεται ἀπὸ μεταλλικὸν κάλυμμα, τὸ ὁποῖον φέρει ἐπ' αὐτοῦ προσκολλημένους ἡμιπολυτελεῖς λίθους 50 τὸν ἀριθμὸν.

9. Σ τ α ν ρ ὸ ς ξυλόγλυπτος ἐντὸς συσταρω-

τῆς θήκης, διαστ. 0,9X0,5 μ. καὶ ἕτερος ξυλόγλυπτος Σ τ α ν ρ ὸ ς τῆς αὐτῆς τέχνης, ἐντὸς συσταρωτῆς θήκης διαστάσεων 0,6X0,3,5 μ.

10. Σ τ α ν ρ ὸ ς, διαστάσεων 0,20X0,10 μ. με ἀργυροῦν ἐπίχρυσον περικάλυμμα διακεκομημένον διὰ σμάλιον, χρυσοῦ σύρματος καὶ 42 πολυτίμων λίθων διαφόρων χρωμάτων. Ὁ ξυλόγλυπτος Στανρὸς ἀρίστης τεχνιοτροπίας, πλὴν ὅμως εἰς τὸ κέντρον αὐτοῦ ἐφθαρμένος.

11. Σ τ α ν ρ ὸ ς ξυλόγλυπτος, διαστάσεων 0,22X0,11 μ. ἐντὸς ἀργυροῦ περικαλύμματος, ἄνευ θάσεως, εἰς τὰ ἄκρα καταλήγει εἰς ἀστέρας καὶ εἰς δύο πυργίσκους ναϊδιοσχίμους, εἰς τὸ κάτω ἄκρον ζευγὸς πτερωτῶν θηρίων ὑποβασιάζουν αὐτόν. Φέρει συνολικῶς ἐπ' αὐτοῦ 35 πολυτίμους λίθους καὶ πέντε μαργαριτάρια.

12. Σ τ α ν ρ ὸ ς ξυλόγλυπτος, διαστάσεων 0,14X0,10 μ. ἄνευ λαβῆς καὶ θάσεως, ἐντὸς ἀργυροῦ περικαλύμματος κεκομημένον διὰ σμάλιον καὶ 38 πολυτίμων λίθων διαφόρων χρωμάτων καὶ μεγεθῶν.

13. Σ τ α ν ρ ὸ ς ξυλόγλυπτος, διαστάσεων 0,20X0,12 μ. μετὰ θάσεως καὶ ἐντὸς μεταλλικοῦ περικαλύμματος, φέροντος εἰς τὸ ἄνω μέρος δύο ἑξαπύργους καὶ εἰς τὴν θάσιν αὐτοῦ πτερωτὰ θηρία ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τῶν ὁποίων ὑποβασιάζεται ὁ Στανρὸς, σὴνται ἐπ' αὐτοῦ 27 κοράλια.

14. Σ τ α ν ρ ὸ ς ξυλόγλυπτος, διαστάσεων 0,16X0,10 μ. ἐντὸς μεταλλικοῦ περικαλύμματος, τὸ ὁποῖον γύρωθεν φέρει τὰ γράμματα εἰς βυζαντινὴν γραφὴν «Τ Κ Π Γ Α Π Μ 5 σ».

15. Σ τ α ν ρ ὸ ς ἁγιασμοῦ εἰς μικρὸν σχῆμα, διαστάσεων 0,15X0,8 μ. ἐξ ἀργύρου, εἶναι ἔργον λεπιοτροπικῆς ἱκανότητος, στολίζεται δι' ἀνθέων ἐκ σύρματος χρυσοῦ καὶ τινων πολυτίμων λίθων.

16. Σ τ α ν ρ ὸ ς ἁγιασμοῦ ξυλόγλυπτος, διαστάσεων 0,23X0,12 μ. ἐντὸς μεταλλικῆς θήκης με ὠραῖον διάκοσμον ἐκ σμάλιον, κοσμεῖται εἰς τὰ ἄκρα με παραστάσεις καὶ ναϊδιοσχίμους πυργίσκους ἐπὶ τῶν ὁποίων ὑπάρχουν πιηγά, ὑποσηρίζεται ἐπὶ τῶν κεφαλῶν πτερωτῶν θηρίων ἐκ μετάλλου ἐπιχρυσού, ἐπ' αὐτοῦ ἔχει προσηλωμένα συνολικῶς καὶ ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν 75 κοράλια καὶ 8 ρουμπίνια, ἐπὶ τῆς ἐδρῆσας πλευρᾶς τῆς θάσεως σὴνται ἡ ἐπιγραφή με βυζαντινὰ γράμματα: «† ΥΠΑΡΧΟΙ Ο ΣΤΑΥΡΟΣ ΤΟΥ ΠΑΠΑ ΚΥΡ ΜΕΛΕΤΗΟΥ ΕΚ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΖΑΒΟΡΔΑΣ 1728».

17. Σ τ α ν ρ ὸ ς μεταλλικὸς ἐπίχρυσος διαστάσεων 0,18X0,8 μ. Ἐπὶ τῆς α' ὄψεως: ἡ Βάπτισις καὶ εἰς τὰ ἄκρα οἱ μείζονες προσφῆται, ἐπὶ τῆς β' ὄψεως: ἡ Σταύρωσις μετὰ τῶν Ἐθαγγελιστῶν. Ἐπὶ τῆς θάσεως ἡ ἐπιγραφή: «† ΡΜΝΧ ΖΒΡΑΝ 1827 ΒΤΜ ΙΝ 2».

18. Σ τ α ν ρ ὸ ς ξυλόγλυπτος διαστάσεων 0,21X0,9 μ. ἄνευ θάσεως ἐντὸς ἀργυροῦ περικαλύμματος, τὸ ὁποῖον κοσμεῖται διὰ σμάλιον, καὶ εἰς τὰ ἄκρα αὐτοῦ καταλήγει εἰς ἀστέρας, ἔχει δὲ ἐπ' αὐτοῦ προσηλωμένους πολυτίμους λίθους, κοράλια, ρουμπίνια κ.λπ. συνολικῶς 60 τεμάχια καὶ ἐπὶ τῆς κεκομη-

μένης λαβῆς ἐτέρου 5 μεγαλύτερου σχήματος λίθους.

19. Σ τ α υ ρ ὀ ς ξυλόγλυπτος διαστάσεων 0,20X0,8 μ. ἐντὸς ἐπιχρῶσου περικαλύμματος, τὸ ὁποῖον κοσμεῖται γύρωθεν ἐξ ἡμιπολυτελῶν λίθων μεγάλου σχήματος 22 τὸν ἀριθμὸν καὶ 8 μικροτέρων. Ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τῆς βάσεως αὐτοῦ φέρει γράμματα Σλαβικῆς προφανῶς γραφῆς. Ἡ ὅλη κατασκευὴ του μαρτυρεῖ ξενικὴν προέλευσιν.

20. Σ τ α υ ρ ὀ ς ξυλόγλυπτος ἀγιασμοῦ ἐντὸς μεταλλικοῦ περικαλύμματος, διαστάσεων 0,22X0,8 μ. Κοσμεῖται διὰ 24 ἡμιπολυτελῶν λίθων, καὶ οὗτος ξενικῆς τεχνολογίας, πιθανῶς Σλαβικῆς.

21. Σ τ α υ ρ ὀ ς ἀγιασμοῦ ξυλόγλυπτος σχεδὸν ἐφθαρμένος, ἐντὸς μεταλλικοῦ περικαλύμματος κοσμημένου ἐκ λίθων διαφόρων μεγεθῶν. Ἐπὶ τῆς λαβῆς διακρίνεται μέρος τῆς ἐπιγραφῆς: «ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ... 1723», καὶ οὗτος ξενικῆς προελεύσεως.

22. Σ τ α υ ρ ὀ ς ξυλόγλυπτος ἐντὸς περικαλυπτοῦ ἀργυρῆς θήκης κοσμημένης διὰ σμάλτου καὶ σύρματος χρυσοῦ ὡς καὶ 75 κοραλίων καὶ 8 ρουμπινίων. Εἰς τὰ ἄκρα αὐτοῦ ναϊδιόσχημοι πυργίσκοι ἐπὶ τῶν ὁποίων ἴστανται πινακίδες, ἐπίσης κοσμεῖται καὶ διὰ τριῶν ὁμοιοτύπων μεταλλικῶν παραστάσεων τῆς φιλοξενίας τοῦ Ἀβραάμ. Κάτωθεν τῶν περὶ τῶν τοῦ Σταυροῦ ὑπάρχοντων δράκοντες μετὰ τινῶν πινηῶν. Ἡ βάση στηρίζεται ἐπὶ δρακοντοειδῶν κεφαλῶν. Περιφερειακῶς τῆς βάσεως ἡ ἐπιγραφή διὰ βυζαντινῶν γραμμάτων: «ΥΠΑΡΧΟΙ Ο ΣΤΑΥΡΟΣ ΤΟΥ ΠΑΠΑ ΚΥΡ ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΕΚ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΖΑΜΠΟΡΔΑΣ».

23. Δύο τεμάχια μικρῶν Σταυρῶν ἄνευ βάσεως, κεκοσμημένων διὰ κοραλίων, σμάλτων καὶ κεντημάτων ἐκ σύρματος χρυσοῦ.

24. Δύο Σταυροὶ μικροῦ σχήματος ἀπὸ ὁποῦν ἐντὸς ἐπιχρῶσου ἀργυροῦ ἐπικαλύμματος κεκοσμημένου διὰ κοραλίων καὶ σύρματος χρυσοῦ.

25. Σ τ α υ ρ ὀ ς ἀργυροῦ μετὰ βάσεως διαστάσεων 0,16X0,8 μ. φέρων με ἀναγλύφους παραστάσεις τὴν Σταύρωσιν καὶ τὴν Βάπτισιν. Εἶναι λαϊκῆς τεχνολογίας.

26. Σ τ α υ ρ ὀ ς ξυλόγλυπτος ἀγιασμοῦ διαστάσεων 0,16X0,8 μ. ἐντὸς ἐπιχρῶσου μεταλλικῆς θήκης κοσμημένης διὰ 40 κοραλίων προσηλωμένων ἐπ' αὐτῆς.

27. Σ τ α υ ρ ὀ ς ἀγιασμοῦ ξυλόγλυπτος, διαστάσεων 0,19X0,10 μ. ἐντὸς ἀπλοῦ μεταλλικοῦ περικαλύμματος. Ἐπὶ τῆς βάσεως τὰ γράμματα: «ΚΤΜ Τ.ΠΠ ΘΦΛ ΖΒΡΑΝ». Τὸ ξυλόγλυπτον τοῦ Σταυροῦ ἀρίστης τεχνολογίας καὶ καλῆς καταστάσεως.

28. Σ τ α υ ρ ὀ ς ἀγιασμοῦ μεταλλικός, διαστάσεων 0,19X0,8 μ. ἀπλῆς τεχνολογίας.

29. Σ τ α υ ρ ὀ ς ἀγιασμοῦ μεταλλικός διαστάσεων 0,16X0,5 μ. με ἀναγλύφους παραστάσεις τῆς Βαπτίσεως καὶ Σταυρώσεως τοῦ Κυρίου.

30. Σ τ α υ ρ ὀ ς ἀγιασμοῦ ξυλόγλυπτος ἄνευ βάσεως, διαστάσεων 0,10X0,6 μ. ἐντὸς μεταλλικοῦ

περικαλύμματος, τὸ ὁποῖον κοσμεῖται διὰ τινῶν ἡμιπολυτελῶν λίθων.

31. Σ τ α υ ρ ὀ ς ξυλόγλυπτος ἀρίστης τεχνολογίας διαστάσεων 0,22X0,8 μ. Ἐπὶ τῆς α' ὄψεως διακρίνονται ἡ Σταύρωσις τοῦ Κυρίου μετὰ τὴν Θεοτόκον καὶ τὸν Ἰωάννην καὶ εἰς τὰ ἄκρα οἱ Ἐδαγγελισταί. Ἐπὶ τῆς β' ὄψεως ἡ Βάπτισις τοῦ Κυρίου ὑπὸ τοῦ Προδρόμου καὶ πέριξ οἱ Ἄγγελοι Κυρίου.

32. Σ τ α υ ρ ὀ ς ἀγιασμοῦ ξυλόγλυπτος διαστάσεων 0,20X0,8 μ. ἐντὸς μεταλλικοῦ διὰ κοκκιδῶν κοσμημένου περικαλύμματος φέροντος εἰς τὰ ἄκρα ἀνά ἓνα πολύτιμον λίθον.

33. Σ τ α υ ρ ὀ ς ξυλόγλυπτος μικροῦ μεγέθους ἐντὸς μεταλλικοῦ περικαλύμματος, ἄνευ βάσεως, σῶζονται ἐπ' αὐτοῦ προσηλωμένα 4 κοράλλια.

34. Ξυλόγλυπτος Ἀ σ τ ῆ ρ ἐντὸς θήκης, παριστιῶν ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως τὸν Ἐδαγγελισμὸν καὶ ἐπὶ τῆς ἐτέρας τὴν Ἁγίαν Τριάδα, διαμέτρου 0,6. Φυλάσσεται ἐντὸς μικρᾶς ξυλίνης θήκης.

35. Ἀρχιερατικὸν ἀργυροῦν ἐ γ κ ὀ λ π ι ο ν εἰκονίζον τὴν Θεῖαν Μεταμόρφωσιν τοῦ Σωτῆρος. Περιβάλλεται ἐκ στεφάνης μετὰ πολυτίμων λίθων, ποικίλων χρωμάτων καὶ φυλάσσεται ἐντὸς θήκης.

36. Ἀρχιερατικὸν ἀργυροῦν ἐ γ κ ὀ λ π ι ο ν, εἰς τὸ κέντρον αὐτοῦ φέρει ξυλόγλυπτον εἰκόνα τῆς Θεοτόκου ἐχούσης ἑκατέρωθεν αὐτῆς δύο στρατηλάτας ἁγίους. Περιβάλλεται ἐκ στεφάνης καλλιτεχνικῆς ἐφ' ἧς δύο Ἄγγελοι.

37. Ἐπιστήθιος ἀργυροῦς Σ τ α υ ρ ὀ ς, εἰς τὸ Κέντρον ὁ Κύριος εὐλογῶν ἐπὶ σμάλτου. Τὸν Σταυρὸν σχηματίζουν δέκα πράσινοι λίθοι ἐντὸς πλαισίου ἐκ ποικίλων λίθων διαφόρων χρωμάτων.

38. Μεταλλικός ἐπιστήθιος Σ τ α υ ρ ὀ ς διαστάσεων 0,9X0,9 μ. εἰκονίζει τὴν Θεῖαν Σταύρωσιν διὰ προγραφῆς, εἰς τὰ τέσσαρα ἄκρα αὐτοῦ ἐξαπτερυγον. Ἡ αὐτὴ ἀπεικόνισις καὶ ἐπὶ τὴν ἐτέραν ὄψιν.

39. Σ τ α υ ρ ὀ ς ἀγιασμοῦ ἀργυροῦς διαστάσεων 0,10X0,6 μ. ἄνευ βάσεως. Συνήθους κατασκευῆς καὶ τεχνολογίας.

40. Σ τ α υ ρ ὀ ς εὐλογίας ξυλόγλυπτος οὐρανικῆς προελεύσεως καὶ τεχνολογίας καὶ σχήματος, ἐντὸς ἀργυροῦ περικαλύμματος, διαστάσεων 0,20X0,12 μ. κεκοσμημένου δι' ἐγγαράκιων ἀνθέων, τέχνης ἀρίστης καὶ θαυμαστῆς.

41. Β ἄ σ ι ς Σταυροῦ ἀγιασμοῦ ἀργυροῦ, περιτέχρον κατασκευῆς διὰ πλεκτοῦ σύρματος μετὰ ποικίλα σχήματα. Ἐπὶ τῆς εὐρυτέρας περιφερείας τῆς βάσεως διὰ σωματικῶν βυζαντινῶν γραμμάτων ἡ ἐπιγραφή: «ΒΗΣΣΑΡΙΩΝΟΣ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΕΚ ΤΗΣ ΖΑΒΟΡΔΑΣ ΣΤΑΥΡΟΠΗΓΙΟΥ 1780».

42. Σ τ α υ ρ ὀ ς ξυλόγλυπτος ἐντὸς ἀργυροῦ περικαλύμματος, διαστάσεων 0,20X0,5 μ. συνήθους τεχνολογίας.

43. Ὑάλινος ἐπιστήθιος Σ τ α υ ρ ὀ ς ἔχων τὰ τρία ἄκρα αὐτοῦ κοσμημένα διὰ κεντημάτων ἐκ σύρματος ἐπιχρῶσου.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Γρεβενῶν ΣΕΡΓΙΟΣ

ΜΝΗΜΗ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ ΙΑΚΩΒΟΥ ΚΛΕΟΜΒΡΟΤΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟ ΣΙΣΑΝΙΟΥ ΚΑΙ ΣΙΑΤΙΣΤΗΣ*

«Μακάριοι οἱ νεκροὶ οἱ ἐν Κυρίῳ ἀποθνήσκοντες ἀπ' ἄρτι· καί, λέγει τὸ Πνεῦμα, ἵνα ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν· τὰ δὲ ἔργα αὐτῶν ἀκολουθεῖ μετ' αὐτῶν» (Ἀποκ. 14,13).

Ὁ ἀποκαλυπτικὸς τοῦτος λόγος τοῦ Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ ἔρχεται στὴ μνήμη μας καὶ χύνει δάσκαμο παρηγορίας στὴν ψυχὴ μας αὐτὴ τῆ μυσταγωγικῆ ὥρα, πού συγκεντρωμένοι ὅλοι, ἐμεῖς οἱ Ἐπίσκοποι τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ἱερός Κλῆρος, οἱ ἐντιμότατοι Ἀρχόντες καὶ ὁ πιστὸς Λαὸς τῆς Μυτιλήνης, σὲ λατρευτικὴ καὶ εὐχαριστιακὴ σύναξη τιμοῦμε ἕνα μεγάλο Ἱεράρχη τῆς Ἀγίας Ὀρθοδοξίας μας, νιώθοντας συνάμα μέσα μας τὸ ὀδυνηρὸ κενὸ τῆς ἀπουσίας του ἀπὸ κοντὰ μας. Τὸν αἰοίδιμο Μητροπολίτη Μυτιλήνης Ἰακώβου, τὸν ἀπὸ Σισανίου καὶ Σιατίστης, πού πρὶν ἀπὸ σαράντα περίπου ἡμέρες σὲ θαθὺ γῆρας, ὕστερα ἀπὸ μακρὰ καὶ ἀγλαόκαρπο ποιμαντορία στὴ στρατευομένη Ἐκκλησία, ἐξεπλήρωσε «τὸ κοινὸν τοῦ θείου χρέους»¹ καὶ ἐγκατέλειψε τὴν ματαιότητα τοῦ κόσμου, γιὰ νὰ ἀπολαύσῃ τὴν ἀφθαρτὴ δόξα τοῦ οὐρανοῦ καὶ νὰ ἀναπαυθῆ ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ τοὺς μόχθους μιᾶς ὀλοκληρῆς ζωῆς, ἀφιερωμένης στὴν ὑπηρεσία τοῦ Θεοῦ καὶ στὴ διακονία τοῦ ἀνθρώπου, ἀφήνοντας πίσω του ἔργο μεγάλο καὶ πολύπλευρο, πού ξεπερνᾷ τὴν φθορὰ τοῦ χρόνου. Ἔργο πού τὸν καταξιώνει ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους καὶ τὸν δικαιώνει μπροστὰ στὸν δικαιοκρίτη Θεὸ καὶ τὸν κατατάσσει ἀνάμεσα στὶς μεγάλες μορφές τῆς νεώτερης ἐκκλησιαστικῆς μας Ἱστορίας.

Αὐτὸ τὸ πολύμοχθο καὶ πολύκαρπο ἔργο τοῦ ἀειμνήστου Ἱεράρχου ἀξίζει νὰ ἀναπολήσουμε εὐλαδικὰ καὶ νὰ σκιαγραφήσουμε ἐπιγραμματικὰ, μέσα στὴ λατρευτικὴ κατάνυξη καὶ τὴν προσευχόμενη σιωπῆ αὐτῆς τῆς ἱερῆς στιγμῆς, ὄχι μόνο γιὰ νὰ τιμήσουμε, ἀξία καὶ δίκαια, τὸ σεπτὸ πρόσωπό του, ἀλλὰ κυρίως γιὰ νὰ ἐμπνευσθοῦμε «ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι»² ἀπὸ τὴν πολυσχιδῆ δράση καὶ τὴν θεοφιλῆ διακονία του καὶ νὰ παραδειγματισθοῦμε καὶ νὰ τὸν ἀκολουθήσουμε στὸν ἴδιο ἀνήφορο, ὥστε, κατὰ τὴν ἀποστολικὴ προτροπή, «ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκδοσιν τῆς ἀναστροφῆς»³ του νὰ μιμηθοῦμε τὴ φλογερὴ πίστη καὶ τὴ θερμουργὸ ἀγάπη του.

Στὴν ἱερὴ καὶ αἱματόδρεκτη γῆ τῆς μικρασιατικῆς Αἰολίδας πρωταντίκρυσσε τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ὁ μακαριστὸς Ἱεράρχης καὶ γαλουχήθηκε ἐκεῖ μὲ τὰ νάματα τῆς ἑλληνορθοδόξου παραδόσεως ἀπὸ τὸν ἱερέα πατέρα

του καὶ τὴν πρεσβυτέρα μητέρα του. Ἐξῆσε, παιδὶ ἀκόμα, τὴν μικρασιατικὴ τραγωδία, τὶς κακουχίες καὶ τὸν ξεριζωμὸ τοῦ ἑλληνισμοῦ, τὸ μαρτύριο καὶ τὴ θυσία τοῦ ἴδιου τοῦ πατέρα του. Ἀνεξίτηλα σφράγισαν τὴν ἀπαλὴ ψυχὴ του τοῦτες οἱ τραγικὲς ἐμπειρίες καὶ ἔθρεψαν τὴν μεγάλη εὐαισθησία του στὸν ἀνθρώπινο πόνο, πού χαρακτηρίζει ὅλη τὴν μετέπειτα ἐκκλησιαστικὴ δράση του. Ἀσθῆστη κράτησε μέσα του ὁ σεπτὸς Γέροντας τὴν ἀγάπη καὶ τὴ νοσταλγία τῆς μαρτυρικῆς αἰολικῆς γῆς, τῆς σπλαχωμένης πατρίδας, ὡς τὰ θαθεῖα του γεράματα καὶ τὸν θάνατο. Καὶ ἦταν ἀσφαλῶς μιὰ ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες χαρὲς καὶ συγκινήσεις τῆς ζωῆς του τὸ ὅτι ἀξιώθηκε στὴ δύση τοῦ θείου του νὰ ξαναγυρίσῃ σὰν ἐπισκέπτης στὰ πατριὰ χῶματα καὶ νὰ ξαναζήσῃ τὶς ἀναμνήσεις τῶν παιδικῶν του χρόνων.

Στὸ κατάφορτο ἀπὸ ἱστορία καὶ παράδοση Αἰγαῖο καὶ στὴν ἡρωϊκὴ Μακεδονία ἀπλώθηκε ὁ στίβος τῶν τιτάνιων ἀγῶνων του, τὸ πεδίο τῆς μεγαλοουργοῦ δράσεώς του. Ἡ Μυτιλήνη καὶ ἡ Σιατίστα δέχθηκαν τὸν εὐεργετικὸ ποιμαντικὸ μόχθο του, πού ἔστησε τρόπαια ὀρθοδόξου πίστεως καὶ μνημεῖα χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ κοινωνικῆς πνοῆς.

Ἀπὸ τὴ Μυτιλήνη ξεκίνησε τὴν ἐκκλησιαστικὴ σταδιοδρομία του ὁ σεπτὸς Ἱεράρχης, ὡς στενὸς συνεργάτης, ἀρχικὰ Γραμματεὺς καὶ ὕστερα Πρωτοσύγκελλος, ἐνὸς ἄλλου διαπρεποῦς Ἱεράρχου, τοῦ ἀπὸ Δυρραχίου Μητροπολίτου Μυτιλήνης Ἰακώβου, καὶ ἀσφαλῶς διδάχθηκε πολλὰ ἀπὸ τὴν ἐκπληκτικὴ διοικητικὴ εὐστροφία καὶ τὴν ἀξιοθαύμαστη κοινωνικὴ δραστηριότητά του. Ἀρετὲς πού καὶ ὁ ἴδιος ἐκαλλιέργησε καὶ αὐξήσε στὸν αὐτὸ του ξεπερνώντας τὸν δάσκαλο καὶ προστάτη του, πρὸς τὸν ὁποῖο ἔτρεφε θαθύτατο σεβασμὸ καὶ ἀπέραντη εὐγνωμοσύνη ὡς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του. Γιὰ ὀκτῶ χρόνια ἡ τοπικὴ Ἐκκλησία τῆς Μυτιλήνης γνώρισε τὴ δημιουργικὴ δράση του σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου, τὸν διοικητικὸ, τὸν διδασκτικὸ, τὸν λειτουργικὸ, τὸν κοινωνικὸ. Ἰδιαιτέρα στὰ δύσκολα καὶ πικρὰ χρόνια τῆς Κατοχῆς μὲ αὐταπάρνηση ἔσκυψε πάνω ἀπὸ τὸν ἀνθρώπινο πόνο καὶ μὲ πατερικὴ φρόνηση ἀγωνίσθηκε νὰ κρατήσῃ τὴν ἰσορροπία ἀνάμεσα σὲ ἀντίρροπες δυνάμεις καὶ ἀντιμαχόμενες παρατάξεις. Ἐπιδράβευση αὐτῆς τῆς ἀληθινὰ θεοφιλοῦς καὶ καρποφόρου διακονίας του υπῆρξε ἡ ἐκλογὴ του ἀπὸ τὴν Ἱερά Σύνοδο σὲ Μητροπολίτη Σισανίου καὶ Σιατίστης τὸ Νοέμβριο τοῦ 1945.

Γεμάτος ἐνθουσιασμὸ καὶ δημιουργικὴ θέληση φθάνει στὴ Σιατίστα. Εἶναι νέος. Μόλις τριανταοκτῶ ἐτῶν. Ἀλλὰ καὶ ἔμπειρος στοὺς ἀγῶνες. Ἀποφασισμένος νὰ παλαίψῃ καὶ νὰ ἐκδαπανηθῆ γιὰ τὸ λαὸ πού ἡ Ἐκκλησία τοῦ ἀνάθεσε νὰ ποιμάνῃ. Ἐνα λαὸ ταλαιπωρημένο καὶ πικραμένο. Ὁ νέος Ἱεράρχης ἀντικρύζει παντοῦ γύρω του ἐρείπια. Ἐρείπια ἀπὸ τὴν ξενικὴ κατοχὴ

* Ἐπιμνημόσυνος λόγος ἐκφωνηθεὶς κατὰ τὸ τεσσαρακονθήμερον μνημόσυνον τοῦ ἀειμνήστου Ἱεράρχου εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν Μυτιλήνης τὴν 19-7-1987.

1. Εὐχὴ εἰς κεκοιμημένον ἱερέα.
2. Α' Θεσσαλονικεῖς 4,17.
3. Ἐβρ. 13,7.

ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν ἐμφύλιον ἀλληλοσπαραγμὸν. Ἐρείπια στὶς ψυχές. Ἐρείπια στὰ χωριά καὶ στὶς πόλεις. Καὶ ἀρχίζει ἀμέσως, μὲ δύναμη ἀπαράμιλλη, τὸ ἔργο τῆς ἀνασυγκροτήσεως. Πρῶτα χτίζει μέσα στὶς ψυχές, μὲ τὸ συναρπαστικὸ κήρυγμά του. Ἐαναφέρει τὸ θάρρος καὶ τὴν ἐλπίδα στὸν καταπονημένο καὶ πληγωμένο λαὸ του. Περιοδεύει στὴν ὑπαιθρο, ἱεουργεῖ, διδάσκει, χειροτονεῖ ἱερεῖς γιὰ τὶς κλειστὰς ἐκκλησίες τῶν χωριῶν, φθάνει ἀκόμα καὶ στὰ πιὸ δυσπρόσιτα σημεῖα τῆς Ἐπαρχίας του ἀψηφώντας τοὺς κινδύνους ποὺ ἀπειλοῦν τὴν ἴδια τὴ ζωὴ του. Ὑστερα ἀνορθώνει τὰ ὕλικά ἐρείπια. Ἐαναχτίζει δεκάδες κατεστραμμένων ναῶν, ἀνακαινίζει τὰ ἐρειπωμένα Μοναστήρια, ὅπως τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου στὸ Μικρόκαστρο καὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος Πενταλόφου, οἰκοδομεῖ εὐαγγῆ ἰδρύματα, οἰκοτροφεία, γηροκομεία, νηπιοτροφεία, πρεβαντόρια, ἀνεγείρει περικαλλῆς μητροπολιτικὸ μέγαρο, ἰδρύει διδλυοθήκες. Ὅμως τὸ σπουδαιότερο ἔργο του στὴ Σιάτιστα καὶ συνάμα τὸ δυσκολότερο ὑπῆρξε ἡ ὑδροδότηση τῆς πόλεως. Ὅγαιρο ἐπὶ αἰῶνες ἀπραγματοποιήθη τῶν Σιατιστινῶν. Ἀληθινὸς ἄθλος, ποὺ κανένας δὲν τόλμωσε νὰ ἐπιχειρήσῃ, οὔτε τὸ ἴδιο τὸ κράτος, καὶ κατώρθωσε νὰ τὸν πραγματοποιήσῃ μὲ τὴν χαλύβδινη θέληση καὶ τὴν ἐπιμονὴν του ὁ ἀκάματος καὶ δημιουργικὸς Ἱεράρχης. Μὲ τὸν τιτάνιο αὐτὸ ἄθλο ἀναδείχθηκε ὁ μεγαλύτερος εὐεργέτης τῆς Σιατιστας καὶ ἀπέσπασε, ἄξια καὶ δίκαια, τὴν παντοτινὴ εὐγνωμοσύνη τῶν κατοίκων τῆς. Γιὰ τὴν διακονία του στὴ Μακεδονία ὁ ἴδιος ὁ ἀείμνηστος Ἱεράρχης, Μητροπολίτης πιά Μυτιλήνης, λέει κατὰ τὸν ἐνθρονιστήριό λόγο του στὴ νέα Μητρόπολή του: «Ἐπὶ δέκα καὶ τρία συναπτὰ ἔτη ἐποιήματα τὸν λαὸν τοῦ Κυρίου ἐν τῇ περιοχῇ ἐκείνῃ οὐχὶ «ὡς μισθωτὸς ποιμὴν» (Ἰωάν. 10,15), ἀλλ' ὡς ποιμὴν, «γινοσκῶν τὰ ἐμὰ πρόβατα καὶ γινωσκόμενος ὑπὸ τῶν ἐμῶν» (Ἰωάν. 10,15), ἔτοιμος νὰ δώσω τὴν ψυχὴν μου «ὑπὲρ τῶν προβάτων» (Ἰωάν. 10,16). Δὲν θὰ ἦτο ὑπερβολὴ ἐὰν εἶπω, ὅτι κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐκεῖ μακρῆς καὶ πολυμύχθου ποιμαντορίας δὲν ἔδωκα «νυσταγμὸν τοῖς βλεφάροις μου» (Ψαλμ. 131), οὐδὲ «ὑπνον τοῖς κροτάφοις μου» (Ψαλμ. 131)· ἐγενόμην τὰ πάντα τοῖς πᾶσιν, ἵνα πάντας κερδίσω, τόσον κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ πόνου καὶ τῆς δόνησης, τὰς ὁποίας διήλθομεν μετὰ τοῦ ποιμνίου μου, «θλιβόμενοι καὶ κακουχούμενοι» (Ἐβρ. 11,37), ὅσον καὶ κατὰ τὰς ἄλλας ἡμέρας, καθ' ἃς ἠσχολήθην μὲ τὸ ἱερὸν ἔργον τῆς ἀναστηλώσεως τῶν ψυχικῶν καὶ ὕλικῶν ἐρειπίων, τὰ ὁποῖα συνεσώρευσεν εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον ὁ πόλεμος, ἡ κατοχὴ καὶ ἡ ξενοκίνητος ἀνταρσία»⁴.

Ἀφετηρία ἐξορμήσεως γιὰ νέους ὠραίους ἀγῶνες γίνεται ἡ ἐπάξια προαγωγή καὶ τοποθέτηση τοῦ μακαριστοῦ Ἱεράρχου στὸν ἱστορικὸ καὶ περίλαμπρο Μητροπολιτικὸ θρόνο τῆς Μυτιλήνης. Ἀληθινὰ «προκαθημένη τῆς ἀγάπης» καὶ τῆς κοινωνικῆς εὐποιίας μεταξὺ τῶν ἐλλαδικῶν ἐκκλησιαστικῶν Ἐπαρχιῶν ἡ Ἱερά Μητρόπολις Μυτιλήνης, χάρη στὸ πελώριο κοινωνικὸ ἔργο ἐγὸς μεγάλου Ἱεράρχου, τοῦ ἀπὸ Δυρραχίου Μητροπολίτου Μυτιλήνης Ἰακώβου, βρίσκει στὸ πρόσωπο τοῦ

4. Τεσσαρακονταετία Ἀρχιερατείας Μυτιλήνης Ἰακώβου, ἀνημνηστικὸς τόμος, Μυτιλήνη 1986, σ. 14.

δευτέρου Ἰακώβου τὸν ἰδανικὸ ποιμενάρχην καὶ τὸν ἄξιο συνεχιστὴ τοῦ ἔργου τοῦ προκατόχου του. Ἀπὸ τὴν πρώτη ἡμέρα τοῦ γυρισμοῦ του στὴν Μυτιλήνη ἀρχίζει τὸ δημιουργικὸ του ἔργο. Βρίσκεται σὲ οἰκειοπεριβάλλον. Γνωρίζει καλὰ πρόσωπα καὶ πράγματα. Ἔτσι δὲν χάνει πολὺτιμο χρόνο γιὰ ἐξερεύνηση τοῦ ἀγωνιστικοῦ στίβου καὶ ἐνημέρωση. Πρῶτα ρίχνει τὸ βάρος στὸ πνευματικὸ ἔργο. Στὴν καλλιέργεια τῶν ψυχῶν. Γνωρίζει καλὰ ὅτι τὸ πνευματικὸ ἔργο εἶναι τὸ ἀσφαλὲς ὑπόβαθρο γιὰ κάθε ἄλλη προσπάθεια, κοινωνικὴ, φιλανθρωπικὴ, πολιτιστικὴ, μέσα στὸ χῶρο τῆς Ἐκκλησίας. Ὅταν κερδίση κανεὶς τὶς ψυχές τότε ἀποκτᾶ τὰ μέσα καὶ τὴ δύναμιν γιὰ ὁποιαδήποτε δημιουργία.

Πρῶτο μέλημα τοῦ νέου Ποιμεναρχοῦ εἶναι ἡ ἐπάνδρωση τῆς Μητροπόλεως μὲ ἱκανὰ καὶ δοκιμασμένα στελέχη. Ἡ ἐπιμόρφωση τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου. Ἡ ὀργάνωση τοῦ θείου κηρύγματος καὶ τῶν Κατηχητικῶν σχολείων. Ἡ ἀνασυγκρότηση τῆς θείας λατρείας. Ἡ διαπαιδαγώγηση καὶ πληροφόρηση τοῦ Λαοῦ. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ προσλαμβάνει νέους κληρικούς Ἱεροκήρυκες, παροτρύνει καὶ διευκολύνει πολλοὺς ἱερεῖς νὰ σπουδάσουν τὴν θεολογικὴ ἐπιστήμην, ἐπιστρατεύει τοὺς λαϊκοὺς θεολόγους τῆς Ἐπαρχίας του. Πραγματοποιεῖ Ἱερατικά Συνέδρια, ἀλλὰ καὶ ἐπιμορφωτικὰ Συνάξεις τῶν Ἐφημεριῶν ἀνά δεκαπενθήμερο. Ὄργανώνει κύκλους μελέτης τῆς Ἁγίας Γραφῆς στὶς Ἐνορίες. Συντάσσει πρόγραμμα θείου κηρύγματος γιὰ τὶς πόλεις καὶ τὴν ὑπαιθρο. Ἀνασυγκροτεῖ σὲ καινούργιες θάσεις καὶ Κατηχητικὰ σχολεῖα. Φροντίζει γιὰ τὴν ἀνελλιπή τέλεση τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν στοὺς Ναοὺς καὶ μεριμνᾷ γιὰ τὴν ἐνίσχυση καὶ ὀρθὴ ἀπόδοση τῆς παραδοσιακῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ποὺ τὴν γνωρίζει ὅσο λίγοι. Ἐπισκέπτεται τακτικὰ τὶς Ἐνορίες, τὰ χωριά, τὰ Μοναστήρια. Ἱεουργεῖ σχεδὸν καθημερινῶς. Ἀληθινὰ ἀκαταπόνητος στὴ Θεία Λατρεία τελεῖ συχνὰ δύο καὶ τρεῖς ἐκκλησιαστικὰς Ἀκολουθίας τὴν ἴδια μέρα. Τὴ συνήθεια αὐτὴ κράτησε ὡς τὰ θαθεῖά του γερέματα. Σὰν ἄλλος Ἀνταῖος ἀνακοτῶσε δυνάμεις καὶ κυριολεκτικὰ ἀνεξωγονοῦντο κάθε φορὰ πὺρ τὰ χέρια του ἀκουμποῦσαν στὸ Ἱερὸ Θυσιαστήριον. Ἐκδίδει δελτίο γραπτῶν κηρύγματος καὶ ἄλλα ἐντυπα χριστιανικῆς οἰκοδομῆς καὶ δίνει καινούργια πνοή στὸ περιοδικὸ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως «ὁ Ποιμὴν», ὥστε στὶς ἡμέρες του νὰ γίνῃ ἕνα ἀπὸ τὰ καλύτερα ἐκκλησιαστικὰ περιοδικὰ καὶ νὰ ἀποσπάσῃ τὸν ἔπαινο τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Παράλληλα ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸν εὐτρεπισμὸ καὶ ἐξωραϊσμὸ τῶν ὑπέροχων παλαιῶν Ἱερῶν Ναῶν καὶ τὴν ἀνέγερση ἐπιθλητικῶν νέων, ὅπως τοῦ Ἁγ. Παύλου στὸν Πολυχνίτο, τῆς Ἁγίας Θεοκτίστης στὴν Κώμη, τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Καλυβίτου στὴν Μυτιλήνη καὶ ἄλλων. Ἰδιαίτερη φροντίδα καταβάλλει γιὰ τὴν διαφύλαξη καὶ προστασία τῶν ἐκκλησιαστικῶν κειμηλίων τῆς Ἐπαρχίας του. Τὰ καταγράφει καὶ τὰ περιγράφει ὅλα κατὰ Ἱερὸ Ναὸ στὸ ὀγκῶδες τετράτομο ἔργο του «MYTILENA SACRA». Γιὰ τὴν συντήρηση, τὴν ἐκθεση καὶ τὴν προβολὴ τους, ἰδρύει ἐκκλησιαστικὰ Μουσεῖα, στὸ Προσκύνημα τῆς Παναγίας στὴν Ἀ-

γιάσο, στήν Ἱερά Μονή Ὑψηλοῦ καί τελευταία στήν πόλη τῆς Μυτιλήνης. Τό Ἐκκλησιαστικό Βυζαντινό Μουσείο, ἀπέναντι στό Ναό τοῦ Ἀγ. Θεράποντος, εἶναι ἀναμφίβολα ἓνα ἀπό τά μεγαλύτερα ἔργα τοῦ αἰοδίμου Ἱεράρχου καί ἓνα ἀπό τά καλύτερα στό εἶδος τοῦ Μουσεία ὄχι μόνο στόν ἑλληνικό ἀλλά καί στόν διεθνή χῶρο. Ἐκτός ἀπό τοὺς Ἱερούς Ναοὺς καί τὰ Μοναστήρια τῆς Μυτιλήνης δέχονται τήν εὐεργετική φροντίδα τοῦ Ἀνακαινίζει ἐκ δάθρων τίς Μονές Πυθαρίου καί Ὑψηλοῦ καί χτίζει ἐκ θεμελίων τήν Ἱερά Μονή τοῦ Ἀγίου Ραφαήλ, ἀναδεικνυόντάς τήν ὄχι μόνο σέ ἓνα ἀπό τά ωραιότερα ἀπό πλευρᾶς κτιριακῶν συγκροτημάτων, τά καλύτερα ἀπό πλευρᾶς ὀργανώσεως, τά πολυπληθέστερα ἀπό πλευρᾶς ἀριθμοῦ μοναχῶν Μοναστήρια τῆς Χώρας μας, ἀλλά καί σέ κέντρο λατρευτικό καί προσκυνηματικό οἰκουμενικῆς φήμης καί διεθνoῦς προβολῆς. Ἡ ἀγάπη τοῦ ἀειμνήστου Γέροντα γιά τόν Μοναχισμό ἦταν μεγάλη, πηγαία καί εὐκρινής, καί ὁ σεβασμός του ἀπέρανος. Στήν μοναστηριακή γαλήνη εὗρισκε ἀνάπαυση ἀπό τοὺς ποιμαντικούς μύχθους καί τίς διοικητικές φροντίδες του καί προσέφευγε σ' αὐτήν συχνά. Ἀκόμα καί σάν τελευταία κατοικία γιά τήν κουρασμένη καί καταπονημένη σάρκα του, τόν «δερμάτινο χιτῶνα» τῆς ἀθάνατης ψυχῆς, κατά τόν Ἅγιο Γρηγόριο τόν Νύσσης, διάλεξε τό ἥρεμο καί ἀπόκοσμο περιβάλλον τοῦ πῶ ἀγαπημένου του Μοναστηριοῦ. Αὐτό τοῦ Ἀγίου Ραφαήλ. Καί συνέπεσε ὁ ἐνταφιασμός του ἐκεῖ νά γίνη κατὰ τήν ἴδια ἀκριβῶς ἡμέρα, πού ὁ ἴδιος πρὶν ἀπό εἰκοσιτρία χρόνια ἔβαζε τό θεμέλιο λίθου τῶν κτιριακῶν συγκροτημάτων τῆς Μονῆς. Συγκινητική πραγματικά συγκυρία!

Τό μεγάλο καί πολύμοχθο πνευματικό ἔργο τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Ἰακώβου προεκτείνεται σέ ἓνα πελώριο καί θά ἔλεγα, χωρὶς ὑπερβολή, μοναδικό γιά τόν ἑλλαδικό ἐκκλησιαστικό χῶρο κοινωνικό καί φιλανθρωπικό ἔργο. Στά πολλά εὐαγγῆ ἰδρύματα πού ὄρηκε ἀπὸ τόν προκατόχό του ὄχι μόνο ἐξασφαλίζει τήν συντήρησή καί τήν ὑποδειγματική λειτουργία, ἀλλά καί δίνει νέα ζωὴ μέ τήν δημιουργική πνοή του. Δὲν ἀρκεῖται μόνο σ' αὐτό. Στά παλαιὰ ἰδρύματα προσθέτει καινούργια, ὥστε ἡ τοπικὴ Ἐκκλησία νά ἀγκαλιᾶσθαι μέ τήν στοργή τῆς κάθε ἡλικίας καί κάθε κατηγορίας ἀναξιοπαθούντων. Πρὸς τὴ νέα γενιὰ στρέφει ὁ Ἱεράρχης τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς φροντίδας του. Ἰδρύει τὸ Οἰκοτροφεῖο ἀριστούχων μαθητῶν, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ὄγησαν δεκάδες λαμπροὶ ἐπιστήμονες πού ὑπηρετοῦν εὐδόκως τὸ κοινωνικό σύνολο καί τιμοῦν τήν Μυτιλήνη, τὰ μαθητικά Συστήματα, στά ὁποῖα δρῶσιν καθημερινή τροφή ἑκατοντάδες ἄπορα παιδιά, τίς ἐκκλησιαστικὲς κατασκευῆσεις, πού προσφέρουν ὄχι μόνον ἀναφυχή ἀλλά καί χριστιανικὴ ἀγωγή στά νιάτα. Χτίζει τὸ Ἐκκλησιαστικό Κέντρο Νεότητος, πού γίνεται κυψέλη ἀγνῆς ψυχαγωγίας, πολιτιστικῆς καλλιέργειας καί ἑλληνορθόδοξου μορφώσεως γιά μικροὺς καί μεγάλους, ἀνεγείρει τὸ Ἀναγνωστήριο καί τήν μεγάλη αἴθουσα συγκεντρώσεων τοῦ μαθητικοῦ Οἰκοτροφείου καί φροντίζει γιά τήν ἀποπεράτωση καί ὑποδειγματικὴ λειτουργία τοῦ Κατσακαλείου Ὀρφανοτροφείου Θηλέων. Ἐκτός ἀπὸ τὰ ἰδρύματα αὐτὰ γιά τὴ νέότητα χτίζει τὸ Γηροκο-

μεῖο τῶν Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων καί τὸ μεγάλοπρεπὲς διόροφο κτίριό τους ἀπέναντι στόν Ἅγιο Θεράποντα, τὰ νέα κτίρια τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνηματος τῆς Παναγίας Ἀγιάσου, ὅπου στεγάζεται τὸ Πνευματικό Κέντρο, ὁ Ξενώνας, τὸ Βυζαντινὸ καί τὸ Λαογραφικὸ Μουσείο, ἡ αἴθουσα ἐπισκεπτῶν κ.λπ. καί ἀκόμα τὸ περικαλλέστατο κτίριο τῆς Μητροπολιτικῆς κατοικίας στόν Ἄνω Χάλικα. Μεριμνᾷ καί ἐποπτεύει γιά τήν ἀποπεράτωση τῶν νέων κτιρίων στό Ἀγρόκτημα τῆς Ἀχλαδερῆς καί στό Γηροκομεῖο τοῦ Δαμανδρίου, καθῶς καί γιά τήν προσθήκη δύο μεγάλων αἰθουσῶν στό χειρουργικὸ τμήμα τοῦ Βοστανεῖου Νοσοκομείου μέ δωρεὰ τοῦ Γ. Πετρέλλη. Φροντίζει γιά τήν ἀξιοποίηση τῶν πολλῶν εκπαιδευτικῶν καί φιλανθρωπικῶν κληροδοτημάτων τῆς Λέσβου, ὥστε νά γίνουσι ἀποδοτικὰ πρὸς ἐκπλήρωση τοῦ σκοποῦ τους καί προεδρεύει σέ περισσότερα ἀπὸ τριάντα Ἰδρύματα, δείχνοντας ἀνύστακτο ἐνδιαφέρον γιά τήν ἀπόσκοπη λειτουργία τους. «Ἐπιλείπει με διηγούμενον ὁ χρόνος»⁵ περὶ τῆς κοινωνικῆς καί φιλανθρωπικῆς δράσεως τοῦ ἀειμνήστου Ἱεράρχου. Ἐπιγραμματικά θά μπορούσα νά πῶ ὅτι στόν τομέα τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐποιίας καί κοινωνικῆς πρόνοιας ἡ προσωπικότητά του ὑπῆρξε ἀληθινὰ χαρισματικὴ καί τὸ παράδειγμά του μοναδικὸ γιά τήν ἐποχὴ μας καί ἀξιοθαύμαστο. Ἡ νεώτερη ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία θά ἀφιερῶσθαι ἀσφαλῶς πολλές καί λαμπρὲς σελίδες στό κοινωνικὸ καί φιλανθρωπικὸ ἔργο τοῦ ἀπὸ Σιασιάνου καί Σιατιστῆς Μητροπολίτου Μυτιλήνης Ἰακώβου.

Θά ἦταν ἀσυγχώρητη παράλειψη, μιλώντας γιά τὸ ἔργο τοῦ ἀειμνήστου Γέροντα, νά μὴν ἀναφερθοῦμε στήν εὐρύτερη ἐκκλησιαστικὴ προσφορά του ὡς μέλους τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καί στήν σπουδαία συγγραφικὴ του δραστηριότητα.

Κατὰ τήν μακρὰ ἀρχιερατικὴ διακονία του διετέλεσε πολλὰς φορὲς μέλος τῆς Διορθόδοξης Ἱεραρχίας τῆς Ἑλλάδος καί ἐπὶ σειρά ἐτῶν Πρόεδρος τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Διορθόδοξων καί Διαχριστιανικῶν Σχέσεων, καθῶς καί τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Κοινωνικῆς Πρόνοιας καί Εὐποιίας. Ἐξέπροσώπησε ἐπάξια καί ἀποδοτικὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος σέ πολλὰ καί σπουδαία διορθόδοξα καί διαχριστιανικά Συνέδρια, ὅπως στήν Γ' Γενικὴ Συνέλευση τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν στό Νέο Δελχί τῶν Ἰνδιῶν τὸ 1961, στήν Α' καί Γ' Πανορθόδοξο Διάσκεψη τῆς Ρόδου τὸ 1965, σὲ Συνέδριο τῆς Ἐπιτροπῆς γιά τὸ μεταναστευτικὸ πρόβλημα στήν Ἑλβετία τὸ 1965, σὲ Συνέδριο Ὀρθόδοξων καί Παλαιοκαθολικῶν στή Βιέννη τὸ 1966. Ἐλαβε μέρος σέ σημαντικὲς ἐκκλησιαστικὲς ἀποστολὰς σὲ Ἐξωτερικό, ὅπως στή Ρωσία, γιά τίς ἐορτὰς τοῦ Πατριαρχείου τῆς Μόσχας τὸ 1958, στή Σικελία, γιά ἐπίσκεψιν τῆς ἐκεῖ Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας καί τῶν παλαιῶν Ἑλληνορθόδοξων τῆς ΠΑΝΑ ΑΛΒΑΝΕΣΙ τὸ 1971 καί ἐπισκέφθηκε ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἑλλάδος τὰ Πατριαρχεῖα Κωνσταντινουπόλεως, Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων, τίς Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίας Ρωσίας, Σερβίας, Ρουμανίας καί Βουλγα-

5. Ἐβρ. 11,32.

ρίας, καθώς και τις Κοπτικές Ἐκκλησίες τῆς Αἰθιοπίας και τῆς Αἰγύπτου. Γιὰ ποιμαντική ἐπικοινωνία με τὰ ξενητευμένα πνευματικά του παιδιά ἐπισκέφθηκε κατ' ἐπανάληψη τὴν Ἀμερική και ἐφθασε ὡς τὴ μακρινὴ Αὐστραλία. Διετέλεσε δύο φορές Τοποτηρητὴς τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μηθύμνης και τέσσερις φορές τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χίου. Ἡ Τοποτηρητεία του στὴ Χίο διήρκεσε πάνω ἀπὸ πέντε χρόνια και ὑπῆρξε γόνιμη σὲ ἔργο πνευματικό και κοινωνικό. Ἀπὸ ὅλο αὐτὸ τὸ πλούσιο ἔργο θὰ ἀναφέρω μόνο τὸν ἐπαναπατρισμὸ ἀπὸ τὴν Βενετία στὴ Χίο τμήματος τοῦ Ἱεροῦ Λειψάνου τοῦ Μεγαλομάρτυρος και Πολιούχου τοῦ νησιοῦ Ἁγίου Ἰσιδώρου και θὰ θυμηθῶ τὴν ἀφογή και ἀποδοτική λειτουργία ὄλων τῶν φιλανθρωπικῶν Ἰδρυμάτων ποὺ τελούσαν κάτω ἀπὸ τὴν ἐποπτεία τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας και τὴν ἐπίλυση πολλῶν και μεγάλων προβλημάτων τους. Ὡς μέλος τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὁ ἀοίδιμος Ἱεράρχης διακρινόταν γιὰ τὴν θεολογική και νομοκανονική του κατάρτιση, γιὰ τὴν βαθειὰ γνώση τῶν ἐκκλησιαστικῶν θεμάτων, γιὰ τὴν φρόνηση, τὴν μετριοπάθεια και τὴν διπλωματική εὐστροφία του. Ἡ γνώμη του εἶχε πάντα βαρῦτητα και ἡ συμβολή του στὴν ρεαλιστική ἀντιμετώπιση και ἐπίλυση τῶν κατὰ καιροὺς ἀναφουσμένων ἐκκλησιαστικῶν προβλημάτων ὑπῆρξε σημαντική. Ἀπελάμβανε τῆς ἀγάπης και τοῦ σεβασμοῦ ὄλων ἀνεξαιρέτως τῶν Ἱεραρχῶν και δίκαια ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ Πρύτανις τῆς σεπτῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας μας ὄχι μόνο κατὰ τὰ πρεσβεῖα τῆς ἀρχιερωσύνης, ἀλλὰ και κατὰ τὴν ἀξία τῆς προσωπικότητάς. Ἡ δὲ φήμη του ὡς σοφοῦ και δραστηρίου Ἱεράρχου ξεπέρασε τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος και τὸ κύρος του ἀνεγνωρίζετο διεθνῶς.

Τὸ συγγραφικό ἔργο του Μυτιλήνης Ἰακώβου εἶναι μιὰ ἄλλη πολύτιμη προσφορά του στὴν Ἐκκλησία και στὴν Ἐπιστήμη. Προικισμένος με πνεῦμα ἔρευνητικό και διεισδυτικό, μεθοδικὸς ἀλλὰ και γλαφυρὸς στὴν ἔκφραση, ἀσχολήθηκε ἀπὸ πολὺ νέος με τὴν ἱστορική και ἀρχαιολογική ἔρευνα και πλούτισε τὴν ἐκκλησιαστικὴ γραμματολογία με ἀξιόλογες συγγραφές. Ἐδημοσίευσε δεκάδες ἄρθρα και μελέτες σὲ ἐκκλησιαστικά και ἐπιστημονικά περιοδικά, σὲ ἐφημερίδες και ἡμερολόγια. Συνέγραψε γύρω στὰ σαράντα βιβλία, τὰ περισσότερα ἱστορικοῦ περιεχομένου. Μνημειώδες ἀληθινὰ εἶναι τὸ ὄγκωδες τετράτομο ἔργο του «ΜΥΤΙΛΕΝΑ SACRA», μέσα στὸ ὁποῖο ἀποθησαυρίζονται οἱ ἐρευνές του γιὰ ὅλα τὰ ἀρχαῖα χριστιανικά μνημεία τῆς Λέσβου, καθώς και γιὰ ὄλους τοὺς Ἱερούς Ναοὺς και τὰ Μοναστήρια τοῦ νησιοῦ και τὰ κειμήλιά τους, ἱερὰ εἰκόνες, ἱερὰ σκευὴ κ.λπ. Ἄξια και δίκαια αὐτὸ τὸ μοναδικὸ γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία τῆς Μυτιλήνης ἔργο θραβεύθηκε ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία τῶν Ἀθηνῶν. Σπουδαῖο εἶναι και τὸ σύγγραμμά του «Συνοπτικὴ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Λέσβου, ἀπὸ τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς», ποὺ προσφεύστατα χαρακτηρίστηκε ὡς «ὑπόδειγμα ἐργασίας γιὰ τὸν κλάδο τῆς τοπικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας»⁶.

6. Τεσσαρακονταετία Ἀρχιερατείας Μυτιλήνης Ἰακώβου, ἐνθ' ἂν. σ. 98.

Τελειώνοντας τούτη τὴν συνοπτικὴ και ἀτελὴ ἀναφορά στὸ μεγάλο και πολύπλευρο ἔργο τοῦ ἀειμνήστου φοβούμαι ὅτι τὸ ἀδίκησα και τὸ φτώχυνα ἀπελπιστικά κάτω ἀπὸ τὴν ἀμείλικτη ἀπειλὴ τῆς κλεψύδρας τοῦ χρόνου. Παρηγοροῦμαι ὅμως με τὴν σκέψη ὅτι ὁ σεπτὸς Γέροντας εὐνοήθηκε ἀπὸ τὴν Πρόνοια τοῦ Θεοῦ με μιὰ σπάνια γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, και μάλιστα τοὺς ἱκανοὺς και ἄξιους, τύχη. Τὴν τύχη νὰ ἀναγνωρισθῆ τὸ πλώριο ἔργο του και νὰ ἐπιδραβευθῆ ὅσο ἀκόμα ἐκεῖνος ζοῦσε. Ἐλάχιστοι ἐκκλησιαστικοὶ ἄνδρες τιμήθηκαν πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατό τους ὅσο ὁ Μυτιλήνης Ἰακώβος. Ἡ Ἐκκλησία και ἡ Πολιτεία τοῦ ἀπένευμαν πολλὰ εὐσημα και πολλές τιμητικὲς διακρίσεις. Δῆμοι και Κοινότητες τῶν Ἐπαρχιῶν, ποὺ θεοφιλῶς, ἐπὶ σαράντα δύο ἔτη, ἐποίμανε, τὸν ἀνακήρυσαν μεγάλο εὐεργέτη τους. Σύλλογοι, Σωματεῖα και Ὁργανώσεις τὸν ἐτίμησαν με ἀγαμνηστικά διπλώματα και ψηφίσματα ἐγγνωμοσύνης. Τὸ Ἀνώτατο Πνευματικὸ Ἰδρυμα τῆς Πατρίδας μας, ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, σὲ δίκαιη ἐπιδραβευση τοῦ συγγραφικοῦ και ἐπιστημονικοῦ ἔργου του, τὸν ἐξέλεξε τιμητικά, τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1986, ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς. Ζωντανὲς διατηροῦνται ἀκόμα στὴ μνήμη ὄλων μας οἱ συγκινητικὲς εἰκόνες ἀπὸ τὸν μεγαλειώδη ἑορτασμὸ τῶν σαράντα χρόνων τῆς Ἀρχιερατείας του, ποὺ ἔγινε ἐδῶ, στὴν ἀκριτικὴ και πανέμορφη Μυτιλήνη, τὸν Νοέμβριο τοῦ 1985, με τὴν συμμετοχὴ ἐκπροσώπων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τῆς Κυβερνήσεως, τῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν και Πνευματικῶν Ἰδρυμάτων τῆς Χώρας μας, τοῦ Στρατοῦ, τοῦ Τύπου, τῶν Μικρασιατικῶν Σωματείων και με τὴν παρουσία δεκάδων Ἱεραρχῶν, τῶν τοπικῶν Ἀρχῶν και χιλιάδων Λαοῦ. Ἡ Μυτιλήνη τότε κυριολεκτικὰ ἀποθέωσε τὸν Ποιμενάρχη της και ἐκεῖνος στὸ ἀπόγειο τῆς δόξας του, στὸ ἀποκορύφωμα τῆς εὐτυχίας του, εὐλογοῦσε τὸ προσφιλὲς πόμινό του και ἀπηύθυνε ἀπὸ τὰ μύχια τῆς καρδιάς του πρὸς ὄλους τὶς εὐχαριστίες του.

Σεβασμώτατοι ἀδελφοί, ἐντιμώτατοι Ἀρχοντες, προσφιλεῖς συμπρεσβύτεροι, πιστὲ και εὐλογημένε Λαε τοῦ Κυρίου,

Τώρα ὁ πολὺς Ποιμενάρχης πέρασε στὴν αἰωνιότητα και ἀνήκει στὴν Ἱστορία. Ὑστερα ἀπὸ μισὸν αἰῶνα ἐκκλησιαστικῆς διακονίας ἔφυγε ἀπὸ τὸν μάταιο κόσμο μας φτωχὸς σὲ ὕλικὰ ἀγαθὰ ἀλλὰ πλούσιος σὲ προσφορά, γιὰτὶ σὲ ὅλη τὴ ζωὴ του ἐφάρμοσε τὸν λόγον τοῦ Κυρίου: «Μακάριόν ἐστι διδόναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν». Ἡ στρατευομένη Ἐκκλησία με τὴν ἀπουσία του ἔγινε φτωχότερη και ἡ Μυτιλήνη νιώθει ὄρφανή. Ὁμως ἐκεῖνος ἀναπαύεται «ἐν χώρᾳ ζώντων» και «ἐν σκηναῖς δικαίων»⁷, ὅπου «ἦχος καθαρὸς ἑορταζόντων»⁸, στεφανωμένος με «τὸ διάδημα τοῦ κάλλους ἐκ χειρὸς Κυρίου»⁹. Ὅπως σὲ ὄλους τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ Θεοῦ πραγματοποιήθηκε και σ' αὐτὸν ὁ λόγος τοῦ φαλμφοῦ: «Ἐκοπίασεν εἰς τὸν αἰῶνα και ζήσεται εἰς τέ-

7. Πράξ. 20,35.

8. Ἀκολουθία εἰς κοιμημένους, Ἰδιόμελον ἤχος πλ. 6'.

9. Ἐκκλησιαστικὴ ὑμνογραφία.

10. Σοφ. Σολομ. 5,16.

«Οὔτε ὁ πιστεύων ἐστίν τι οὔτε ὁ ποτίζων ἀλλ' ὁ αὐξάνων Θεός»

ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΙΚΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΑΦΡΙΚΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1982 — 1986 *

(Σ υ ν ο π τ ι κ ὸ ς Ἀ π ο λ ο γ ι σ μ ὸ ς)

10. Συμβολή στην Ἐκπαίδευση. Ἰδιαίτερη προσπάθεια καταβλήθηκε γιὰ τὴν ἐναρξὴ κάποιου συμβολῆς τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας στὴν ἐκπαίδευση, πράγμα πού ἰδιαίτερα ἐνδιαφέρει τὴν κυβέρνηση τῆς Κένυας. Κτίσθηκαν καὶ ὀργανώθηκαν νηπιαγωγεῖα σὲ διάφορες ἐνορίες τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς: (α) στὸν Ἅγιο Τίτο, Μοκούϊ, (β) στὸν Τίμιο Σταυρό, Μουδούρου· γ) στὸν Ἅγιο Λουκά, Κιχούρι, Νυέρι· (δ) στὸν Ἅγιο Νεκτάριο, Τσεποκούντι, Νάντι (Δυτ. Κένυα) καὶ (ε) στὸν Ἅγιο Νεκτάριο, Λουαντέτι (τῶν Λουλουδιῶν). (ς) Ἡ παλαιὰ ἑλληνικὴ Λέσχη, περιοχὴ Woodley, ὅπου διέμενε ὁ Μητροπολίτης, ἀνακαινίσθηκε καὶ χρησιμοποιεῖται ὡς ὀρθόδοξο νηπιαγωγεῖο. Δημοτικὰ σχολεῖα κτίσθηκαν: (ζ) στὸν Ἅγιο Ματθαῖο, Κισουγκούνονα, Νότ. Νυάνζα καὶ (η) στὴ Μουκούνια, Δυτικὴ Κένυα· ἕνα τρίτο (θ), μὲ ἔξοδα τῆς Ὀρθόδοξης Φινλανδικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Φινλανδικοῦ Κράτους ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἰ. Μητροπόλεως, στὴν περιοχὴ τῆς Λαϊκίπια.

Συγχρόνως χρηματοδοτήθηκε ἡ ἀνάγερση: Α) Νηπιαγωγείων: στὴ Δυτ. Κένυα (ι) στὴν Οὐγίωμα, Νυάνζα, (ια) στὴν Τσεποάντα, (ιβ) στὸ Λουγκάρε καὶ (ιγ) στὸ Ἐισινμπουάλι (τὸ τελευταῖο κτίσθηκε

μὲ ἔξοδα τῆς Ὀρθόδοξης Φινλανδικῆς Ἐκκλησίας). Β) Δημοτικῶν σχολείων: στὴ Δυτ. Κένυα: (ιδ) στὸ Κισουγκίλα, (ιε) στὴν Τσιμπίνουα. Ἄρχισε ἡ ἀνάγερση Γυμνασίου θηλέων στὸ οἰκόπεδο τοῦ Ἁγίου Τίτου, Μοκούϊ. Ἡ Μητρόπολις βοήθησε συνολικὰ 28 διαφορετικὰ ἐκπαιδευτικὰ προγράμματα.

Ἀνεγείρονται ἐπίσης: (α) Κέντρο Νεότητος, στὸ Καμπάτινι — περιοχὴ Νακούρου· (β) Διοικητικὸ Κέντρο, στὴν Ἰσαμάρα-Νυέρι. Ἐνοριακὸ Κέντρο, στὸ Λουγκούρι.

Τέλος, ἔχουν γίνει οἱ πρῶτες συνεννόησεις μὲ τὸ Ἴδρυμα «Ἀλέξανδρος Ὠνάσης» καὶ ἔχει ἐκφρασθεῖ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἀνάγερση μιᾶς Οἰκοκυρικῆς Σχολῆς ἢ ἐνὸς Γυμνασίου θηλέων.

11. Ὑγειονομικὴ προσπάθεια.

Στὴν Καμπάλα τῆς Οὐγκάντας ἀπὸ ἐτῶν λειτουργεῖ ὀρθόδοξη κλινικὴ, ὁ «Τίμιος Σταυρός», ὑπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ οὐγκαντοῦ ἱατροῦ κ. Δημ. Μπουμπάλη. Ἐπανεπιμημένως ἐστάλησαν ἐκεῖ φάρμακα. Τὸ 1986 δωρήθηκε ἕνα μεγάλο ἀκτινολογικὸ μηχανήμα (ἀξίας πολλῶν ἐκαταμμυρίων). Λειτουργοῦν ἐπίσης, σὲ ἄλλες ἐπαρχίες τῆς Οὐγκάντας, τέσσερα ὀρθόδοξα ἀγροτικὰ ἱατρεῖα.

Ἐνα ἀκόμη ἀγροτικὸ ἱατρεῖο — μὲ ἔξοδα προ-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 570 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 14 τεύχους.

λος· οὐκ ὄφεται καταφθορά»¹¹. Ἡ ὀλόλευκη μορφή του θὰ παραμένῃ πάντα ζωντανὴ στὴ μνήμη καὶ στὴν καρδιὰ ὄλων ὅσοι τὸν γνωρίσαμε καὶ τὸν ἀγαπήσαμε, ὅσοι συνεργασθήκαμε καὶ ἀγωνισθήκαμε μαζί του στὸν ἐκκλησιαστικὸ καὶ κοινωνικὸ στίβο, ὅσοι δεχθήκαμε τὴς εὐεργεσίες τῆς ἀγάπης του. Τὸ παράδειγμα τῆς ζωῆς του θὰ μᾶς ἐμπνέῃ καὶ θὰ μᾶς φρονηματίζη. Ὅχι μόνο ὡς παράδειγμα Ἱεράρχου μὲ σπάνια ἐκκλησιαστικὴ καὶ κοινωνικὴ δράση, ἀλλὰ καὶ ὡς παράδειγμα ἡγέτου μὲ εὐγένεια ψυχῆς καὶ ἀνωτερότητα ἤθους, μὲ ἀπλότητα καὶ ἀρχοντιά, μὲ εὐρύτητα πνεύματος καὶ ρεαλισμό, μὲ ἐπιείκεια καὶ ἀνεξικακία, μὲ τόλμη ἀλλὰ καὶ φρόνηση, ἀνδρὸς μὲ ἀληθινὴ ἀνθρωπιά, φιλάδελφος καὶ φιλόξενος, φιλεῦσπλαχυνὸς καὶ φιλόστοργος. Τούτῃ τὴν λατρευτικὴ καὶ μυσταγωγικὴ ὥρα ἡ ψυχὴ του πετᾶ πάνω ἀπὸ τὸ φρικτὸ θυσιαστήριον αὐτοῦ ἐδῶ τοῦ

Ἱεροῦ Ναοῦ, πού τόσες καὶ τόσες φορές δέχθηκε τοὺς στοχασμοὺς τῆς προσευχῆς του. Συμπροσεύχεται μαζί μας καὶ μᾶς εὐλογεῖ. Καὶ περιμένει ἀπὸ μᾶς μὲν τοὺς Ἐπισκόπους τῆς Ἐκκλησίας νὰ συνεχίσουμε μὲ τόλμη καὶ φρόνηση, σὰν τὴ δική του, καὶ μάλιστα στοὺς σημερινούς κρίσιμους καὶ πικροὺς καιροὺς, τοὺς ἀγῶνες καὶ τὴς θυσίες του γιὰ τὴν Ὀρθοδοξία καὶ τὴν Ὀρθοπραξία, γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἐλευθερία καὶ τὴν κανονικὴ τάξη, γιὰ τὴν χριστιανικὴ ἀγαθοεργία καὶ τὴν εὐαγγελικὴ εὐποία. Ἀπὸ σᾶς δέ, τὰ πνευματικὰ του παιδιὰ, τὸν ἱερό Κλῆρο καὶ τὸν πιστὸ Λαὸ τῆς Μυτιλήνης, νὰ διατηρήσετε καὶ νὰ αὐξήσετε τὰ ἔργα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης πού σᾶς ἐκληροδότησε, νὰ κρατήσετε μέσα σας καὶ νὰ μεταδώσετε στὴς ἐπερχόμενες γενεές τὴς πατρικῆς ὑποθήκης καὶ διδαχῆς του. Κάμνοντας αὐτὸ ἀνάδομε τὸ ὀραιότερο κερί στὸν τάφο του καὶ διατηροῦμε τὴν μνήμη του αἰώνια.

11. Ψαλμ. 48, 9-10.

† Ὁ Ζακύνθου ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

ερχόμενα κυρίως ἀπὸ τὴν Ὀρθόδοξη Φινλανδικὴ Ἐκκλησία — ὁργανώθηκε κοντὰ στὴν ἐνορία τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, στὴν Κερέιτα Κένουας. Στὴν περιοχή τῆς Λαϊκίπια ἐργάσθηκε ἐπὶ δύο χρόνια μία ὀρθόδοξη φινλανδὴ νοσοκόμος, ἡ Λίιζα Κουοστίλα, περιοδεύοντας τὰ χωριά μὲ ἓνα μικρὸ νοσοκομειακὸ αὐτοκίνητο καὶ παρέχοντας βασικὴ ὑγειονομικὴ περίθαλψη καὶ ἐκπαίδευση. Κατὰ διαστήματα προσέφεραν τὶς ὑπηρεσίες τους καὶ Ἕλληνες ἐπισκέπτες τῆς Μητροπόλεως: δύο ἱατροὶ (Εὐάγ. Μπριασοῦλης, Δάφνη Γεωργίου), ἓνας φαρμακοποιὸς (Λεων. Παύλου). Προσπάθειες καταβάλλονται γιὰ τὴ χρηματοδότηση ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ κράτος δύο-τριῶν ἀγροτικῶν ἱατρείων. Προγραμματίζεται γιὰ τὸν Αὐγούστο 1987 περιοδεία ὑγειονομικῆς ὁμάδος ἑλληνο-αμερικανῶν στὴν ἀπομονωμένη περιοχή τῆς Λαϊκίπια.

12. «Διακονία Ἀγάπης» — Συμβολὴ σὲ προγράμματα ἀναπτύξεως. Ἡ «Διακονία Ἀγάπης» θεσμὸς ποὺ δημιουργήθηκε τὸ 1983, περιλαμβάνει ἓνα εὐρύτατο φάσμα δραστηριοτήτων: συμπάρασταση στὶς οἰκογένειες τῶν ἱερέων, βοηθήματα γιὰ οἰκονομικὴ περίθαλψη, ὑποτροφίες σὲ νέους, συμβολὴ σὲ ἀναπτυξιακὰ προγράμματα κατὰ ἐνορίες (π.χ. δενδροκαλλιέργειες, κτηνοτροφικά, λαϊκὴ χειροτεχνία κ.τ.λ.), διανοιξὴ πηγαδιῶν, συμβολὴ στὴν ἐπίστρωση τοῦ δρόμου ποὺ ὀδηγεῖ στὸ Σεμινάριο, ἀγορὰ καλαμποκιοῦ γιὰ τὴν ἀνακούφιση τῶν πεινῶντων στὶς περιοχὲς ποὺ ἐπλήγησαν ἀπὸ ξηρασία: Λαϊκίπια, Νακούρου, Κερέιτα, Θίκα. Ἡ ἐργασία διευθύνεται ἀπὸ εἰδικὴ ἐπιτροπὴ, τὴν πλειοψηφία τῆς ὁποίας ἀποτελοῦν Ἀφρικανοί.

13. Συνεργάτες, ἑκτακτοὶ βοηθοί. Ὡς Τοποτηρητὴς καὶ μὴ μόνιμος Μητροπολίτης δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ βρισκομαὶ διαρκῶς στὴν Ἀνατ. Ἀφρικὴ. Ἐσπεύδα ἐκεῖ μόλις τὸ ἐπέτρεπαν οἱ πανεπιστημιακὲς μου ὑποχρεώσεις (περίπου 3-5 μῆνες τὸ χρόνο), ἀλλὰ παρακολουθοῦσα συνεχῶς τὴν πορεία τῶν πραγμάτων μὲ ἀλληλογραφία καὶ τηλεφωνικὲς ἐπικοινωνίες, ἀγωνιζόμενος στὴν Ἑλλάδα καὶ γιὰ τὴν συγκέντρωση τῶν ἀναγκαίων οἰκονομικῶν πόρων. Τὸν καθημερινὸ ρυθμὸ τῆς ζωῆς τῆς Μητροπόλεως ἐπιβλέπει ἀπὸ τὸ Σεπτέμβριο 1983 ὁ Γενικὸς ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος Ἀρχιμ. Θεόκλητος Τσίρκας, ἀκούρατος καὶ πλήρως ἀφοσιωμένος στὴν Ἐκκλησιαστικὴ κληρικὸς, πτυχιούχος τῆς Παντείου καὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἀναπληρωτὴς Διευθυντὴς τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς εἶναι ὁ Ἀρχιμ. Ἰωνᾶς Λουανγκά, ἀπὸ τὴν Οὐγκάντα, πτυχιούχος τῆς Θεολογικῆς καὶ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, συγκροτημένος καὶ μὲ βαθιὰ ἐκκλησιαστικὴ συνείδηση κληρικὸς. Ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 1985 διδάσκουν στὴν Ἱερατικὴ Σχολὴ ὁ δραστήριος καὶ ἐνθουσιῶδης ἑλληνο-αμερικανὸς ἱερεὺς π. Δανιὴλ Χριστόπουλος, τῆς Σχολῆς τοῦ «Τιμίου Σταυροῦ», μὲ τὴν πρεσβυτέρα του, ἀμφότεροι πτυχιούχοι τοῦ Ἀμερικανικοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Wyoming. Ὁ π. Δανιὴλ εἶναι ἐφημέριος τῶν Ἀγίων Ἀναρ-

γύρων καὶ ἀρχιερ. Ἐπίτροπος τῆς Ρίφτ Βάλλεϋ, μίᾶς περιφέρειας τῆς Κένουας.

Ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ 1984, κατόπιν πατριαρχικῆς ἐντολῆς, ἐργάσθηκαν στὴν περιοχή τῆς Ἀνατ. Ἀφρικῆς ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Νικοπόλεως κ. Χρυσόστομος στὴν Οὐγκάντα καὶ ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Ἡλιουπόλεως κ. Θεόκλητος στὶς ἑλληνικὲς κοινότητες Ἀνατ. Τανζανίας.

Δυστυχῶς, οἱ ἀποσπάσεις ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καταλλήλων κληρικῶν δὲν εἶναι εὐκόλες, καὶ τὸ κενὸ καλύπτεται ἐν μέρει μὲ διάφορες ἱεραποστολικὲς ἐπισκέψεις ἐθελοντῶν, οἱ ὁποῖοι χρησιμοποιοῦν τὸν χρόνὸ τῆς ἀδείας τους, ἐπιβαρυνόμενοι μὲ τὰ ἔξοδα τῶν εἰσιτηρίων. Στὸ χρονικὸ αὐτὸ διάστημα βοήθησαν γιὰ λίγους μῆνες οἱ Ἀρχιμανδρίτες: π. Ἀμφιλόχιος Τσοῦκος, Ἀντώνιος Ρωμαῖος, Πορφύριος Παπαρούπας, Ἰάκωβος Παχῆς (νῦν Μητροπολίτης Ἀργολίδος), Γεώργιος Στέφας, Μιχαὴλ Βισβίνης, Κύριλλος Χριστάκης. Οἱ ἐπισκέπτες αὐτοὶ κληρικοὶ ἐπιστρέφοντας στὴν Ἑλλάδα συνεχίζουν νὰ βοηθοῦν ποικιλοτρόπως. Ἐπίσης συνεργάσθηκε πλέον τῆς τριετίας ὁ θεολόγος κ. Ἄνδρ. Τηλλυρίδης.

Γιὰ τὴν κατήχηση τῶν ἀφρικανῶν γυναικῶν καὶ νεανίδων, τὸν εὐτρεπισμὸ τῶν ναῶν, καθὼς καὶ διάφορες πρακτικὲς ἐργασίες ἔχουν κατὰ καιροὺς βοηθήσει, καταβάλλοντας κατὰ κανόνα ἐξ ἰδίων τὰ εἰσιτήριά τους, οἱ ἐξ Ἑλλάδος μοναχῆς: Μαριάμ, τῆς Ἱ. Μονῆς Θεομήτορος Ἡλιουπόλεως Ἀθηνῶν, Γαληνὴ (διδασκάλισσα), Γερασίμη, Εἰρήνη, τῆς Ἱ. Μονῆς Ἀγίου Ἰωάννου Καρέα Ἀθηνῶν, Εἰρήνη Μακρίνη (κοινωνικὴ λειτουργός), τῆς Ἱ. Μονῆς Ὁσίου Θεοδοσίου Ἀργους, καὶ οἱ κυρίες: Ἀργ. Κοντογεώργη (θεολόγος-ἀφρικανολόγος), Γεωργία Χριστοπούλου (καθηγήτρια), Παναγ. Φουρνάρη (διδασκάλισσα), Ἐλένη Γκανοῦρη (διδασκάλισσα), Καίτη Τίγκα, Ἀνθὴ Κωνσταντινίδου (θεολόγος), Σωτηρία Δογάνη (διδασκάλισσα), Γεωργία Πάνου (καθηγήτρια), Σοφία Σκαπέρδα (καθηγήτρια), Νιόβη Μηλιαρέση, Νικολίτσα Μπέλεση, καθὼς καὶ τὸ ἐξ Ἀμερικῆς ζεῦγος Τζιμ Πατήρη κ.ἄ.

Ἀπὸ τὸ 1986 βοηθεῖ στὸ πρόγραμμα κατασκευῶν τῆς Μητροπόλεως ὁ ἑλληνο-αμερικανὸς κ. Ἄνδρέας Παππᾶς, πτυχιούχος τοῦ Παν/μίου τοῦ Wyoming. Ἐκτὸς Ναϊρόμπης ἐργάζονται ὁ φινλανδο-αμερικανὸς διδάσκαλος Τσάρλς Ἐκο καὶ ἡ φινλανδὴ νοσοκόμος Λίιζα Κουοστίλα.

14. Ἐνοποίηση τῶν διαφορῶν ἀνεξαρτήτων ἱεραποστολικῶν «ομάδων». Διορθόδοξη συνεργασία. Στὴν Ἀνατολικὴ Ἀφρικὴ δροῦσαν γιὰ πολλὰ χρόνια, ἀνεξαρτήτως τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Εἰρηνοπόλεως ἢ ἡμικυτονόμως, διάφορα πρόσωπα ἢ ὁμάδες ἐνισχυόμενες καὶ χρηματοδοτούμενες κυρίως ἀπὸ Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Φινλανδίας. Τὸ γεγονός αὐτὸ εἶχε ἐπανειλημμένως προκαλέσει τὴ δυσφορία καὶ ἀγανάκτηση τοῦ Μητροπολίτου κυροῦ Φρουμεντίου καὶ τὸν εἶχε φέρει συχνὰ σὲ προστριβὲς καὶ ἀδιέξοδα.

'Αρχικά προσπαθήσαμε να καλέσουμε σε συνεργασία και να εντάξουμε τους ανθρώπους αυτούς οργανικά στη Μητρόπολη. 'Υπήρξε όμως σοβαρότατη αντίσταση — φανερή ή συγκαλυμμένη — διότι είχαν αναπτυχθεί «μικρά φέουδα» έξαρτώμενα από διάφορα κέντρα του έξωτερικού.

Τελικά, ύστερα από πολυχρόνιο αλληλογραφία, ύπομνήματα και προσωπικές επαφές με τους αρμόδιους εκκλησιαστικούς φορείς στο έξωτερικό, έγινε αποδεκτό ότι δεν είναι όρθο να δρουν μέσα στην 'Ορθόδοξη 'Εκκλησία της 'Ανατολικής 'Αφρικής ξεχωριστές «ιεραποστολές», ομάδες ή πρόσωπα, από τη Φινλανδία, την 'Ελλάδα, την Κύπρο, την 'Αμερική κ.λπ., αλλά όλοι — έστω κι αν ενισχύονται οικονομικά από διάφορα κέντρα — οφείλουν να είναι έντεταγμένοι στην αρμόδια Μητρόπολη του Πατριαρχείου 'Αλεξανδρείας. Σήμερα (Μάρτ. 1987), με τη χάρη του Θεού έχει διαμορφωθεί ένα διορθόδοξο ιεραποστολικό κλίμαχο του έργάζεται αρμονικά στην 'Ι. Μητρόπολη Ειρηνοπόλεως. (Έκτος των Κενυατών, διακονούν ιεραποστολικώς στην Κένυα: 2 Έλληνες κληρικοί, 1 Έλληνο-αμερικανός, 1 ούγκαντός και : 6 Έλληνες λαϊκοί, 2 Έλληνο-αμερικανοί και 2 φινλανδοί). 'Η διορθόδοξη αυτή συνεργασία — μοναδική, καθώς γνωρίζω, στη σημερινή όρθόδοξη πραγματικότητα — είναι ένα έλπιδοφόρο «σημείο» και μία μαρτυρία της ένότητας της 'Ορθοδοξίας στο σύγχρονο ιεραποστολικό έργο.

15. **Αναζήτηση οικονομικών πόρων.** Κατά την πενταετία αυτή οι πόροι αναζητήθηκαν, με προσωπικούς αγώνες και αγωνίες, από διάφορες πηγές: «'Αποστολική Διακονία της 'Εκκλησίας της 'Ελλάδος» — όπου εξακολούθησα κατά το μεγαλύτερο διάστημα (1982 έως 1985) να διακονώ ως Γενικός Διευθυντής 'Εκκλησία της Κύπρου κρατικές πηγές. Κυρίως δέ προήλθαν από διάφορες δωρεές φίλων και γνωστών, που με γενναιοδωρία και εμπιστοσύνη ανταποκρίθηκαν στις εκκλήσεις μας. Χωρίς την προσωπική δραστηριοποίηση του Τοποτηρητού στην 'Ελλάδα θα ήταν αδύνατο να συγκεντρώνεται ή οικονομική και λοιπή βοήθεια για τη συνέχιση της ιεραποστολικής προσπάθειας στην 'Ανατολική 'Αφρική. 'Η έντετακτη και δύσκολη αυτή Μητρόπολη δεν διαθέτει, δυστυχώς, κανένα σταθερό έσοδο που να εξασφαλίζει έστω τις άελαστικές δαπάνες. Για να αναπτυχθεί δέ συστηματικό ιεραποστολικό έργο, με εύρειας κλίμαχος οικοδομικά και αναπτυξιακά προγράμματα, θα πρέπει να διατίθενται έτησίως πολλά εκατομμύρια δραχμές. 'Υπεύθυνος για τη διαχείριση των οικονομικών της Μητροπόλεως είναι ο Γενικός 'Αρχιερατικός 'Επίτροπος 'Αρχιμ. Θεόκλητος Τσίρκας, ο οποίος διετέλεσε Διευθυντής του Λογιστηρίου της 'Ι. 'Αρχιεπισκοπής 'Αθηνών, Διευθυντής του Θεολογικού 'Οικοτροφείου και Διευθυντής 'Εκκλησιαστικών 'Υποθέσεων της «'Αποστολικής Διακονίας της 'Εκκλησίας της 'Ελλάδος».

16. **Όργάνωση, ανάπτυξη ποιμαντικού και ιεραποστολικού έργου.** Δύσκολα κάποιος που ζει στην 'Ελλάδα ή έχει την

κλασική αντίληψη για τις όρθόδοξες Μητροπόλεις υποπεύεται τις άπίστευτες δυσχέρειες που αντιμετώπιζει μια «Μητρόπολη» ή όποια περιλαμβάνει κοινότητες από 15 τουλάχιστο έθνο-φυλετικές ομάδες, σκορπισμένες σε τρεις διαφορετικές χώρες χωρίς σταθερή οργανωτική ύποδομή και οικονομική βάση. Οι αποστάσεις που χωρίζουν τις διάφορες όρθόδοξες ένορίες και κοινότητες στην 'Ανατ. 'Αφρική είναι εκπληκτικά μεγάλες. 'Οπως διαφαίνεται από τα έντετακτα, άρχισαμε την προσπάθεια αναδιοργανώσεως της Μητροπόλεως όχι από το μηδέν (0), αλλά από πλ. ην δέκα (-10). Οι ένεργειες και φροντίδες που συνοπτικά αναφέραμε προηγουμένως, ζωντάνεψαν και πάλι την έλπίδα των έντοπίων. Και όχι μόνο αναστηλώθηκαν οι παλαιοί όρθόδοξοι πυρήνες, αλλά άρχισε και νέα σπορά, σε παλαιές και νέες περιοχές.

Στα τέλη του 1981 ύπήρχε στη Μητρόπολη ένα παλαιό αυτοκίνητο (Τογιότα), μόνο για τον Μητροπολίτη. Σήμερα, ύστερα από ειδικές δωρεές, το αντικαταστήσαμε και έχουμε για τις ιεραποστολικές μετακινήσεις των διαφόρων κλιμαχίων τρία αυτοκίνητα (Τογιότα-κορόλα, Πεζώ 505, Τογιότα φορτηγό). 'Ένα φορτηγό (Ντατσούν) διαθέτει και ο Έλληνο-αμερικανός π. Δανιήλ Χριστόπουλος και δύο άλλα οι Φινλανδοί.

α) Στον καθεδρικό ναό των 'Αγίων 'Αναργύρων της Ναϊρόμπης, όπου έκτος από τους 'Ελληνες και 'Ελληνοκυπρίους, εκκλησιάζονται Λιβανοί, Κενυάτες κ.ά., αναπτύχθηκε τα τελευταία χρόνια για πρώτη φορά συστηματική ένοριακή ζωή και δράση: Δημιουργήθηκε παιδική χορωδία που ψέλνει κάθε Κυριακή τόσο στην άγγλική, όσο και στην Έλληνική γλώσσα. Προσφέρονται στους εκκλησιαζομένους φυλλάδια της θ. Λειτουργίας με κείμενο Έλληνο-άγγλικό και μουσική γραφή, για να συμμετέχουν στην ψαλμωδία. 'Οργανώθηκε Κατηχητικό για παιδιά από πέντε ως δέκα όκτα έτών. Για τη νεολαία προγραμματίζονται διάφορες τακτικές ψυχαγωγικές ευκαιρίες (γευματίζουν μαζί και κατόπιν επισκέπτονται όμαδικά ένα μουσείο, πηγαίνουν σ' ένα πάρκο ή έχουν κοινό παιχνίδι). Τελευταίως λειτουργεί μια τάξη διδασκαλίας της Έλληνικής γλώσσας, όπου διδάσκει ένα μέλος της κοινότητας. Γίνεται ακόμη μάθημα για την παρασκευή του προσφύρου, και αναλαμβάνουν οι κυρίες με τη σειρά τους το πρόσφορο για κάθε θ. Λειτουργία. Έκδίδεται στα άγγλικά ένα ένημερωτικό φύλλο, «'Ο Πυρσός», που στέλλεται κάθε εβδομάδα στους ένοριτες του καθεδρικού ναού· περιλαμβάνει ένα μικρό κηρυγματικό άρθρο και επίκαιρες λειτουργικές πληροφορίες. (Μέχρι σήμερα έχουν εκδοθεί 59 φύλλα). 'Από τότε που άρχισαν οι εκδηλώσεις αυτές όλο και περισσότερα πρόσωπα συμμετέχουν στη λειτουργική ζωή της «πολυεθνικής» αυτής όρθόδοξου ένορίας.

β) Τόσο ο Τοποτηρητής, όσο και οι λίγοι μόνιμοι κληρικοί συνεργάτες του, οι διάφοροι κληρικοί επισκέπτες, καθώς επίσης και πολλοί άφρικανοί ιερείς — ιδιαίτερα δέ οι νεοχειροτονημένοι — άψηφώντας

κόπους και κινδύνους ἔχουν πραγματοποιήσει ἑκατοντάδες ἐπισκέψεις στὶς διάφορες ὀρθόδοξες ἐνορίες και κοινότητες τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, στηρίζοντας τοὺς ἀφρικανοὺς πιστοὺς. Λειτουργοῦν, κηρύττουν, βαπτίζουν, τελοῦν γάμους, κηδεύουν, καθοδηγοῦν τοὺς νέους, κατηχοῦν τὰ παιδιά, μεριμνοῦν γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῶν ὀρθοδόξων ἐνοριῶν. Ἐχει γίνει ἡ προεργασία και ἐλπίζουμε σύντομα νὰ ἀρχίσει ἡ ἔκδοση διμηνιαίου φυλλαδίου τῆς Μητροπόλεως.

Ἰδιαίτερα πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι γιὰ πρώτη φορά ἀναπτύχθηκε ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία στὴ Δυτικὴ Τανζανία και τὴ Λαϊκίπια τῆς Κένυας. Ἡ ἱεραποστολικὴ προσπάθεια στὶς περιοχὲς αὐτὲς παρουσίασε μεγάλη ἀνθηση. Μέσα στὴν τελευταία πενταετία δημιουργήθηκαν στὴ Λαϊκίπια, 5 ἐνορίες και 15 ὀρθόδοξοι πυρῆνες και στὴ Δυτικὴ Τανζανία 6 ἐνορίες και 23 ὀρθόδοξοι πυρῆνες μὲ 9.000 περίπου νεοβαπτισθέντες. Ἐκπαιδεύθηκαν και χειροτονήθηκαν οἱ τέσσερις πρῶτοι τανζανοὶ ἱερεῖς, προετοιμάστηκαν και χειροθετήθηκαν ἀναγνώστες, ἀνεγέρθηκαν ἀπλοὶ ναοὶ και ὀλοκληρώνεται τὸ ὀρθόδοξο ἱεραποστολικὸ κέντρο στὴ Μακονγκόρα τῆς Μπουκόμπα. Ἡ ἀφρικανικὴ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Τανζανίας ἀναπτύχθηκε τὰ τελευταῖα πέντε χρόνια ἐξ ὑπαρχῆς.

γ) Ἡ ἐκκρεμότης ἀπὸ τὴ δοκιμασία τῆς διαιρέσεως, πού εἶχε ἀρχίσει (1979) στὴν Ἀφρικανικὴ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Κένυας, δὲν ἐπέτρεπε, σ' αὐτὸ τὸ διάστημα ἀναμονῆς τῆς ἐκβάσεως τῆς δίκης, ριζικὲς ὀργανωτικὲς ἀναδομήσεις. Παρὰ ταῦτα ἔγινε ἡ ἀπαραίτητη κατανομή σὲ ἀρχιερατικὲς περιφέρειες, ὁ διορισμὸς ἐπισκοπικῶν ἐπιτροπῶν και διαφόρων ὁμάδων ἐργασίας. Ἐχει ἤδη καταρτισθεῖ σχέδιο Καταστατικοῦ και Κανονισμῶν γιὰ μελλοντικὴ ἔγκριση ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο.

Γιὰ ὅλες τὶς ἀνωτέρω ἐνέργειες και προσπάθειες, καθὼς ἐπίσης και τὰ τρέχοντα προβλήματα ἐνημέρωνα συνεχῶς μὲ κάθε λεπτομέρεια τὸν Μακαριστὸ Πάπα και Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας κυρὸ Νικόλαο, καθὼς ἐπίσης σὲ γενικὲς γραμμὲς και τὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν και πάσης Ἑλλάδος κύριο Σεραφεῖμ, ὁ ὁποῖος προθύμως εἶχε συγκατατεθεῖ γιὰ τὴν ἀπόσπαση και διακονία μου στὸ κλίμα τῆς Ἀλεξανδρινῆς Ἐκκλησίας. Μετὰ τὴν ἐκλογή τοῦ νέου Πάπα και Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας και πάσης Ἀφρικῆς κυρίου Παρθενίου συνεχίζει ἡ ἱεραποστολικὴ ἐργασία μας, μέσα στὰ πλαίσια τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, μὲ τὴν προσωπικὴ καθοδήγησιν και εὐλογία του.

* * *

Ὅσα περιγράψαμε στὸν παρόντα ἀπολογισμὸ πραγματοποιήθηκαν μὲ τὴ δύναμη και τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, μέσα σὲ φοβερὲς δυσχέρειες, κινδύνους, δοκιμασίες, πολὺμορφη κακοπάθεια. Συνήθως, (ἐν θλίψει πολλῇ μετὰ χαρᾶς Πνεύματος Ἁγίου). Ἡ ὀρθόδοξη Ἱεραποστολὴ δὲν ὑπῆρξε ποτέ, και οὔτε βέβαια εἶναι σήμερα, εὐκολὴ ὑπόθεσις. Παραμένει πάντοτε πολλαπλὰ κοπιαστικὴ και σύνθετη προσπάθεια, συχνὰ ἐπι-

δυνη και μαρτυρικὴ. Πόνος και καρποφορία, κατὰ τὸ ψαλμικὸ, συμπορεύονται. «Οἱ σπείροντες ἐν δάκρυσιν ἐν ἀγαλλιάσει θεριοῦσιν. Πορευόμενοι ἐπορεύοντο και ἔκλειον βάλλοντες τὰ σπέρματα αὐτῶν· ἐρχόμενοι δὲ ἤξουσιν ἐν ἀγαλλιάσει αἴροντες τὰ δράγματα αὐτῶν».

Μὲ εὐγνωμοσύνη στὸν Τριαδικὸ Θεὸ και στοὺς ἐκκλησιαστικὰς ταγοὺς πού μᾶς ἀνέθεσαν αὐτὴ τὴν ἀποστολή, ἀναλογιζόμεστε οἱ συνεργάτες μου και ἐγὼ τόσο τὶς εὐλογημένες ὥρες, ὅσο και τὶς ὀδυνηρὲς φάσεις τῆς ταπεινῆς διακονίας μας, γνωρίζοντας ὅτι «ἔχομεν τὸν θεσαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ἦ τοῦ Θεοῦ και μὴ ἐξ ἡμῶν».

Τὰ προβλήματα, τὶς δυνατότητες και τὶς προοπτικὲς τῆς ἀναπτύξεως τῆς Ὀρθοδοξίας στὴν Ἀνατολικὴ Ἀφρικὴ ἔχομε ἤδη ἀναλύσει σὲ ἰδιαίτερη ἔκθεσι, πού δημοσιεύθηκε πρό τινος. Τηλεγραφικὰ σημειώνουμε ἐδῶ τὸ συμπέρασμα:

Γιὰ νὰ γίνει πραγματικότης τὸ ὄραμα μιᾶς ζωντανῆς ἀφρικανικῆς Ὀρθοδοξίας, ὀφείλομε νὰ προσφέρουμε ὅ,τι καλύτερο ὑπάρχει στὴ διαχιλιόχρονη ὀρθόδοξη παράδοσι, νὰ μορφώσουμε ἀνθρώπους μὲ φρόνημα και ἦθος ὀρθόδοξο, μὲ δημοκρατικὴ σκέψη και νὰ τοὺς παραδώσουμε στὸν κατάλληλο χρόνο τὴ σκυτάλη· γιὰ νὰ προχωρήσουν μὲ τὴ νέα πνοὴ πού χαρίζει τὸ Ἅγιον Πνεῦμα μέσα στὴν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, και μὲ τὴ ζωτικότητα πού ἔχουν κληρονομήσει ἀπὸ τὶς ἀφρικανικὲς τοὺς καταβολές.

(Τέλος)

(Μάρτιος 1987)

† Ὁ Ἀνδρούσης ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

7. Βλ. «Μιὰ περιπέτεια τῆς Ὀρθοδοξίας στὴν Ἀνατολικὴ Ἀφρικὴ», «Πάντα τὰ Ἔθνη», τεύχη 19 (1986), 20 (1986), 21 (1987).

Ἐπισκόπου

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ Α. ΨΑΡΙΑΝΟΥ

Μητροπολίτου Σερβίων και Κοζάνης

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

(Πενηνταδύο ὁμιλίες γιὰ τὴ θεία Λειτουργία.

Ὅχι μόνο γιὰ τὸ λαό, ἀλλὰ και γιὰ τοὺς ἱερεῖς).

Ἐκδοσις Ἀποστολικῆς Διακονίας, σελίδες 19 + 438, δρχ. 650.

Βιβλιοπωλεῖο Δραγατσάνου 2 — Πλατεία Κλαυθμώνος.

Γράφατε: Ἰασίου 1, 115 21 Ἀθήνα, τηλέφ. 722.8008.

ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ*

Ίστορική, φιλοσοφική και θεολογική θεώρηση του οικολογικού προβλήματος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο την εμπειρική και έκμεταλλευτική σχέση του ανθρώπου προς το φυσικό περιβάλλον. Βασικά χαρακτηριστικά των σχέσεων αυτών είναι ή εξάρτηση, ή έχθρότητα, ή ήθεοποίηση, αλλά και ή χρήση των υλικών στοιχείων για την ανάπτυξη της ζωής του ανθρώπου (τεχνολογικός πολιτισμός).

Οι σχέσεις όμως αυτές του ανθρώπου προς το περιβάλλον ήταν έκφραση της θεωρητικής αντίληψης που ο άνθρωπος είχε σε κάθε εποχή για το φυσικό του περίγυρο. Οι θεωρητικές απόψεις του ανθρώπου για το φυσικό κόσμο καλύπτουν ένα ευρύτατο φάσμα, από την αρχαία μυθολογία μέχρι τη χριστιανική θεολογία.

Στη συνέχεια θα δοῦμε, εν συντομία, μερικές από τις βασικές φιλοσοφικές και θεολογικές απόψεις για τον άνθρωπο, το φυσικό κόσμο και τις σχέσεις μεταξύ τους.

1. Η μυθική αντίληψη.

Για τον άνθρωπο και τον κόσμο υπάρχουν πολλές μυθικές απόψεις. Η μυθολογία όλων των λαών αναφέρεται διεξοδικά στα θέματα της δημιουργίας του ανθρώπου και του κόσμου, τη σχέση τους με το Θεό και μεταξύ τους κλπ. Είναι δε χαρακτηριστικό ότι οι σχέσεις των ανθρώπων με το φυσικό περιβάλλον ήταν έκφραση των αντίστοιχων μυθικών αντιλήψεων της εποχής τους. Έτσι, π.χ., οι σχέσεις ταύτισης και εξάρτησης, καθώς και οι σχέσεις έχθρότητας ή θεοποίησης του φυσικού περιβάλλοντος ήταν έκφραση της μαγικής αντίληψης της φύσεως. Ότι δηλαδή τα υλικά στοιχεία έχουν κάποια άγνωστη θεϊκή δύναμη που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για το καλό ή το κακό και την βλάβη του ανθρώπου, ιδίως του έχθρου. Η μυθολογία καλύπτει κυρίως την μεγάλη περίοδο της προϊστορίας (ή όποια συνεχίζεται στους συγχρόνους πρωτογόνους λαούς), κατά την οποία ο άνθρωπος ταυτιζόταν με το φυσικό περιβάλλον.

2. Η διαρχία.

Πρόκειται για τη θεωρία των δύο αρχών. Σύμφωνα με την αντίληψη αυτή υπάρχουν δύο αρχές ή

δύο θεοί: ο καλός θεός και ο κακός. Ο καλός θεός έδημιούργησε τον άβρατο και υπερβατικό κόσμο και ο κακός θεός τον αισθητό κόσμο. Ο αισθητός κόσμος θεωρείται ότι δεν έχει καμιά αξία. Ο άβρατος κόσμος είναι ο μόνος που έχει αξία και που πρέπει να γίνεται αντικείμενο της γνώσεως και εμπειρίας. Το σώμα ειδικότερα του ανθρώπου θεωρείται σαν φυλακή της ψυχής και εμπόδιο για την καθαρή γνώση. Εκείνο που πρέπει να αναζητεί ο άνθρωπος είναι το «πέπεκεια της ουσίας», τη μεταφυσική δηλαδή πηγή του κόσμου.

Η διαρχική αυτή αντίληψη, καθαρά ιδεαλιστική, που έχει τις ρίζες της στην Ανατολή (ιδίως στην Κίνα, Ίνδία και Περσία) είναι έχθρική προς το φυσικό κόσμο και το σώμα του ανθρώπου. Η θρησκευτική μάλιστα τάση αποβλέπει στην απαδέσμευση από τα γήινα και στην εξουδετέρωση του σώματος, προκειμένου ο άνθρωπος να ένωθει με το θείο πνεύμα, την υπερβατική πραγματικότητα (=μυστικισμός).

Η μυστική αυτή θεώρηση του φυσικού κόσμου συνετέλεσε, ώστε ο ανατολίτης να μη προχωρήσει στη δυναμική και ώφελιμιστική χρήση του υλικού κόσμου και ιδίως στη χρήση της μηχανής. Έτσι, ενώ πολλές τεχνικές εφευρέσεις, όπως ή πυρίτιδα, το χαρτί, ή τυπογραφία, το μετάξι, ή πυξίδα, ή πορσελάνη κλπ. έγιναν στην Κίνα, ώστόσο οι εφευρέσεις αυτές χρησιμοποιήθηκαν μόνο για διασκέδαση και καλλιτεχνικούς σκοπούς. Η πρακτική χρησιμοποίηση των εφευρέσεων και ή κατασκευή μηχανημάτων έθεωρείτο ότι προσβάλλει το υπέρτατο πνεύμα, το Ταό, του όποιου φορέας ήταν ή φύση. «Διά την ήσυχαστικήν αυτήν αντίληψιν ιδεώδες δεν ήτο ή πράξις, αλλά σύμβολον ό ύπνος!»

Τό ίδιο συνέβη και με τον άραβικό, μουσουλμανικό κόσμο. Οι Άραβες με την εξάπλωσή τους ανατολικά μέχρι την Ίνδοκίνα και δυτικά μέχρι την Ίσπανία έγιναν ή γέφυρα Ανατολής και Δύσης. Οι τεχνικές εφευρέσεις της Άπω Ανατολής, τάι νδικά ψηφία (οι λεγόμενοι άραβικοί αριθμοί), ή φιλοσοφία του Άριστοτέλους κλπ. μετεφέρθησαν στην Εύρώπη διά των Άράβων. Ωστόσο οι Άραβες δεν υπήρξαν οι πρωτοπόροι της έπιστημονικής ανάπτυξης, άλλ' άπλως οι μεσάζοντες. Αυτό που τους σταμάτησε ήταν ή μουσουλμανική πίστη τους. Γιατί ή θρησκεία του Ίσλάμ άφ' ενός μόν θεωρεί το φυσικό κόσμο ως το άπεχθέστερο δημιούργημα του Θεού, το όποιο δεν επιτρέπεται ούτε να το θαυμάζει κανείς και άφ' έτέρου δέχεται το «κισμέτ» (=πεπρωμένο) που έμποδίζει το μουσουλμάνο να εκτελέσει μιá υπεύθυνη και προσωπική πράξη. Ο ίδιος ό Μωάμεθ (†1111 μ.Χ.)

* Συνέχεια εκ της σελ. 573 του ύπ' αριθ. 14 τεύχους.

δίδασκε τὴν ματαιότητα τῶν ἐπιστημῶν. «Ἄντι νὰ κάνεις μαύρο τὸ χαρτί, κάνε ἄσπρη τὴν ψυχὴ σου»³⁵.

3. Ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ φιλοσοφία.

Μὲ τὴν ἀφύπνιση τοῦ λόγου ἀρχίζει ἡ ἱστορία, ὅπως εἶδαμε, κατὰ τὴν ὁποία ὁ ἄνθρωπος διακρίνεται σταδιακὰ ἀπὸ τὸ φυσικὸ περιβάλλον. Κατὰ τὴ νέα αὐτὴ περίοδο, ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀσχολεῖται καὶ δὲν γνωρίζει τὴ φύση ἐμπειρικῶς καὶ ἐξωτερικῶς, ἀλλὰ ἐνδιαφέρεται νὰ γνωρίσει καὶ νὰ σπουδάσει τὴν ἐσωτερικὴ τῆς φύσης καὶ σύσταση, μὲ βασικὸ ὄργανο τὸ λόγο, τὴν ὀρθολογικὴ σκέψη. Τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου στρέφεται πρὸς τὴν οὐσία καὶ τὴν αἰτία τῆς ὕλης καὶ τῶν φυσικῶν πραγμάτων. Ἡ θεωρητικὴ αὐτὴ ἀναζήτηση καὶ σπουδὴ τοῦ φυσικοῦ κόσμου ὀφείλεται στὴν ἐλληνικὴ φιλοσοφικὴ σκέψη, ὅπως τὴ θεμελίωσαν οἱ Ἕλληνες φιλόσοφοι τῆς Ἰωνίας (προσωκρατικοί) καὶ τὴ διαμόρφωσαν κυρίως ὁ Πλάτων, ὁ Ἀριστοτέλης καὶ οἱ Νεοπλατωνικοὶ φιλόσοφοι. Ὁ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος (640-547 π.Χ.) διατύπωσε πρῶτος τὴν ἀποψη ὅτι ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ ἐννοήσει καὶ νὰ γνωρίσει θεωρητικὰ τὶ εἶναι ὁ κόσμος, ὡς ὄργανο δὲ γνώσεως τοῦ κόσμου καθιέρωσε τὸ λόγο. Ἡ θεωρητικὴ αὐτὴ προσέγγιση τοῦ φυσικοῦ κόσμου ἀπὸ μέρους τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων εἶχε τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικά:

α) Ἡ ἀπομάγευση τοῦ φυσικοῦ κόσμου: Ἡ θεώρηση τῆς φύσης ὡς ἀντικειμένου γνώσεως συνετέλεσε ὥστε ὁ ἄνθρωπος νὰ διακριθεῖ ἀπὸ τὸ φυσικὸ περιβάλλον. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ὁ κόσμος ἔπαυσε νὰ ἔχει θεϊκὰ-μαγικὰ χαρακτηριστικά. Αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη ἀπομυθοποίηση ἢ ἀπομάγευση τῆς φύσης, ποὺ ἔγινε στὴν Ἱστορία. Στὴν Ἰωνία κυρίως, στὰ σύνορα Ἀσίας καὶ Εὐρώπης ὁ ἀνθρώπινος λόγος κατάργησε τὸ μῦθο.

Γιὰ τοὺς Ἕλληνες φιλοσόφους ἡ ὕλη, ἀν καὶ ἔγινε ἀντικείμενο γνώσεως, ὥστόσο δὲν ἔχασε ποτὲ τὴν ὑποκειμενικὴ τῆς ὀντότητα καὶ ἀξία. Ποτὲ στὴν Ἑλλάδα ἡ φύση δὲν θεωρήθηκε ὡς οὐδέτερο ἀντικείμενο, ὡς πράγμα ἄνευ ἀξίας. Οὔτε ὅμως θεοποιήθηκε. Ἡ ὕλη θεωρήθηκε ὡς βασικὴ ἀρχὴ τῆς ζωῆς, ποτὲ ὅμως θεός. Ἡ φύση γιὰ τοὺς Ἕλληνες ἦταν ὁ χῶρος τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ. Διὰ μέσου τῆς φύσεως ὁ Ἕλληνας ἐπικοινωνοῦσε μὲ τὸ Θεό. Τὰ φυσικὰ φαινόμενα, ἡ βλάστηση, ὁ κεραυνός, ἦταν τρόποι ἐκφράσεως ὑπερφυσικῶν προσώπων καὶ ὄχι ἀγνωστων δυνάμεων, ὅπως πίστευαν οἱ βάρβαροι. Ἡ φύση καὶ ἡ γῆ ἦταν ἱερὲς πραγματικότητες (πρβλ. Δημήτηρ=γῆ μήτηρ). Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ζωὴ δὲν ἐξηγητᾶτο μόνον ἀπὸ τὴ γῆ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλες κοινωνικὲς δομὲς (ὅπως ἡ πόλη, ἡ ναυτιλία κλπ.), στὴν Ἑλλάδα δὲν ἐπικράτησε ποτὲ ἡ μαγεία³⁶.

35. Σ. Κυριαζοπούλου, Ἡ καταγωγή..., σελ. 125, 251.

36. «Σημαντικὸ πάντως εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Ἕλληνας δὲν ἔφθασε σὲ σημεῖο νὰ θεοποιεῖ τὴ φύση καθευτὴν, ἀλλὰ νὰ προσβλέπει στὶς κρυμμένες μέσα τῆς δαιμονικῆς δυνάμεις, ποὺ προσδιορίζουν καὶ κατευθύνουν τὴ λειτουργία τῆς. Καὶ

β) Ὁ σεβασμὸς τῆς ὀντότητας τοῦ φυσικοῦ κόσμου: Οἱ Ἕλληνες φιλόσοφοι στὴν ἐπιστημονικὴ σπουδὴ καὶ διερεύνηση τῆς φύσης θεωροῦσαν πάντα τὸ φυσικὸ κόσμον ὡς ἓνα ἐνιαῖο σύνολο, ὡς μιὰ ὀντότητα. Ἐσεβάσθησαν τὴν ὀντότητά του καὶ ποτὲ δὲν ἐπεδίωξαν νὰ ἐπέμβουν δυναμικὰ στὰ ἐπὶ μέρους ὕλικὰ στοιχεῖα. Παράδειγμα, ὁ Δημόκριτος. Ὄνομάζοντας τὸ ἔσχατο τιμῆμα τῆς ὕλης ἄ-τομο, δῆλωνε ταυτόχρονα καὶ τὴν ἐλληνικὴ στάση σεβασμοῦ στὴ μὴ περαιτέρω ἐπέμβαση καὶ διάλυση τῆς ὀντότητας τῆς ὕλης (βλ. καὶ ὑποσημείωση 32).

Ὁ σεβασμὸς αὐτὸς τῆς ἐλληνικῆς σκέψης πρὸς τὴν ὑποκειμενικὴ ὀντότητα τῆς φύσης συνετέλεσε ὥστε ἡ σχέση τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ φυσικὸ κόσμον νὰ παραμείνει θεωρητικὴ, στὸ ἐπίπεδο τῆς ἐπιστημονικῆς θεωρίας καὶ γνώσεως καὶ ποτὲ ὠφελιμιστικὴ. Γιὰ τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα ἡ φύση ἦταν πάντα «κόσμος», δηλαδή κάλλος καὶ ἁρμονία, σύμβολο τοῦ κάλλους καὶ τῆς ἁρμονίας τοῦ θεϊκοῦ κόσμου. Γι' αὐτὸ κι ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους καὶ τὴ φύση ἀναπτύχθηκαν πάντοτε ἁρμονικὲς σχέσεις. Ἡ ἀνάπτυξη εἰδικότερα τῆς ἐπιστήμης, τῆς θρησκείας, τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς καλαισθησίας στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα ὀφείλεται ἀκριβῶς στὶς ἁρμονικὲς σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ φυσικὸ περιβάλλον.

γ) Ἡ θεωρητικὴ ὑπέρβαση τοῦ ὕλικου κόσμου: Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἦταν θεωρητικὸς λαός. Τὴ χειρωνακτικὴ ἐργασία θεωροῦσαν ὡς κατώτερη κοινωνικὴ ἀπασχόληση³⁷. Αὐτὴ ἢ ἀντίληψη συνετέλεσε, ὥστε οἱ πρακτικὲς ἀπασχολήσεις καὶ τὰ τεχνικὰ ἔργα νὰ ὑποτιμῶνται. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ χειρωνακτικὴ ἐργασία προοριζόταν, ὡς γνωστόν,

ὡς εἰδωλόατρες ὁ Ἕλληνας «οὐκ ἐλάτρευσε τὴ κτίσειν, ἀλλ' ἀναζήτησε τίς ἀόρατες μέσα στὴ φύση θεῖες δυνάμεις, ψάλλοντας, ἔτσι, μυστικὰ καὶ ἀνεπίγνωστα, τὸν ἴδιο τὸν Κτίσαντα». Πρσβ. Γεωργίου Μεταλληνοῦ, Ἄρθροδοξία καὶ Ἑλληνικότητα», ἐκδ. Μήνυμα, Ἀθήνα 1987, σελ. 37. Στὴ δυτικὴ ἐλληνικὴ παράδοση οἱ μῦθοι ὑποχώρησαν λόγω τῆς ἐξέλιξης τῆς φυσικῆς φιλοσοφίας. Πολλὰ στοιχεῖα τοὺς ὅμως ἐπέζησαν, ἔτσι κι ἂν ἔχασαν τὸν πρωταρχικὸ τους ρόλο, φρονώντας σὲ δεῦτερον πλάνο. Τέτοια εἶναι ἡ περιπτωση τοῦ Ἑλλήνα φιλοσόφου Πλάτωνα (428-347 π.Χ.) καὶ στὸ διάλογό του «Πρωταγόρας» χρησιμοποιοῖ τὸ μῦθο τοῦ Προμηθέα γιὰ ν' ἀνοίξει τὴ συζήτηση πάνω στὴν ἀρετὴ καὶ τὴν ἠθικὴ στὴ φιλοσοφία». Ἐνγκελμπερτ Σράμ, «Ἀλφαβητάριο τῆς Οἰκολογίας», ἐκδ. Αἴολος, Ἀθήνα 1986, σελ. 22.

37. «Πρὸς κατανόησιν τοῦ φαινομένου πρέπει νὰ παρατηρηθῆ, ὅτι οἱ νομάδες, ἀρχῆς γενομένης ἐκ τῆς κεντρικῆς Ἀσίας, ὅπου διὰ κλιματολογικὸς λόγους ἐπετεύχθη διὰ πρώτης φορᾶς ἡ συμβίωσις ἀνθρώπων καὶ ζώων, ὑπῆρξαν οἱ πρώτοι ἐργάται τοῦ πνεύματος. Ἡ ζωὴ ἐβασίσθη εἰς τὴν παρακολούθησιν τῆς ἀγέλης, εἰς τὴν ἐργήγορσιν καὶ τὴν ἐτοιμότητα, τὴν διοικησιν ἐμβίων ὄντων... Ἦτο λοιπὸν φυσικόν, ὅταν τὰ ἐλληνικὰ φύλα καθυπέταξαν τοὺς αὐτόχθονας γεωργούς τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀπέτελεσαν τὴν ἀριστοκρατίαν τῆς νέας κοινότητος, ν' ἀναθέσουν τὴν διατροφήν των εἰς τοὺς ὑπηρέτους, νὰ θεωρήσουν τὴν σωματικὴν ἐργασίαν ὡς χαρακτηριστικὴν κοινωνικῆς εὐτελείας... Τὴν ὑποτίμησιν αὐτὴν ἐδικαίωσε καὶ ἡ θρησκευτικὴ συνείδησις, ἡ ὁποία εἶδε εἰς τὸν βιασμόν τῆς φύσεως, ὅσον καὶ ἂν ἦτο ἐπιβεβλημένος, μίαν βέβηλον πράξιν». Σ. Κυριαζοπούλου, Ἡ καταγωγή..., σελ. 52-53.

Ο ΑΓΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ ΩΣ ΕΡΜΗΝΕΥΤΗΣ ΤΩΝ ΓΡΑΦΩΝ

Σε ἄλλη τὴν Βιβλικοπατερικὴ Παράδοση ὁ Θεὸς δὲν εἶναι μιὰ ἀφηρημένη ἔννοια, οὔτε ἓνα ἀντικείμενο ποὺ πλάθει τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα γιὰ νὰ μπορῆ γὰ ἐκφρασθῆ, οὔτε ἀκόμη μιὰ δύναμη ἀπρόσωπη ποὺ διευθύνει τὸν κόσμο, ἀλλὰ εἶναι Θεὸς ζωντανός, Θεὸς Ζῶν. Ὁ ἴδιος ὁ ἀποκαλυφθεὶς Χριστὸς εἶπε στὸν Εὐαγγελιστὴ Ἰωάννη: «Μὴ φοβοῦ· ἐγὼ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος καὶ ὁ ζῶν, καὶ ἐγενόμην νεκρός, καὶ ἰδοὺ ζῶν εἰμι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, καὶ ἔχω τὰς κλεῖς τοῦ θανάτου καὶ τοῦ ἄδου» (Ἀποκ. α' 17-18). Ὁ ἴδιος δὲ ὁ Χριστὸς διεκήρυξε: «ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ» (Ἰω. ιδ' 6).

Παράλληλα ὁ Θεὸς εἶναι Θεὸς ζώντων, δηλαδὴ Θεὸς συγκεκριμένων προσώπων. Δὲν εἶναι Θεὸς τῶν σταχαστῶν, τῶν φιλοσόφων καὶ τῶν φιλοσοφούντων, ἀλλὰ «ὁ Θεὸς τῶν Πατέρων ἡμῶν», ὁ Θεὸς συγκεκριμένων ἁγίων, ποὺ μετὰ τὴν κάθαρση καὶ τὸν φωτισμὸ ἀπεδείχθησαν κατοικητήρια τοῦ ζῶντος Χριστοῦ. Ὁ Χριστὸς καὶ πάλι διαβεβαίωσε: «Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς Ἀβραάμ καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ· οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων» (Ματθ. κδ' 32). Ἔτσι ἐὰν δὲν ἔχουμε προσωπικὴ Ἀποκάλυψη καὶ φα-

νέρωση τοῦ Θεοῦ δεχόμεστε τὴν Ἀποκάλυψη τῶν ἁγίων ποὺ εἶδαν τὸν Θεὸ καὶ ἔλαβαν τὴν πραγματικὴ καὶ ἀληθινὴ πίστη.

Γι' αὐτὸ οἱ Προφῆτες, οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ ἅγιοι εἶναι φορεῖς τῆς Ὀρθοδόξου Παραδόσεως. Αὐτοὶ παραδίδουν σωστά καὶ ἀληθινὰ τὴν ἀλήθεια περὶ τοῦ Θεοῦ, γιατί αὐτοὶ εἶναι ἡ Πεντηκοστὴ στὴν ἱστορία. Μέσα στοὺς ἁγίους κατοικεῖ ὁ ἴδιος ὁ Τριαδικὸς Θεός, ἔχουν τὸ Πανάγιο Πνεῦμα, γι' αὐτὸ καὶ αὐτοὶ ἐρμηνεύουν σωστά τὴν Ἀποκάλυψη. Αὐτοὶ ἀντικαθίστανται τοὺς προγενεστέρους ἁγίους γιατί καὶ αὐτοὶ διαθέτουν τὴν ἴδια ἐμπειρία. Ἔτσι εἶναι οἱ ἀληθινοὶ ἐρμηνευτὲς τῶν Γραφῶν. Οἱ διὰ μέσου τῶν αἰῶνων ἅγιοι δὲν εἶναι συντηρητικοὶ ἢ φιλελεύθεροι. Ὑπερέβησαν αὐτὰ τὰ σχήματα. Εἶναι παραδοσιακοὶ γιατί ἐμπνέονται καὶ καθοδηγοῦνται ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα.

Μεταξὺ τῶν ἁγίων, ποὺ εἶναι φορεῖς τῆς Παραδόσεως, ἀνήκει ὁπωσδήποτε καὶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμάς, πραγματικὸς θεολόγος. Ἐξήγησε σὲ μιὰ κρίσιμη ἐποχὴ στὴν ὁποία ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ ἀλλοιωθῆ ἡ Ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ λόγος περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτὸς συνετέλεσε τὰ μέγιστα στὸν θρίαμβο τῆς Ὀρθοδοξίας. Καὶ αὐτὸ ἔγινε γιατί ὑπῆρξε ἀπλανῆς θεο-

γιά τοὺς δούλους καὶ τοὺς μετοίκους. Ὅσοι ἐπίσης ἀσκοῦσαν κερδοφορὰ ἐπαγγέλματα εἶχαν μειωμένη κοινωνικὴ ὑπόληψη. Τὰ πρωτεῖα στὴν ἑλληνικὴ κοινωνία, ἰδίως στὴν Πόλη τῶν Ἀθηνῶν, εἶχε τὸ πνεῦμα, ὁ λόγος καὶ οἱ φιλόσοφοι ποὺ ὑπηρετοῦσαν τὶς πνευματικὲς λειτουργίες ἐτιμῶντο ἰδιαίτερα.

Τὴν προτίμηση αὐτὴ τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὴ φιλοσοφικὴ σκέψη καὶ θεωρία ἐπηρέασε ἀρνητικὰ, ἀπὸ τὸν 6ο π.Χ. αἰῶνα, τὸ μυστικιστικὸ κίνημα τῆς Ἀνατολῆς (τῆς διαρχίας) ποὺ ἔφθασε μέχρι τὴ Μεσόγειο. Ἡ διαρχικὴ αὐτὴ ἀντίληψη ἐπηρέασε τὶς κορυφές τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς σκέψης, ὅπως τὸν Αἰσχύλο, τὸν Ἐμπεδοκλῆ, τὸν Πίνδαρο, τὸν Εὐριπίδη, τοὺς Πυθαγόρειους καὶ ἰδιαίτερα τὸν Πλάτωνα.

Τὸ μυστικιστικὸ αὐτὸ κίνημα τῆς Ἀνατολῆς ἐδημιούργησε ἐπίσης στὸν ἀρχαῖο ἑλληνικὸ χῶρο τὴν ὀ ρ φ ι κ ἡ α ἴ ρ ε σ η, ποὺ ἐκήρυττε ἀνοικτὰ τὴν ἀντίθεση πρὸς τὸ φυσικὸ κόσμο, ὡς ἀκάθαρτο καὶ πρὸς τὸ ἀνθρώπινο σῶμα, ὡς αἰτία ὄλων τῶν κακῶν τῆς ζωῆς. Ἡ ἀντίθεση αὐτὴ πρὸς τὸ ὕλικὸ καὶ σωματικὸ στοιχεῖο κορυφώθηκε, ὅταν συντελέστηκε ἡ πολιτικὴ καταστροφὴ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Στους πρώτους μεταχριστιανικοὺς αἰῶνες, βασικὸς ἐκπρόσωπος τοῦ ἀνατολικοῦ αὐτοῦ μυστικιστικοῦ πνεύματος ὑπῆρξεν ὁ Πλωτῖνος (205-270 μ.Χ.), ὁ ἰδρυτὴς τοῦ Νεοπλατωνισμοῦ.

δ) Ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα τῆς

φύσης: Ἀντίθετα μὲ τοὺς προηγουμένους φιλοσόφους, ὁ Ἀριστοτέλης (384-322 π.Χ.) ἔδειξε ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ φυσικὸ κόσμο καὶ ἔγινε ὁ θεμελιωτὴς τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας τῆς φύσης. Ὁ Ἀριστοτέλης εἰδικότερα καθιέρωσε τὴν κατὰ κλάδους ἐπιστημονικὴ ἔρευνα (φυσικὴ, ἱατρικὴ, ἀστρονομία κλπ.), καθὼς καὶ τὴν ἀ ν α λ υ τ ι κ ἡ μ έ θ ο δ ο. Εἶναι ὡστόσο χαρακτηριστικὸ ὅτι μὲ τὴ μέθοδο αὐτὴ ὁ Ἀριστοτέλης, ἀν καὶ ἐξετάζει ἀναλυτικὰ καὶ περιγράφει τὰ ἐπὶ μέρους τμήματα τοῦ φυσικοῦ κόσμου, ὡστόσο σέβεται τὴν ὑποκειμενικὴ ὄντοτητα καὶ διατηρεῖ τὴν αὐτοτέλεια τῶν ὕλικῶν σωμάτων. Ἡ βασικὴ αὐτὴ τοποθέτηση τοῦ Σταγειρίτη φιλοσόφου ἀπέκλεισε τὴν ἐξέλιξη τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας σὲ μηχανιστικὴ καὶ ὠφελμιστικὴ μεταχείριση τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος. Κατηγορεῖται μάλιστα γι' αὐτὸ ἀπὸ μερικοὺς μελετητὲς, ὅτι, ἐπειδὴ ἀπέκλεισε τὴν ἐξέλιξη τῆς μηχανικῆς, οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ρωμαῖοι δὲν κατόρθωσαν ν' ἀποκρούσουν τοὺς βαρβάρους, ποὺ διέλυσαν τὸν ἑλληνορωμαϊκὸ πολιτισμὸ. Ὁ Ἀριστοτέλης εἶναι γι' αὐτὸ ὑπεύθυνος ὅτι «ἀνεχαίτισε τὴν πρόοδο τῆς ἐπιστήμης ἐπὶ δύο χιλιετηρίδας»³⁰.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Ἐπίσκοπος Ἀχελώου ΕΥΘΥΜΙΟΣ

λόγος. Τό ότι υπήρξε απλανής θεολόγος φαίνεται από τό ότι, όπως φαίνεται στα συγγράμματά του, στις όμιλίες του και στις θεολογικές αναπτύξεις, αλλά και στην βιογραφία του που συνέταξε ό άγιος Φιλόθεος Κόκκινος, ήταν θεόπτης. Είδε τον Θεό, είχε εμπειρία του άκτίστου Φωτός, απέκτησε συγγένεια πνεύματος με όλους τους άγιους γι' αυτό υπήρξε άλλανθαστος, θεόπνευστος φορεός της Παραδόσεως. Τόν κατηγόρησαν και οι συντηρητικοί της εποχής του και οι φιλελεύθεροι, ακριβώς γιατί ως Παραδοσιακός Θεολόγος ξέφυγε από τά σχήματα της συντηρήσεως και του φιλελευθερισμού. Έχοντας ζωντανή Παράδοση την μετέφερε στα λεκτικά σχήματα της εποχής του, χωρίς να την αλλοιώσει. Γνώριζε καλά και ανέλυε συνεχώς στα έργα του, ότι Θεολογία είναι κυρίως ή θεοπτία. Έτσι ό άγιος Γρηγόριος απέδειχθη άλλανθαστος έρμηνευτής των Γραφών, αφού είχε την ίδια με τους Άποστόλους και Προφήτας εμπειρία.

Είναι ανάγκη στα επόμενα να δούμε μερικές πτυχές αυτής της πραγματικότητας. Θα δούμε συγκεκριμένα πώς οι άγιοι έρμηνεύουν την Άγία Γραφή, πώς βλέπουν τον θαύτερο νού της Γραφής και πώς αναλύουν πραγματικότητες που είναι έντελώς κεκρυμένες από τά μάτια των άλλων ανθρώπων, καιτοι οι τελευταίοι κατέχουν πολλές γνώσεις γύρω από έρμηνευτικά θέματα. Από τά παραδείγματα που θα έκτεθούν πιό κάτω νομίζω θα καταδειχθή ότι δέν μπορούμε να έρμηνεύουμε την Άγία Γραφή μόνον με φιλολογικές ή και ιστορικές γνώσεις της εποχής κατά την οποία έγράφησαν τά διάφορα κείμενα, αλλά κυρίως διά της Άποκαλύψεως. Οι έξωτερικές γνώσεις ώφελούν δευτερευόντως. Μόνον οι άγιοι αντιλαμβάνονται τους άγιους γιατί αυτοί διαθέτουν την ίδια εμπειρία, όπως τονίστηκε πιό πάνω.

Δυστυχώς έχει γραφή ότι οι άγιοι Πατέρες της Έκκλησίας διαιρούνται σε βιβλικούς και έλληγίζοντας και μάλιστα συγκαταλέγουν τον άγιο Γρηγόριο τον Παλαμά στους πρώτους. Άλλά οι άγιοι Πατέρες δέν περιλαμβάνονται σ' αυτά τά σχήματα. Είναι έσφαλμένη αυτή ή διαίρεση. Οι άγιοι Πατέρες έδέχθησαν την Άποκάλυψη. Και γι' αυτόν τον λόγο αντιλαμβάνονται πολύ καλά την διδασκαλία των άγιων Προφητών, που και αυτοί ήταν φορείς της Παραδόσεως. Όμως, λόγω της υπάρξεως των αίρέσεων, που στηρίζονταν περισσότερο στην έλληνική φιλοσοφία και τον ανθρώπινο στοχασμό, προσπάθησαν, απαντώντας σ' αυτούς, να χρησιμοποιήσουν τά λεκτικά σχήματα και την όρολογία της εποχής τους. Έτσι οι άγιοι Πατέρες, ως φορείς της Παραδόσεως, δέν έξελλήγισαν τον Χριστιανισμό, αλλά εκχριστιάνισαν τον έλληνισμό. Δέν μπορούμε να χωρίσουμε τους Πατέρας σε βιβλικούς και έλληγίζοντας, αλλά πρέπει να τους βλέπουμε μέσα από τό γεγονός ότι όλοι είναι φορείς της Παραδόσεως.

Α' ΟΡΘΟΔΟΞΗ, ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ

Πριν προχωρήσουμε και παραθέσουμε μερικά παραδείγματα στα όποια φαίνεται ότι ό άγιος Γρηγόριος

κινείται με μεγάλη άνεση και έλευθερία στα βιβλικά κείμενα, θέλουμε να δούμε για λίγο την διδασκαλία του για την έρμηνεία της Άγίας Γραφής και για την αξία της πραγματικής έξηγήσεώς της.

Έρμηνεύοντας την Μεταμόρφωση του Κυρίου και συγκεκριμένα τον στίχο «και τά ίμάτια αυτού έγένετο στίλβοντα, λευκά λίαν ως χιών, όσα γναφεύς επί της γής ου δύναται ουτω λευκάναι» (Μάρκ. θ' 3) λέγει ότι ό Χριστός ένανθρωπήσας «και τον λόγον του ευαγγελικού κηρύγματος έν έαυτώ φέρει πάντως». Τό γράμμα του ευαγγελικού κηρύγματος, όπως τά ίμάτια του Χριστού έγιναν λευκά σαν τό χιόνι, έτσι και αυτό είναι λευκό και σαφές, συγχρόνως στιλπνό και λαμπρό, θεοπρεπές και ένθεο όχι όμως για όλους τους ανθρώπους, αλλά μόνον γι' αυτούς που βλέπουν πνευματικά τά του Πνεύματος. Διότι όπως τά ίμάτια του Χριστού στην Μεταμόρφωση έλευκάνθησαν τόσο πολύ ώστε κανείς γναφεύς δέν μπορεί να λευκάνη, έτσι και ό σοφός του αιώνας τούτου δέν μπορεί όχι μόνον να έξηγήσει τους λόγους της Άγ. Γραφής, αλλά δέν μπορεί ακόμη να τους αντιληφθή όταν τους έξηγή άλλος¹. Με άλλα λόγια μόνον οι άνθρωποι που έχουν την ίδια εμπειρία μπορούν να έρμηνεύσουν και να αντιληφθούν την έρμηνεία των άγιων. Κανείς σοφός του κόσμου τούτου, έξω από την εμπειρία δέν μπορεί να έρμηνεύσει τους λόγους των άγιων. Τους είναι τελείως άκατάληπτοι. Γιατί, όπως ξερούμε από την Παράδοση της Έκκλησίας, ό Θεός άποκαλυπτόμενος παραμένει συγχρόνως μυστήριο. Μόνον οι μέτοχοι της άποκαλύψεως μπορούν να γνωρίσουν τά μυστήρια του πνεύματος, έστω κι αν δέν μπορούν όλα αυτά τά μυστήρια να διατυπωθούν σε ρητά και νοούμενα.

Τό Ευαγγέλιο και γενικά ό λόγος των άγιων που είναι λόγος του Πνεύματος και λόγος περι της άποκαλύψεως, δέν είναι ανθρώπιнос λόγος, αλλά Θεοανθρώπινος. «Μελισσειφ κηρίφ εοικένας την ευαγγελικην φωνήν πολλαχόθεν έστί μαθειν». Ό λόγος των άγιων μοιάζει σαν την κηρύθρα ή όποια μέσα της κρύπτει τό μέλι ή τό γάλα, ανάλογα σε ποιά πνευματική ήλικία αναφέρεται. Ό λόγος των άγιων κρατεί όλη την σοφία του Πνεύματος που αναγεννά τον άνθρωπο με την άμεση έπαφή μαζί του. «Πρός ήμās δέ όμως θυθός έστί και ό σταλαγμός ούτος και πέλαγος άνεξάντλητος»². Όσοι λοιπόν, όπως κάνουν συνήθως αυτοί που άνθρωπινα έρμηνεύουν τις Γραφές, στέκονται στο έξωτερικό περιδλγμα του λόγου, αυτοί άποτυγχάνουν να κατανοήσουν, όσο είναι δυνατόν, τον λόγο και να δώσουν τροφή στον λαό. Δέν έρμηνεύουν την Γραφή, αλλά την παρερμηνεύουν. Στην ιστορία της Έκκλησίας γνωρίζουμε ότι σε αυτό τό λάθος έχουν υποπέσει όλοι οι αίρετικοί. Έχοντας μόνον την ανθρώπινη γνώση, κινούμενοι από τον ανθρώπινο στοχασμό προσπαθούν να διασαφήσουν τά του Πνεύματος και γι' αυτό άποτυγχάνουν. Συνήθως οι αίρετικοί, όπως ό Βαρλαάμι, χρησιμοποιούσαν πολλά άγιογραφικά και πατερικά χωρία για να κατοχυρώσουν την διδασκαλία τους, χωρίς να κατανοούν

1. Γρηγόριο Παλαμά έργα, Ε.Π.Ε. τόμος 10, σελ. 392.

2. Ένθ' άνωτ., τόμος 10, σελ. 224-226.

οὐσιαστικά αὐτὰ τὰ χωρία. Ἐνῶ ἀντίθετα ὁ ἅγιος Γρηγόριος χρησιμοποιοῦσε λιγότερα πατερικά χωρία, ἀλλὰ ὄντας Πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας, ἀντιλαμβάνονταν τὰ χωρία αὐτὰ καὶ ἀκόμη τὰ ἀνέπτυσσε περισσότερο, ἀποδίδοντας καὶ ἐρμηνεύοντας ὅλο τὸ περιεχόμενο τῶν χωρίων. Γι' αὐτὸ οἱ ἅγιοι μὲ τὰ ἐρμηνευτικά τους κηρύγματα τρέφουν τὸν λαό. Τὸν γλυκαίνουν καὶ τὸν ἀναπτύσσουν. Ἐνῶ ἡ πληθώρα μνημονεύσεως χωρίων, ἔξω ἀπὸ τὴν Παράδοση, εἶναι δηλητήριο πραγματικό, γιατί μὲ αὐτὰ σκοτώνουμε τοὺς ἀνθρώπους. Παρατηροῦμε ὅτι πολλοὶ ἐγκεφαλικά λειτουργοῦντες παραθέτουν πολλὰ χωρία χωρὶς ὅμως νὰ τὰ κατανοοῦν καὶ δημιουργοῦν πολλὰ προβλήματα στὴν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ.

Δὲν μποροῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ κατανοήσουν ἔξ ἴσου τίς Γραφές. "Ὅπως ὁ ἥλιος, τονίζει ὁ ἅγιος, στέλλει τίς ἀκτίνες του σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους «ὀρώσι δὲ μόνοι ταύτας οἱ ὀφθαλμοὺς ἔχοντες, καὶ τοὺτους οὐ μεμυκότες» καὶ ὅπως ἀπολαμβάνουν τὴν αὐγὴ μόνον αὐτοὶ ποὺ ἔχουν καλὴ ὄραση, τὸ ἴδιο γίνεται καὶ στὰ πνευματικά θέματα. Ὁ Θεὸς στέλλει τὴν Χάρη Του σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, χορηγεῖ τὴν βοήθειά Του σὲ ὅλους, γιατί «αὐτός ἐστιν ἡ ἀενάως ῥύουσα τοῦ ἐλέους καὶ τῆς ἀγαθότητος σωστικὴ καὶ φωτιστικὴ πηγὴ» ἀπολαμβάνουν ὅμως αὐτὴν τὴν Χάρη καὶ βοήθεια μόνον ὅσοι διαθέτουν ἀγαθὴ προαίρεση καὶ ὅσοι ἐπιδεικνύουν τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ μὲ ἔργα ἀγαθὰ³. Μποροῦμε λοιπὸν νὰ ἰσχυρισθοῦμε ὅτι τὴν σοφία, τὴν δύναμη καὶ τὴν ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ σὲ ὅλη τὴν κτίση καὶ σ' αὐτὴν ἀκόμη τὴν Ἁγία Γραφή τὴν δλέπουν μόνον οἱ ἄνθρωποι ἐκείνοι ποὺ διαθέτουν ὄραση πνευματική. Τέτοιοι εἶναι οἱ ἅγιοι ποὺ καθάρισαν τὸ ὀπτικό τῆς διανοίας, ποὺ ἀπέκτησαν νοῦν Χριστοῦ. Γενικὰ ὅλα τὰ χαρίσματα τῶν ἱαμάτων, τὰ ἐνεργήματα τῶν δυνάμεων, ἡ σοφία τοῦ Πνεύματος ἐχαρίσθη στοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους ποὺ ἀντετάχθησαν στὰ πάθη καὶ στὸν ἐσωτερικὸ πόλεμο ἐναντίον τοῦ πονηροῦ δαίμονος «καὶ τὸν μὲν ἐκτός ἀνθρωπον τηκόμενοι τε καὶ ἀχρειοῦμενοι, τὸν δὲ ἐντός ἀνθρωπον ἀναγεοῦμενοι καὶ θεοῦμενοι»⁴. Οἱ θεοῦμενοι, δηλαδή οἱ κατὰ διαφόρους βαθμοὺς πάσχοντες τὴν θέωση, μποροῦν νὰ γνωρίσουν καὶ νὰ αἰσθανθοῦν τὰ ἐνεργήματα τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ. Αὐτοὶ εἶναι καὶ οἱ ἀληθινοὶ ἐξηγητὲς τῶν Γραφῶν, γιατί μποροῦν νὰ κατανοοῦν μέσα σ' αὐτὲς τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ. Οἱ θεοῦμενοι εἶναι οἱ κατ' ἐξοχὴν πνευματικοὶ Πατέρες ποὺ καθοδηγοῦν τὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ.

Ἐπάρχει ἓνα θαυμάσιο χωρίο τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ποὺ παρουσιάζει τὴν διαφορὰ τῆς ἐξηγήσεως τῶν θεμάτων τῆς πίστεως ἀπὸ ἓνα ἅγιο καὶ ἀπὸ ἓνα αἰρετικό καὶ ἀκόμη παρουσιάζει τὴν ἀλήθεια ὅτι ἡ ἐξηγήση τῶν Γραφῶν προϋποθέτει ὅπως ὁποῦν καὶ τὴν σχετικὴ ἐμπειρία τοῦ ἐξηγητοῦ. Εἶναι πολὺ σημαντικό ὅτι τὸ χωρίο αὐτὸ τὸ ἀναφέρει ὁ ἅγιος στὴν ἀρχὴ τοῦ κηρύγματος γιὰ τὴν Μεταμόρφωση τοῦ Χριστοῦ, προκειμένου νὰ παρουσιάσῃ τὴν διδασκαλία περὶ ἀκρίστου Φωτός. "Ἐχει ὑπ' ὄψην του ὅτι καὶ οἱ αἰρετικοὶ ποὺ ἐτάραξαν τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὴν αὐτοκρατορία μὲ τίς

διδασκαλίες τους περὶ κτιστοῦ φωτός στηρίζονταν καὶ αὐτοὶ στοὺς ἁγίους Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας ποὺ ὅμως δὲν μποροῦσαν νὰ κατανοήσουν. Οἱ αἰρετικοὶ ἐπιχειροῦν νὰ ἐρμηνεύσουν τοὺς Προφήτας, Ἀποστόλους καὶ ἁγίους «εἰς δλάβην τῶν αὐτοῖς πειθομένων καὶ τῆς κατ' εὐσέβειαν ἀληθείας ἀθέτησιν, ταῖς τοῦ Πνεύματος φωναῖς κατὰ τοῦ Πνεύματος χρώμενοι». Οἱ αἰρετικοὶ χρησιμοποιοῦν τοὺς λόγους τοῦ Πνεύματος οὐσιαστικά ἐναντίον τοῦ Πνεύματος καὶ αὐτὸ γίνεται εἰς δλάβην τῶν δπαδῶν τους. Ἐνῶ «τὰς προφητικὰς καὶ ἀποστολικὰς καὶ πατρικὰς φωνὰς διασαφῶμεν καὶ ἡμεῖς, ἀλλ' εἰς ὠφέλειαν τῶν ἐντυγχανόντων καὶ ὕμνον τοῦ διὰ τῶν προφητῶν καὶ Ἀποστόλων καὶ πατέρων λαλήσαντος Πνεύματος»⁵.

Στὸ χωρίο αὐτὸ παρατηροῦμε δύο ἀξιόλογα πράγματα. Πρῶτον ὅτι συνδέει καὶ ταυτίζει τὴν ἐμπειρία τῶν Προφητῶν, Ἀποστόλων καὶ Πατέρων. Δὲν εἶναι διαφορετικὴ ἢ ἐμπειρία τοῦ ἑνὸς ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Δεύτερον ἐκφράζει τὴν δεβαιότητα ὅτι καὶ αὐτὸς βρίσκεται στὴν ἴδια Παράδοση καὶ γνωρίζει ἀσφαλῶς ὅτι ἐρμηνεύει σωστὰ τὴν διδασκαλία τῶν ἁγίων στοὺς ὁποίους ἐλάλησε Αὐτὸ τὸ "Ἰδιο τὸ "Ἁγιο Πνεῦμα. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος εἶναι βέβαιος γιὰ τὸ ὅτι εἶναι ἀλάνθαστος ἐρμηνευτὴς τῶν Γραφῶν, γιατί γνωρίζει ὅτι διαθέτει τὴν ἴδια πνευματικὴ πείρα. "Ἐχει δεχθῆ τὴν ἴδια Ἀποκάλυψη καὶ Παράδοση.

Στὴν συνέχεια εἶναι ἐκφραστικότερος μὲ τὴν χρησιμοποίηση ἑνὸς παραδείγματος. Οἱ μητέρες πρὶν δώσουν στερεὰ τροφή στὰ βρέφη τους, ποὺ ἀκόμη θηλάζουν, τὴν μασοῦν καὶ τὴν καθιστοῦν εὐληπτῆ. Τὸ ἴδιο κάνουν καὶ οἱ ἅγιοι Πατέρες. «Καὶ αὐτὸν δὲ τὸν τοῦ εὐαγγελίου τῆς χάριτος λόγον, ὑψηλὸν ὄντα καὶ πρεσβυτικὰς ἀκοαῖς καὶ διανοαῖς κατάλληλον, οἱ θεοφόροι πατέρες ἡμῶν διὰ τῶν οἰκείων στομάτων οἷον καταλαβαίνοντες, κατάλληλον αὐτὸν καὶ τὴν ἀτελέσιν ἡμῖν ἀπεργάζονται». Δηλαδή ὁ λόγος τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι ὑψηλὸς καὶ κατάλληλος μόνον γιὰ τοὺς πνευματικὰ τελείους Χριστιανοὺς. Γι' αὐτὸ οἱ θεοφόροι Πατέρες μασοῦν αὐτὴν τὴν πνευματικὴ τροφή τοῦ κηρύγματος καὶ τὴν προσφέρουν στοὺς ἀπλοϊκοὺς χριστιανοὺς. Μαζὶ δὲ μὲ τὴν τροφή τοῦ κηρύγματος προσφέρουν οὐσιαστικά καὶ τὴν δική τους πείρα. Γιατί, ὅπως τὸ ὑγρὸ ποὺ εἶναι στὰ στόματα τῶν μητέρων γίνεται καὶ αὐτὸ τροφή στὰ βρέφη, ἔτσι καὶ ὁ πνευματικὸς σίελος τῶν ἁγίων, δηλαδή τὰ πνευματικὰ νοήματα στὶς καρδιὰς τῶν θεοφόρων Πατέρων «τροφή γίνεται ταῖς τῶν ἀκουόντων καὶ πειθομένων ψυχαῖς». "Ἐτσι οἱ ἅγιοι Πατέρες προσφέρουν καὶ τὴν ἰδική τους πείρα, τὰ δικά τους πνευματικὰ νοήματα στὰ πνευματικὰ τους παιδιὰ. Καὶ οἱ ἐμπειρίες τῶν ἁγίων Πατέρων, ποὺ ἐρμηνεύουν τὸ Εὐαγγέλιο, γίνονται τροφή σ' αὐτοὺς ποὺ τοὺς κάνουν ὑπακοή. Ἀντίθετα τὰ στόματα τῶν αἰρετικῶν, ποὺ προσπαθοῦν νὰ κάνουν εὐληπτότερη τὴν τροφή ποὺ προσφέρουν, «ἰοῦ γέμει θανατηφόρου», δηλαδή εἶναι δηλητήριο θανατηφόρο ποὺ δταν ἀναμειγνύεται μὲ τὰ λόγια τῆς ζωῆς

3. Ἐνθ' ἄνωτ., τόμος 10, σελ. 128-130.

4. Ἐνθ' ἄνωτ., τόμος 10, σελ. 126-128

5. Ἐνθ' ἄνωτ., τόμος 10, σελ. 354-356.

Ψ Α Λ Μ Ι Κ Η Α Ρ Α

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτον ἀνήκουν αἱ περιπτώσεις ἀρᾶς, αἵτινες ἐκφράζονται ὑπὸ μορφήν ἐπιθυμίας εἰς χρόνον μέλλοντα. Αἱ περιπτώσεις αὗται ἐκτίθενται κατωτέρω:

1. Ἄρὰ ἐναντίον ἀμαρτωλῶν.

Ὁ ψαλμωδὸς προφητεύων τὴν τιμωρίαν τῶν ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ ἐκφράζει τὴν ἐν προκειμένῳ ἐπιθυμίαν του, ἥτις ὑπὸ εὐρείαν ἔννοιαν ἀποτελεῖ ἄρὰν κατὰ τούτων. Συγκεκριμένως οὗτος διακηρύττει, ὅτι οἱ ἀσεβεῖς θὰ ἐξαφανισθοῦν, ἀκριβῶς ὅπως ὁ χνοὺς («ὥσει χνοὺς»), τὸν ὁποῖον ὁ ἄνεμος παρασύρει καὶ ἀπομακρύνει ἐκ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς («ὄν ἐκρύπτει ὁ ἄνεμος ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς»)⁴⁰ καὶ ὅτι

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 580 τοῦ ὑπ' ἀρ. 14 τεύχους.

40. Ψαλμ. α', 4.

γίνονται καὶ αὐτὰ θανατηφόρα σ' αὐτοὺς ποὺ ἀκούουν ἀπερίσκεπτα⁶. Ἐδῶ φαίνεται καθαρά ἡ ἀλήθεια ὅτι καὶ οἱ αἰρετικοὶ ἐξηγοῦν τὶς Γραφές, ἀλλὰ ἡ δική τους ἐξηγήσις προξενεῖ θάνατο σ' αὐτοὺς ποὺ τὴν προσέχουν. Ἐπομένως μεγάλη σημασία ἔχει τὸ ποιὸς ἐρμηνεύει τὶς Γραφές. Δὲν φθάνει ἀπλῶς νὰ διαθέτῃ πατερικὴ ἐρμηνευτικὴ παράδοση, δὲν φθάνει νὰ γνωρίζῃ πολλὰ χωρὶα τῶν ἁγίων Πατέρων, ἀλλὰ πρέπει νὰ διαθέτῃ δική του πνευματικὴ πείρα, νὰ εἶναι φορεὺς τῆς Παράδοσεως. Γι' αὐτὸ ὁ ἅγιος Γρηγόριος τονίζει ἐπιγραμματικὰ: «Φύγωμεν οὖν τοὺς τὰς πατρικὰς ἐξηγήσεις μὴ παραδεχομένους, ἀλλὰ παρ' ἐαυτῶν πειρωμένους εἰσάγειν τὰ ἐναντία, καὶ τὰς μὲν ἐν τῷ γράμματι λέξεις περιέπειν ὑποκρινομένους, τὴν δὲ εὐσεβῆ διάνοιαν ἀπωθουμένους». Νὰ φύγωμε αὐτοὺς ποὺ βλέπουν ἐξωτερικὰ τὴν πατερικὴν διδασκαλίαν, περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι φεύγουμε μακρὰν ἀπὸ τὸ φίδι. Διότι τὸ φίδι θανατώνει πρόσκαιρα τὸ σῶμα, ἐνῶ ὁ λόγος τῶν αἰρετικῶν προξενεῖ τὸν αἰώνιο θάνατο τῆς ψυχῆς⁷.

Ὅσοι προβάλλουν τὴν ἐλληνικὴν φιλοσοφίαν «καὶ τοῖς πνευματικαῖς ἀνδράσιν ἐπὶ τῶν τοῦ Πνεύματος λόγων μὴ πειθαρχεῖν ὅλως... αὐτοὶ κάτω κείμενοι καὶ μηδὲν ὑπὲρ τὰ πρόσγεια νοεῖν δυνάμενοι»⁸. Ἐδῶ ὁ ἅγιος ἔχει ὑπ' ὄψιν του ὅχι τοὺς λεγομένους ἐλληνίζοντας Πατέρας, ἀλλὰ τοὺς αἰρετικούς τῆς ἐποχῆς του, ποὺ χρησιμοποιοῦσαν τὴν ἐλληνικὴν φιλοσοφίαν γιὰ νὰ ἐρμηνεύσουν τὸ Φῶς τῆς Μεταμορφώσεως. Αὐτοὶ ποὺ ὑπακούουν στὴν ἐλληνικὴν φιλοσοφίαν καὶ ὅχι στοὺς ἁγίους Πατέρας εἶναι γήινοι ἄνθρωποι καὶ δὲν ἀντιλαμβάνονται τίποτε ἀπὸ τὰ ὑπὲρ τὰ γήινα.

Μιὰ ἐρμηνευτικὴ διδασκαλίαν τῶν ἁγίων Πατέρων, ἀκριβῶς γιατί ἀναλύει ὅλο τὸ δάθος τοῦ χωρίου τῆς Γραφῆς μέσα ἀπὸ τὴν ἰδικήν του πνευματικὴν ἐμπειρίαν,

6. Ἐνθ' ἄνωτ., τόμος 10, σελ. 356

7. Ἐνθ' ἄνωτ., τόμος 10, σελ. 356.

8. Ἐνθ' ἄνωτ., τόμος 10, σελ. 372.

οὔτοι «οὐκ ἀναστήσονται... ἐν κρίσει, οὐδὲ ἀμαρτωλοὶ ἐν βουλήν δικαίων» καὶ ἐπὶ πλέον, ὅτι ἡ «δόδος ἀσεβῶν ἀπολεῖται»⁴¹. Προσέτω ὁ ψαλμωδὸς ἀναφέρει, ὅτι «ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς» Παντοκράτωρ «ἐκγελάσεται αὐτούς, καὶ ... ἐκμυκτηριεῖ αὐτούς... λαλήσει πρὸς αὐτούς ἐν ὀργῇ αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ ταράξει αὐτούς»⁴². Ἐπὶ πλέον ὁ Θεὸς ἀποτεϊνόμενος πρὸς τὸν Μονογενῆ Υἱόν του λέγει: «ποιμανεῖς αὐτοὺς (τοὺς ἀνθισταμένους) ἐν ράβδῳ σιδηρᾶ, ὡς σκευὴ κεραμέως συντρίψεις αὐτούς»⁴³. Ἐξ ἄλλου ὁ προφητὰναξ Δαβὶδ ἀποτεϊνόμενος πρὸς τὸν Ὑψιστον λέγει: «ἀπολεῖς πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος» καὶ διακηρύττει, ὅτι ὁ Κύριος, ὅστις «ἄνδρα αἱμάτων καὶ δόλιον βδελύσεται»⁴⁴, «ἐπιβρέξει ἐπὶ ἀμαρτωλοὺς

41. Ἐνθ' ἄνωτ., 5, 6.

42. Ψαλμ. β', 4, 5.

43. Ἐνθ' ἄνωτ., 9.

44. Ψαλμ. ε', 7.

οὐσιαστικὰ δοηθᾶ τὸν Χριστιανὸν νὰ μεταμορφωθῇ. Γι' αὐτὸ συνιστᾶ ὁ ἅγιος: «Νῦν δὲ συντείνετε καὶ ἀνατείνετε τὸ ὄμμα τῆς διανοίας, παρακαλῶ, πρὸς τὸ φῶς τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, ὡς ἂν μεταμορφωθῆτε τέως τῇ ἀνακαινίσει τοῦ νοῦς ὑμῶν, καὶ οὕτω τὴν ἄνωθεν θείαν αἴγλην ἐπισπασάμενοι, σύμμορφοι γένησθε τῷ ὁμοίωματι τῆς δόξης Κυρίου, οὗ τὸ πρόσωπον ἐπ' ὄρους ἔλαμψεν σήμερον ὡς ὁ ἥλιος»⁹. Τὸ κήρυγμα τῶν ἁγίων εἶναι θεολογία γεγονότων. Οἱ ἅγιοι Πατέρες δὲν κάνουν ἡθικολογικὰς ἀναλύσεις τῶν Γραφῶν, οὔτε κοινωνιολογικὰς ἀναπτύξεις, ἀλλὰ εἶναι ἀποκαλύψεις τῶν μυστηρίων τοῦ Πνεύματος. Καὶ ὅσοι δέχονται αὐτὸ τὸ κήρυγμα μεταμορφώνονται πνευματικὰ.

Ὅλα αὐτὰ ποὺ ἀναφέραμε δείχνουν καθαρά ὅτι ἡ ἐρμηνεία τῶν Γραφῶν δὲν εἶναι τόσο εὐκόλο ἔργο. Ἡ ἐρμηνευτικὴ δὲν μπορεῖ νὰ ἐξετασθῇ ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀποκάλυψη ποὺ δόθηκε ἐφ' ἅπαξ στοὺς ἁγίους καὶ παραμένει μέσα στὴν Ἐκκλησίαν. Ἐρμηνεία ἀνθρωποκεντρικὴ - στοχαστικὴ ἐγκρύπτει πολλοὺς πνευματικοὺς κινδύνους, πάνω ἀπ' ὅλα τὸν θάνατο τῆς ψυχῆς. Ἐξω ἀπὸ τὴν Πατερικὴν διδασκαλίαν εἶναι ἀκατανόητη ἡ διδασκαλίαν τῆς Γραφῆς. Ὅταν λέγω ἔξω ἀπὸ τὴν πατερικὴν διδασκαλίαν δὲν ἐννοῶ μόνον τὴν καταχώρησιν πατερικῶν χωρίων, ἀλλὰ τὴν ὀρθὴν κατανόησιν αὐτῶν μέσα ἀπὸ τὴν δικήν μας προσωπικὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐμπειρίαν. Μόνον οἱ ζωντανοὶ ὀργανισμοὶ μποροῦν νὰ μεταφέρουν ἀληθινὰ στὴν ἐποχὴν μας τὸν χυμῶδη λόγον τοῦ Πνεύματος. Αὐτοὶ εἶναι οἱ φορεῖς καὶ οἱ ἐρμηνευτὲς τῆς Παραδόσεως.

Ἐρχόμεστε τώρα στὴν μελέτη μερικῶν ἐρμηνευτικῶν σημείων τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἀπὸ τὸν ἅγιον Γρηγόριον τὸν Παλαμᾶ.

(Συνεχίζεται)

Ἄρχιμ. ΙΕΡΟΘΕΟΣ Σ. ΒΛΑΧΟΣ
Ἱεροκήρυξ

9. Ἐνθ' ἄνωτ., τόμος 10, σελ. 386.

παγίδας, πῦρ και θεῖον»⁴⁵ και «ἐν ὀργῇ αὐτοῦ συνταράξει» τοὺς ἐχθροὺς Του «και καταφάγεται αὐτοὺς πῦρ»⁴⁶.

Προσέτι ὁ ψαλμωδὸς οὗτος ἀναφερόμενος εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Θεοῦ προσεύχεται διὰ τῶν ἐξῆς: (ὀφθαλμοὺς ὑπερηφάνων ταπεινώσεις), «τὸν καρπὸν» τῶν ἀμαρτωλῶν «ἀπὸ γῆς ἀπολεῖς και τὸ σπέρμα αὐτῶν ἀπὸ υἰῶν ἀνθρώπων»⁴⁷ και θὰ «τρέψῃς αὐτοὺς εἰς φυγὴν και θὰ τοὺς ἐξαναγκάσῃς νὰ σοῦ στρέψουν κατηρσχυμένοι τὰ νῶτα· διὰ τῶν ὑπολοίπων στρατιωτῶν, οἱ ὁποῖοι σὲ περικυκλοῦν ὡς σωματοφύλακές σου, θὰ ἐτοιμάσῃς τὴν ἀντιμετώπισιν και ἐξόντωσιν τοῦ προσώπου των... θὰ τοὺς κατακρημνίσῃς και θὰ μείνουν διὰ παντὸς κατεστραμμένοι, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἐλπίς, ὅπως και πάλιν οἰκοδομήσῃς και ἀνεγείρῃς αὐτούς»⁴⁸ («ὅτι θήσεις αὐτοὺς νῶτον· ἐν τοῖς περιλαίποις σου ἐτοιμάσεις τὸ πρόσωπον αὐτῶν... καθελεῖς αὐτοὺς και οὐ μὴ οἰκοδομήσεις αὐτούς»)⁴⁹.

Ἐπὶ πλέον ὁ προφητὰναξ ἀναφωνεῖ, «ὅτι ὀργῇ ἐν τῷ θυμῷ» τοῦ Ἰψίστου, «Ὅστις ἀνταποδίδωσι τοῖς περισσῶς ποιοῦσιν ὑπερηφανίαν» και ὅτι τὸ «πρόσωπον» Αὐτοῦ «ἐπὶ ποιοῦντας κακὰ τοῦ ἐξολοθρευσαί ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν» και ἐξαίρει τὸ γεγονός, ὅτι «πολλὰ αἰ μάστιγες τοῦ ἀμαρτωλοῦ»⁵⁰. Περαιτέρω ὁ αὐτὸς ψαλμωδὸς ἀναφέρει, ὅτι ὁ «θάνατος» τῶν «ἀμαρτωλῶν» εἶναι «πονηρός» (ἐπαίσχυντος), ὅτι «οἱ μισοῦντες τὸν δίκαιον» θὰ «πλημμελήσουσι», οἱ ἀμαρτωλοὶ «ὡσεὶ χόρτος ταχὺ ἀποξηρανθήσονται και ὡσεὶ λάχανα χλόης ταχὺ ἀποπεσοῦνται», «οἱ πονηρεῦόμενοι ἐξολοθρευθήσονται», οἱ «βραχίονες ἀμαρτωλῶν συντριβήσονται», οὔτοι «ἀπολοῦνται, οἱ δὲ ἐχθροὶ τοῦ Κυρίου ἅμα τῷ δοξασθῆναι αὐτοὺς και ὑψωθῆναι ἐκλειπόντες ὡσεὶ καπνὸς ἐξέλιπον», οἱ «καταρῶμενοι αὐτὸν (τὸν Θεὸν) ἐξολοθρευθήσονται», οἱ «ἄνομοι... ἐκδιωχθήσονται, και σπέρμα ἀσεβῶν ἐξολοθρευθήσεται» και «οἱ... παράνομοι ἐξολοθρευθήσονται ἐπὶ τὸ αὐτό, τὰ ἐγκαταλείμματα τῶν ἀσεβῶν ἐξολοθρευθήσονται»⁵¹. Ἐπὶ πλέον ὁ Προφητὰναξ πληροφορεῖ: «ἔτι ὀλίγον και οὐ μὴ ὑπάρξῃ ὁ ἀμαρτωλός, και ζητήσεις τὸν τόπον αὐτοῦ και οὐ μὴ εὔρησῃς», και «ἐν τῷ ἐξολοθρευέσθαι ἀμαρτωλοῦς ὄψει» (θὰ ἴδῃς τὴν ἐξολοθρευσιν τῶν ἀμαρτωλῶν) και ἐπὶ πλέον βεβαιοῖ, ὅτι ὁ «Κύριος ἐκγελάσεται» τὸν ἀμαρτωλόν, διότι «προβλέπει ὅτι ἤξει ἡ ἡμέρα αὐτοῦ». Ἐν συνεχείᾳ ὁ ψαλμωδὸς οὗτος μεταβάλλων τὴν γραφίδα αὐτοῦ εἰς χρωστήρα δίδει ζῶσαν τὴν εἰκόνα τῆς τιμωρίας τοῦ ἀσεβοῦς διὰ τῶν ἐξῆς: «εἶδον τὸν ἀσεβῆ ὑπερψοφόμενον και ἐπαιρόμενον ὡς τὰς κέδρους

τοῦ Λιβάνου· και παρῆλθον, και ἰδοὺ οὐκ ἦν, και ἐζήτησα αὐτόν, και οὐχ εὔρεθῆ ὁ τόπος αὐτοῦ»⁵².

Κατὰ τὸν προφητὰνακτα οἱ ἀμαρτωλοὶ «ὡσεὶ κηρὸς τακεῖς ἀνταναιρεθήσονται (θὰ ἐξοντωθῶσι)» και ὁ «ἀδίκαιος», «ὅταν ἴδῃ» τὴν ἐν προκειμένῳ «ἐκδίκησιν», «εὐφρανθήσεται» και «ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀμαρτωλοῦ», τὸ ὅποιον θὰ ρεύσῃ συνεπείᾳ τῆς ἐκδικήσεως ταύτης, «τὰς χεῖρας αὐτοῦ νίψεται»⁵³. Ἐπιπροσθέτως οἱ ἀδικοὶ «ταραχθήσονται ἀπὸ προσώπου» τοῦ Θεοῦ, «Ὅστις «συνθλάσει κεφαλὰς ἐχθρῶν αὐτοῦ» και «ἐν» τῷ «αἵματι» αὐτῶν θὰ «βαφῆ ὁ πούς» τῶν Ἰσραηλιτῶν και «ἡ γλῶσσα τῶν κυνῶν» αὐτῶν (τῶν Ἰσραηλιτῶν) και ἐπὶ πλέον «ταπεινώσει συκοφάντην»⁵⁴.

Ἐξ ἄλλου ὁ ψαλμωδὸς Ἀσαφ δεόμενος τοῦ Παντοκράτορος λέγει: «ἐν τῇ πόλει σου τὴν εἰκόνα» τῶν ἀμαρτωλῶν «ἐξουδενώσεις», ἰδοὺ οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ ἀπολοῦνται»⁵⁵.

Ἐπίσης ὁ ποιητὴς τοῦ ψαλμοῦ τῆς ὥδῆς προσευχόμενος λέγει: «Ἰδοὺ οἱ ἐχθροὶ σου, Κύριε... ἀπολοῦνται και διασκορπισθήσονται πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν»⁵⁶.

Ὁ Δαβὶδ διακηρῦττει, ὅτι ὁ «Κύριος» εἶναι «Θεὸς ἐκδικήσεως... Θεὸς ἐκδικήσεων»⁵⁷, τουτέστι «ἐκδικητὴς και τιμωρὸς τῆς ἀμαρτίας... ὁ ὁποῖος ἐκδικεῖται και τιμωρεῖ με ἀκατανίκητον ἰσχύν και με πᾶσαν δικαιοσύνην τὰ φαῦλα»⁵⁸ και «ἀποδώσει» τοῖς ἀνόμοις «τὴν ἀνομίαν αὐτῶν» και «κατὰ τὴν πονηρίαν αὐτῶν ἀφανιεῖ αὐτούς»⁵⁹. Ὁ αὐτὸς ψαλμωδὸς βεβαιοῖ, ὅτι «ὁ Κύριος... κρινεῖ λαοὺς ἐν εὐθύτητι... κρινεῖ τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνη και λαοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ αὐτοῦ» και ὅτι τὸ «πῦρ», τὸ ὅποιον «ἐναντίον (ἔμπροσθεν) αὐτοῦ προπορεύεται... φλογεῖ κύκλῳ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ»⁶⁰ και ἐπαναλαμβάνει, ὅτι Ὁὗτος «κρινεῖ τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνη και λαοὺς ἐν εὐθύτητι»⁶¹ και προσθέτει: «κρινεῖ ἐν τοῖς ἔθνεσι, πληρώσει πτώματα, συνθλάσει» τὰς «κεφαλὰς... πολλῶν» ἐπὶ τῆς γῆς⁶² και ἐπὶ πλέον «ἀπάξει» (θὰ ἐξολοθρεύσῃ) «αὐτοὺς ... ἐκκλίνοντας εἰς τὰς στραγγαλιάς»⁶³. Δευκρινίζω, ὅτι ἡ φράσις «πληρώσει πτώματα» σημαίνει, ὅτι «θὰ γεμίσῃ τὸν κόσμον ἀπὸ πτώματα»⁶⁴. Ἐπίσης ὁ ἐν λόγῳ ψαλμωδὸς διακηρῦττει, ὅτι ὁ «Κύριος... πάντας τοὺς ἀμαρτωλοὺς

45. Ψαλμ. ι' (ια'), 6.

46. Ψαλμ. κ' (κα'), 10.

47. Ψαλμ. ιζ' (ιη') 28, κ (κα'), 11.

48. Τρεμπέλας Π.: Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 224,243.

49. Ψαλμ. κ' (κα'), 13, κζ' (κη'), 5.

50. Ψαλμ. κθ' (λ'), 6, λ' (λα'), 24, λγ' (λδ'), 17, λζ' (λβ'), 10.

51. Ψαλμ. λγ' (λδ'), 22, λστ' (λζ'), 2, 9, 17, 20, 22, 28, 38.

52. Ψαλμ. λστ' (λζ'), 10,34,13,35,36.

53. Ψαλμ. νζ' (νη'), 9, 11.

54. Ψαλμ. ξζ' (ξη'), 6, 22, 24, σα' (οβ'), 4.

55. Ψαλμ. οβ' (ογ'), 20,27.

56. Ψαλμ. 4α' (4β'), 10.

57. Ψαλμ. 4γ' (4δ'), 1.

58. Τρεμπέλας, Π.: Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 426, 427.

59. Ψαλμ. 4γ' (4δ'), 23.

60. Ψαλμ. 4ε' (4στ'), 10, 13. 4στ' (4ζ'), 3.

61. Ψαλμ. 4ζ' (4η'), 9.

62. Ψαλμ. ρθ' (ρι'), 6.

63. Ψαλμ. ρκδ' (ρκε'), 5.

64. Τρεμπέλας Π.: Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 476.

ἐξολοθρεύσει... καὶ ὁδὸν ἀμαρτωλῶν ἀφανίσει»⁶⁵.

2. Ἀρὰ κατὰ προσωπικῶν ἐχθρῶν τοῦ ψαλμωδοῦ.

Ὁ ἐχθρὸς «ἐμπεσεῖται εἰς βόθρον», τὸν ὁποῖον αὐτὸς «εἰργάσατο» (κατεσκευάσε) καὶ οὕτω «ἐπιστρέψῃ... εἰς κεφαλὴν αὐτοῦ» τὸ κακόν, τὸ ὁποῖον, διὰ τῆς κατασκευῆς τοῦ βόθρου τούτου, ἠτοίμασεν ἐναντίον τοῦ Δαβίδ, ὡς ὁ ἐν λόγῳ ψαλμωδὸς διακηρύττει, ἦτοι «ἡ ἀδικία αὐτοῦ (τοῦ ἐχθροῦ) καταβήσεται» εἰς τὴν «κορυφὴν» τοῦ ἑαυτοῦ σώματος⁶⁶. Περαιτέρω ὁ Προφητᾶναξ προσευχόμενος λέγει: οἱ ἐχθροί μου «ἀσθενήσουσι καὶ ἀπολοῦνται ἀπὸ προσώπου σου», «κατάξεις αὐτοὺς εἰς φρέαρ διαφθορᾶς, ἄνδρες αἱμάτων καὶ δολιότητος οὐ μὴ ἠμισεύσωσι τὰς ἡμέρας αὐτῶν» (δὲν θὰ δυνηθοῦν νὰ ζήσουν τὸ ἦμισυ τῆς διαρκείας τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς) καὶ «ἐν ὀργῇ λαοὺς κατάξεις», δηλαδὴ οὐχὶ μόνον τοὺς ἐχθρούς μου, ἀλλὰ καὶ ὁλοκλήρους λαοὺς θὰ καταρρίψῃς εἰς τὸν Ἄδην⁶⁷.

Προσέτι ὁ ψαλμωδὸς οὗτος ἀναφερόμενος εἰς τοὺς ἐχθρούς του λέγει: Ἐκ τῆς ἀπὸ μέρους των (ἀρᾶς καὶ ψεύδους) διαγγελήσονται (θὰ καταντήσουν διάγγελμα καὶ διαλάλημα)... ἐν ὀργῇ συντελείας, καὶ οὐ μὴ ὑπάρξουσιν. Ὁ Θεὸς «ἐξουδενώσει τοὺς θλίβοντας ἡμᾶς». Οἱ ἐχθροί μου «εἰσελεύσονται εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς» παραδοθήσονται εἰς χεῖρας ρωμαίως, μερίδες ἀλωπέκων ἔσονται⁶⁸. Ἐπίσης ὁ Προφητᾶναξ ψάλλει τὰ ἐξῆς: Ὁ ἐχθρὸς μου «ἠγάπησε κἀραν, καὶ ἤξει αὐτῷ· καὶ οὐκ ἠθέλησεν εὐλογία, καὶ μακρυνθήσεται ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἐνεδύσατο κἀραν ὡς ἱμάτιον, καὶ εἰσῆλθεν ὡσεὶ ὕδωρ εἰς τὰ ἔγκατα αὐτοῦ καὶ ὡσεὶ ἔλαιον ἐν τοῖς ὀστέοις αὐτοῦ»⁶⁹. Περαιτέρω ὁ ψαλμωδὸς οὗτος προσευχόμενος λέγει τὰ ἐξῆς: Ὁ ἀκόπος τῶν χειλέων τῶν ἐχθρῶν μου «καλύψει αὐτοὺς, πεσοῦνται ἐπ' αὐτοὺς ἄνθρακες, ἐν πυρὶ καταβαλεῖς αὐτοὺς, ἐν ταλαιπωρίαις αὐτῶν ὑποστῶσιν... πεσοῦνται ἐν ἀμφιβλήστρω αὐτῶν»⁷⁰.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθεισῶν περιπτώσεων ἀρᾶς αἱ εἰς προστακτικὴν καὶ εὐκτικὴν διατυπωθεῖσαι ἐμφανίζονται μεταξύ των συχνότητα 80 % καὶ 20 % περίπου ἀντιστοίχως.

Ἄπασαι αἱ εἰς τὴν μελέτην ταύτην διαλαμβανόμεναι περιπτώσεις ἀρᾶς, διευτυπώθησαν ὑπὸ τὰς ἐγκλίσεις προστακτικὴν (χρόνος ἀόριστος), ὀριστικὴν (χρόνος μέλλον) καὶ εὐκτικὴν (χρόνος ἀόριστος) εἰς ποσοστὸν ἀντιστοίχως 48,5%, 39,5% καὶ 12% περίπου.

65. Ψαλμ. ρμδ' (ρμε') 20, ρμε' (ρμστ'), 9.

66. Ψαλμ. ζ, 16, 17.

67. Ψαλμ. θ', 4, νδ' (νε'), 24, νε' (νστ'), 8.

68. Ψαλμ. νη' (νθ') 13, 14, νθ' (ξ'), 14, ξβ' (ξγ'), 10, 11.

69. Ψαλμ. ρη' (ρθ'), 17, 18.

70. Ψαλμ. ρλθ' (ρμ'), 10, 11, ρμ' (ρμα'), 10.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Ἐκ τῆς ἐρεύνης τοῦ ἱεροῦ κειμένου τοῦ Ψαλμωδοῦ προέκυψαν ἀρκεταὶ περιπτώσεις ἀρᾶς. Αἱ περιπτώσεις αὗται, αἵτινες ἐκτίθενται λεπτομερῶς ἐν τῇ μελέτῃ ταύτῃ, διακρίνονται εἰς δύο κατηγορίας. Ἡ πρώτη ἐκ τῶν κατηγοριῶν τούτων ἐκφράζεται εἰς ἐγκλισιν προστακτικὴν καὶ εὐκτικὴν καὶ ἡ δευτέρα εἰς ἐγκλισιν ὀριστικὴν καὶ εἰς χρόνον μέλλοντα.

Ἀμφότεραι αἱ κατηγορίαι αὗται διακρίνονται περαιτέρω εἰς δύο ομάδας. Ἡ πρώτη ἐκ τῶν ομάδων τούτων στρέφεται κατὰ τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ ἡ δευτέρα κατὰ τῶν προσωπικῶν ἐχθρῶν τοῦ Ψαλμωδοῦ.

Ἡ εἰς μεγάλῃν συχνότητα διατύπωσης τῶν περιπτώσεων τούτων εἰς ἐγκλισιν προστακτικὴν προφανῶς ὀφείλεται εἰς τὴν σφοδρὰν ἐπιθυμίαν τοῦ ψαλμωδοῦ διὰ τὴν ταχεῖαν καὶ ἀμείλικτον ἐπέμβασιν τῆς Θείας Δικαιοσύνης.

Πᾶσαι αἱ ἀνωτέρω περιπτώσεις ἀποτελοῦν λογοτεχνήματα ἀρρήτου κάλλους καὶ λυρισμοῦ ἀφοράστου τελειότητος καὶ μεγαλείου.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Θεωρῶ σκόπιμον νὰ ὑπομνήσω διὰ βραχείων, ὅτι ἡ ἀρὰ, ἐνῶ εἶναι ἀπολύτως σύμφωνος πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, εἶναι ὅλως ἀντίθετος πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς Καινῆς. Συγκεκριμένως κατὰ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ὁ βλάψας τὸν συνάνθρωπόν του «ιδώσει ψυχὴν ἀντὶ ψυχῆς (ζωὴν ἀντὶ ζωῆς), ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος, χεῖρα ἀντὶ χειρός, πόδα ἀντὶ ποδός, κατάκαυμα ἀντὶ κατακαύματος, τραῦμα ἀντὶ τραύματος» καὶ «μῶλωπα ἀντὶ μῶλωπος»⁷¹. Ἀπεναντίας τὸ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἐπικρατοῦν ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον ἐν πρακτικῶν πνεύμα ἐνεφύσησεν εἰς αὐτὴν ὁ Λυτρωτῆς, «Ὅστις ἐξάιρει τοῦτο διὰ τῆς ἀπαντήσεως, ἦν ἔδωκεν εἰς τοὺς ἁγίους αὐτοῦ Μαθητὰς καὶ Ἀποστόλους Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην. Ἰδοὺ τί σχετικῶς ἀναφέρει τὸ ἱερὸν κείμενον: Οὗτος «ἐπετίμησεν αὐτοῖς καὶ εἶπεν· οὐκ οἴδατε ποίου πνεύματος ἐστε ὑμεῖς»⁷², δηλαδὴ «τοὺς ἐπέπληξε καὶ εἶπε· Δὲν ἤξεύρετε ἀκόμη, ποίων διαθέσεων καὶ φρονημάτων ἀνθρώπους σᾶς κάνει ἡ νέα πνευματικὴ δύναμις καὶ ζωὴ, τὴν ὁποῖαν μεταδίδει ἡ διδασκαλία μου καὶ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματός μου. Δὲν εἴσθε ἄνθρωποι καὶ διδάσκαλοι τοῦ πνεύματος τῆς ὀργῆς καὶ τιμωρίας, ποὺ ἐπεκράτει εἰς τὴν Π.Δ., ἀλλὰ τοῦ πνεύματος τῆς πραότητος καὶ μακροθυμίας καὶ ἀγάπης, ποὺ δὲν καταστρέφει, ἀλλὰ σώζει»⁷³. Τὴν ἀπάντησιν ταύτην ἔδωκεν εἰς τοὺς ἀνωτέρω μαθητὰς του, ἐπειδὴ οὗτοι ἠρώτησαν Αὐτόν: «Κύριε, θέλεις εἰπωμεν πῦρ καταβῆναι ἀπὸ οὐρανοῦ καὶ ἀναλῶσαι αὐτοὺς (τοὺς ἀρνηθέντας κατάλυμα διὰ τὸν Κύριον κατοίκους χωρίου τινὸς τῶν Σαμαρειτῶν), ὡς καὶ Ἡλίας ἐποίη-

71. Ἐξοδος, κκ', 23-25.

72. Κατὰ Λουκᾶν, θ', 55.

73. Τρεμπέλας, Π.: Ἡ Καινὴ Διαθήκη μετὰ συντόμου ἐρμηνείας. «Σωτήρ», Ἀθήναι, 1974, σελ. 278.

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ

* * *

Ἵστερα ἀπὸ ὅλα τὰ εἰσαγωγικά πού ἀναφέραμε παραπάνω, εἶναι καιρὸς νὰ ρωτήσῃ κανεὶς: — Ποιά εἶναι, ἐπὶ τέλος, ἡ φύση, ἡ ὕψη, τὸ περιεχόμενο, οἱ ἰδιαιτέρως ἐπιδιώξεις καὶ ἡ ἔκταση τῆς «παιδείας», πού προσφέρεται στὸ χῶρο τῆς Ἑλληνοαμερικανικῆς καὶ Ἑλληνοκαναδικῆς κοινότητος; Πῶς μπορεῖ ὁμως κανεὶς νὰ ἐξαντλήσῃ στὰ περιορισμένα ὄρια μιᾶς εἰσηγητικῆς ὁμιλίας ἕνα τόσο εὐρὺ καὶ πολυδιάστατο θέμα; Καὶ ὁμως, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ἐπεξεργασθοῦμε, ὡς Ἑκκλησία πλέον, ἕνα ὀλοκληρωμένο, καθολικὸ πρόγραμμα, μὲ συμφωνηθέντες καὶ ἀπὸ προηγούμενα καθορισμένους στόχους, μέσα στὸ ὅποιο νὰ ἐντάσσονται ἄρμονικὰ τὰ ἐπὶ μέρους κοινοτικά ἐκπαιδευτικά προγράμματα, ὥστε νὰ μὴν ὑπάρχει χῶρος γιὰ ἐκπαιδευτικούς πειραματισμούς, πού υἱοθετοῦνται καὶ ἐπιδιώκονται ἀπὸ καλοπροαίρετα μὲν ἀλλὰ τὶς περισσότερες φορές ὄχι σωστὰ πληροφορημένα ἡγετικά στελέχη τῶν κοινοτήτων μας, καὶ πού ἀπολῆγουν στὴν σπατάλη καὶ οἰκονομικῶν πόρων καὶ χρόνου καὶ πνευματικῶν δυνάμεων. Περιμένουμε, λοιπόν, τὴν ἐπεξεργασία ἐνὸς τέτοιου ὁλοκληρωμένου ἐκπαιδευτικοῦ προγράμματος ἀπὸ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 581 τοῦ ὑπ' ἀρ. 14 τεύχους.

τὴν 28ῃ Κληρικολαϊκῇ, πού πρόκειται νὰ συνέλθῃ σύντομα, στίς 29 Ἰουνίου, στὸ Χιούστον, Τέξας.

Ἐμεῖς σήμερα, θὰ προσπαθήσουμε νὰ δοθήσουμε τὸ ἔργο τῆς Κληρικολαϊκῆς στὸν τομέα αὐτὸ μὲ τὸ νὰ ἐντοπίσουμε καὶ νὰ συστηματοποιήσουμε τὶς ἀπόψεις μας σχετικὰ μὲ τὸ ὑπάρχον κοινοτικὸ πρόγραμμα τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας καὶ νὰ τομήσουμε νὰ διατυπώσουμε μερικὲς ἀπόψεις γιὰ τὴν Παιδεία πού, κατὰ τὴ γνώμη μας, προβλέπουμε νὰ ἔχουμε στὸ μέλλον.

Στὸ ἔργο μας αὐτὸ, ἐπιθυμῶ νὰ συμβάλλω μὲ τὸ νὰ σὰς κάνω μετόχους μερικῶν προσωπικῶν ἀπόψεων, ἀποτέλεσμα τῆς μέχρι σήμερα συνεχῆς καὶ μακρᾶς μου ὑπηρεσίας γιὰ τὴν προαγωγή τῆς Παιδείας τοῦ Ἀμερικανικοῦ Ἑλληνισμοῦ.

α) Τὸ Κοινοτικὸ Πρόγραμμα Ἑλληνικῆς Παιδείας.

Ὀνομάζουμε τὸ πρόγραμμά μας «Πρόγραμμα Ἑλληνικῆς Παιδείας» γιὰτὶ δίνει ἐμφαση στὴ συστηματικὴ διδασκαλία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ τῆς πολιτιστικῆς ἱστορίας, χωρὶς βέβαια νὰ παραμελεῖ τὴ διδασκαλία τῶν θρησκευτικῶν. Ἡ συστηματικὴ διδασκαλία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας ἀποτελεῖ, χωρὶς ἀμφισβολία, κύριο γιὰ μᾶς ἔργο, πού δὲν εἶναι ὁμως τὸ μόνο ἔργο μας. Τὴν ἑλληνικὴ «φωνή» τὴ θεωροῦμε σοβαρὸ οἰκοδομικὸ στοιχεῖο στὴ δομῇ τῆς ἑλληνικῆς ὀρθοδόξου

σε;»⁷⁴. Ἦτοι «Κύριε, εἶναι μὲ τὴν ἄδειαν καὶ θέλησίν σου νὰ εἴπωμεν, ἵνα καταβῆ πῦρ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ τοὺς κατακαύσῃ, ὅπως καὶ ὁ Ἥλιος ἔκαμεν ἄλλοτε τοῦτο εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Ὀχοζίου»;⁷⁵.

Ἄλλωστε ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, «Ὅστις ζητῶν (τὸ θέλημα... τοῦ πέμψαντος) Αὐτὸν (πατρός)»⁷⁶ οὐκ ἤλθε (καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφῆτας... ἀλλὰ πληρῶσαι)⁷⁷, ἐδίδαξε τὴν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἀγάπην («ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηραζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς») ⁷⁸ καὶ προσηγγήθη διὰ τὴν συγχώρησιν τῶν βασιανιστῶν Του λέγων: «πάτερ ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἶδασιν τί ποιοῦσι»⁷⁹. Ἐπὶ πλέον εἰς τὴν ὑπ' Αὐτοῦ διδασθεῖσαν προσευχὴν ὑπογραμμίζει τὴν μεγάλην ἀξίαν τῆς συγχωρήσεως τῶν προσωπικῶν ἐχθρῶν («ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν») ⁸⁰.

Διευκρινίζω, ὅτι διὰ τῶν ὡς ἄνω ἐκτεθέντων οὐ-

δόλως ἐπιχειρεῖται μείωσις τῆς ἱερότητος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, δεδομένου ὅτι Αὐτὸς Ὁδοὺς ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψε τὸ ἅγιον Αὐτοῦ θέλημα τόσο εἰς τὴν Παλαιάν, ὅσον καὶ εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην καὶ δὴ εἰς μὲν τὴν πρώτην διὰ τοῦ Μαυσέως καὶ τῶν Προφητῶν, εἰς δὲ τὴν δευτέραν διὰ τοῦ Μονογενοῦς Του Υἱοῦ, Ὁν Ἐκεῖνος ἀπέσταλκε... σωτήρα τοῦ κόσμου»⁸¹. Γεννᾶται ὁμως τὸ εὐλογον ἐρώτημα: Διατί ἐν τῇ αὐτῇ περιπτώσει τοσαύτη ἐν προκειμένῳ διαφορά; Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο τὴν δοκιμωτέραν ἀπάντησιν δίδει προφανῶς τὸ ρηθὲν ὑπὸ τοῦ Πραφήτου Ἡσαίου: «τίς ἔγνω νοῦν Κυρίου, καὶ τίς αὐτοῦ σύμβουλος ἐγένετο, ὃς συμβιβᾷ αὐτόν; ἢ πρὸς τίνα συμβουλευσατο καὶ συνεβίβασεν αὐτόν; ἢ τίς ἔδειξεν αὐτῷ κρίσιν; ἢ ὁδὸν συνέσεως τίς ἔδειξεν αὐτῷ;»⁸². Ἡ ρῆσις αὕτη τοῦ Προφήτου Ἡσαίου γίνεται περισσότερο καταναητὴ ἐν σχέσει πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν παιδαγωγὸν Παλαιᾶν Διαθήκην, ἥτις ἔπρεπε προοδευτικῶς νὰ προσετοιμάσῃ τὴν ἀνθρωπότητα πρὸς ὑποδοχὴν τῶν μηνυμάτων τῆς Καινῆς Διαθήκης.

(Τέλος)

Δρ. ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἱατρός Παθολόγος

Ἄμισθος Ἐπίκ. Καθηγ. Παν)μίου Ἀθηνῶν

74. Κατὰ Λουκᾶν, θ', 54.

75. Τρεμπέλας, Π.: Ἐνθ' ἄνωτ.

76. Κατὰ Ἰωάννην, ε', 30.

77. Κατὰ Ματθαῖον, ε', 17.

78. Ἐνθ' ἄνωτ., 44.

79. Κατὰ Λουκᾶν, κγ', 34.

80. Κατὰ Ματθαῖον, στ', 12.

81. Α' Ἰωάννου, δ', 14.

82. Ἡσαίας, μ', 13, 14.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

Ἐκδοξὸς Ἱεραποστολικὸς Ὄργανισμὸς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ἀνακοίνωσις τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς τῆς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀναφέρει, ὅτι συνεστήθη ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ὁρίων τῆς ἐπαρχίας καὶ ἐξαρχίας αὐτοῦ τῆς Νέας Ζηλανδίας Ἐκδοξὸς Ἱεραποστολικὸς Ὄργανισμὸς μετ' ἐδρᾶν τὴν πόλιν Σεούλ τῆς Κορέας καὶ δικαιοδοσίαν ἐπὶ τῆς περιοχῆς Ἄπω Ἀνατολῆς. Ὁ Ὄργανισμὸς οὗτος, ὅστις ἀνεγνωρίσθη καὶ ὑπὸ τῶν Κορεατικῶν Κυβερνητικῶν Ἀρχῶν, ἤρχισε νὰ παρέχῃ τὴν Ὄρ-

θόδοξον προσφορὰν καὶ μαρτυρίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἐν ταῖς περιοχαῖς Κορέας, Ἰνδιῶν, Χόγκ Κόνγκ, Φιλιππίνων νήσων, Σιγκαπούρης καὶ ἀλλαγῶν ἤδη ὑφιστάμενων καὶ τῶν συνεχῶς συνιστωμένων νέων Ἱερῶν Σχηματίων. Τὸ περὶ οὗ λόγος Ἰδρυμα θὰ ἔχῃ ὡς συγκεκριμένους στόχους τὴν διάδοσιν τῆς Ὄρθόδοξου πίστεως ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς· τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν πνευματικῶν καὶ ὀλικῶν ἀναγκῶν τῶν Ἱερῶν Ναῶν καὶ τῶν ἐκασταχοῦ πιστῶν τὴν οὐσίαν νέων Ἱερῶν Ναῶν, Μονῶν καὶ εὐαγῶν Ἰδρυμάτων τὴν ἰδρύσιν Ἐκκλησιαστικοῦ Σεμιναρίου πρὸς θεολογικὴν κατάρτισιν τῶν κληρικῶν καὶ λαϊ-

ταυτότητος, ἐφόσον συνδιδάσκαται μετὰ ἄλλα δύο, ἐξίσου σοβαρὰ οἰκοδομικὰ στοιχεῖα: τὴν πολιτιστικὴν ἐνημέρωσιν ἢ ἀγωγὴν καὶ τὴν θρησκευτικὴν ἐνημέρωσιν ἢ ἀγωγὴν. Τὸ ἂν τὰ παιδιὰ τῶν σχολείων μας μάθουν νὰ μιλοῦν ἢ νὰ γράφουν ἑλληνικὰ δὲν ἔχει καμιά ἀξία ἐὰν δὲν τὰ βοηθήσουμε νὰ μορφώσουν ἑλληνικὸ ἦθος καὶ χαρακτῆρα.

Ὁ ἐντοπισμὸς τῆς «ἑλληνικότητος» στὴ γλώσσικὴ κατάρτισιν ἀποτελεῖ τραγικὸ σφάλμα ἐκπαιδευτικῆς στρατηγικῆς, ὅταν εἶναι γνωστὸ ἄλλωστε ὅτι ἀπὸ τὰ τρία οἰκοδομικὰ στοιχεῖα τῆς ἑλληνικῆς μας ταυτότητος ἐκείνο ποῦ λιγώτερον ἀντέχει εἰς τὴν ἀφομοιωτικὴν δυνάμειν τοῦ περιβάλλοντος εἶναι ἡ γλώσσα. Μερικοὶ ἀπὸ μᾶς, ποῦ ἐντοπίζουσι τὴν ἐκπαιδευτικὴν μας προσπάθειαν μόνον στὴ διδασκαλίαν τῆς γλώσσας, καταλαμβάνονται ἀπὸ «πανικὸν» καὶ προφητεύουσι τὸ σύντομον ἐξαμερικανισμὸν τῆς Ὀμογενείας! Ἐμεῖς πιστεύομε ὅτι ἡ ἰσόρροπη μετὰ τὴν γλώσσα προσπάθεια γιὰ πολιτιστικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἐνημέρωσιν ἐγγυῶνται τὴν οἰκονομικὴν ἑλληνικὴν συνειδήσειν καὶ ἐξασφαλίζουν τὴν συνεχῆ καὶ δημιουργικὴν παρουσίαν τοῦ ἔθνους μας ἐντὸς τοῦ πολυεθνικοῦ καὶ πολυπολιτιστικοῦ Ἀμερικανικοῦ καὶ Καναδικοῦ χώρου.

δ) Ἡ Διοικητικὴ Ὄργάνωσις τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας.

Οἱ ἀποκεντρωτικὰ ὀργανωμέναι κοινότητες τῆς Ἱερᾶς μας Ἀρχιεπισκοπῆς ἀποφασίζουσι, ὅπως εἶναι ἤδη γνωστὸν, καθοριστικὰ διὰ τῶν διοικητικῶν συμβουλίων γιὰ τὸ εἶδος τοῦ σχολικοῦ τύπου — ἂν δηλαδὴ θὰ ἔχουν ἡμερήσιο ἢ ἀπογευματινὸν ἢ ἀκόμα καθόλου σχολεῖον — τὰ προγράμματα, τὴν πρόσληψιν καὶ τὴν μεθοδολογίαν τοῦ διδασκτικοῦ προσωπικοῦ καὶ συχνὰ γιὰ τὴν μεθοδολογίαν διδασκαλίας καὶ τὰ διδασκτικὰ βιβλία!... Ἐφόσον βέβαια ὁ σχολικὸς τύπος — τὸ ἂν δηλαδὴ ἡ κοινότητα θὰ ἔχει ἡμερήσιο ἢ ἀπογευματινὸν σχολεῖον — ἐξαρτῶνται κατὰ πολὺ ἀπὸ τὴν τοπικὴν δημογραφικὴν συνθήκην, τὴν τοπικὴν οἰκονομικὴν δυνατότητα, τὴν προθυμίαν τῶν γονέων νὰ στείλουν τὰ παιδιὰ τους στὸ ἑλληνικὸ

σχολεῖον, εἶναι λογικὸ ἢ γνώμη τῶν ἡγετικῶν στελεχῶν τῆς κοινότητος νὰ θαρῶναι στὴ λήψιν ἀποφάσεων σχετικῶν μετὰ τὸ σχολικὸν τύπον ποῦ χρειάζεται ἢ κοινότητα.

Τὰ θέματα ὅμως, ποῦ ἀναφέρονται στὴν ἐπιλογὴν καὶ τὰ προσόντα τοῦ διδασκτικοῦ προσωπικοῦ, τὴν μεθοδολογίαν, τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα, τὰ διδασκτικὰ βιβλία, κ.τ.λ. ἐμπεριέχονται στὸ χῶρον τῆς ἀποστολῆς καὶ εὐθύνης τοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ Συμβουλίου καὶ τῆς Διευθύνσεως Παιδείας τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ τῶν Κληρικολαϊκῶν Συνελεύσεων. Ἐν τούτοις, πάρα πολλές κοινότητες ἐπιμένουσι νὰ ἀγνοοῦν τὴν σχετικὴν ἀποφάσειν, ἐνεργοῦν «ἀνεξάρτητα», τελείως ἐμπειρικά, μετὰ ἀποτέλεσμα νὰ ὑποπίπτουν σὲ λάθη καὶ νὰ στεροῦνται τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐμπειρίας, ποῦ ὅπως εἶναι λογικὸν συγκεντρώνεται σὲ μιὰ Κεντρικὴ Ὑπερεσία.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι καὶ ἡ ἐκπαιδευτικὴ παράδοσις τῆς ἴδιας τῆς χώρας μας, τῆς Ἀμερικῆς, δὲν εὐνοεῖ τὴν ἰδέαν μιᾶς κεντρικῆς ἐλεγχόμενης παιδείας καὶ ὅπως παρατηρεῖ σὲ μιὰ πρόσφατη μελέτη τοῦ δ' ALEX MOLNAR «...μέχρι σήμερον ἀκόμα τὸ μονοτάξιον σχολεῖον ποῦ ἐλέγχεται καὶ ἐποπτεύεται τοπικὰ ἐξασφαλισθῆναι γιὰ πολλοὺς Ἀμερικανοὺς νὰ ἀντιπροσπεύει τὸ δημοκρατικὸν ἰδεῶδες, σύμφωνα μετὰ τὸ ὅποιο ἢ ποικιλία στὴν παιδείαν ποῦ προσφέρεται σὲ διάφορα μέρη ἀντανάκλα τὴν ποικιλίαν τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν»*.

Παρ' ὅλα αὐτὰ, εἶναι θαρρῶ καιρὸς νὰ βρεθῆ ἐπιτέλους ἕνας νέος τρόπος, μιὰ «φόρμουλα» τέλος πάντων, ποῦ χωρὶς νὰ θυσιάζεται ἡ «δημοκρατικότητά» μας νὰ ἐξασφαλίζεται, πρὸς ἀμοιβαίαν ὠφέλεια, ἡ ἐπινοητικὴ συνεργασία τῆς Διευθύνσεως Παιδείας μετὰ κατὰ τόπους κοινωτικὰ συμβούλια.

(Συνεχίζεται)

EMMANOYHA XATZHEMMANOYHA
Διευθυντῆς Παιδείας
Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς

(*) Alex Molnar, «Schools and Their Curriculum : A Continuing Controversy» 1985 ASCD Yearbook, p. 3.

κῶν τὴν ἐκδοσὶν θρησκευτικῶν βιβλίων, ἐντύπων κ.λπ. καὶ τὴν χορήγησιν ὑποτροφιῶν εἰς σπουδαστὰς καὶ φοιτητὰς, ἐμπνεομένους ὑπὸ ἱεραποστολικῆς ζήλου καὶ ἐκ διαθέσεως προσφορᾶς πρὸς τὴν Ἀγίαν Ὁρθοδοξίαν καὶ μάλιστα πρὸς τὴν πρωτόθρονον Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐδχόμεθα ὁλοπύχως, ὅπως ὁ Πατριαρχικὸς οὐτις Ὁρθόδοξος Ἱεραποστολικὸς Ὄργανισμὸς συντελέσῃ ἀφ' ἐνὸς εἰς τὴν ἐν Κορέα καὶ Ἄπω Ἀνατολῇ περαιτέρω διεύρυνσιν καὶ ἐπέκτασιν τοῦ ἤδη ἐπιτελουμένου ἐν ταῖς χώραις ταύταις λαμπροῦ ἱεραποστολικοῦ ἔργου, ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν ἀναζωπύρωσιν τῆς καθ' ὅλον Ὁρθόδοξον ἱεραποστολικῆς συνειδήσεως καὶ τρίτον εἰς τὴν λαμπρὰν καρποφορίαν τῶν ἀξιεπαίνων σχετικῶν προσπαθειῶν τόσον τῶν πεφωτισμένων φορέων τοῦ ἱεραποστολικοῦ τούτου ἔργου, ὅσον καὶ τῆς ἀρμοδίας Πατριαρχικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ Ἐπαρχίῶν τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου καὶ ἐπὶ τῆς Ὁρθόδοξου Ἱεραποστολῆς. Ἐπίσης εὐχόμεθα, ὅπως ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Οἴκουμ. Πατριαρχείου οὐσιασθὲν Πατριαρχικὸν Ἰδρυμα Ὁρθόδοξου Ἱεραποστολῆς Ἄπω Ἀνατολῆς μὲ ἔδραν τὰς Ἀθήνας, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως τοῦτο ἐνισχύῃ διὰ συνδρομῶν καὶ ἄλλως τὴν ἐν Κορέα καὶ Ἄπω Ἀνατολῇ λίαν εὐδοκίμως καὶ ἐπιτυχῶς διεεργουμένην ὑπὸ τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου Ὁρθόδοξον ἱεραποστολικὴν διακονίαν καὶ προσφορὰν.

Ἐκκλησιαστικῶς καὶ κανονικῶς ἀπαράδεκτος.

Ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐξεδόθη αὐτοτελῶς ἢ ἐν τῷ ἐπισήμῳ Δελτίῳ «Ἐκκλησία» δημοσιευθεῖσα περιοποδότητος γνωμοδότησις τῶν Καθηγητῶν Γεω. Κοσιδάκη, Ἐμμαν. Κωνσταντινίδου, Π. Μπούμη καὶ Π. Χριστινάκη «περὶ τῆς ἀντικανονικότητος καὶ ἀντισυνταγματικότητος τοῦ Ν. 1700/87 γιὰ τὴν ρύθμισιν θεμάτων ἐκκλησιαστικῆς περιοποδότητος». Ἡ γνωμοδότησις αὕτη ἐν τῷ Περιοδοτικῷ αὐτῆς, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ἐπισημαίνει ὅτι «ὁ ψηφισθεὶς νόμος εἶναι πολλαπλῶς ἀντισυνταγματικός, διότι παραβιάζει οὐσιώδη ἄρθρα τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος (ἄρθρα 3, 4, 5, 13, 17-18, 48, 72, 87 καὶ 109) καὶ θεμελιώδεις Ἱεροῦς Κανόνας, οἱ ὁποῖοι ἔχουν καθορίσει τὸ πολίτευμα τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας ὡς Συνοδικὸν - Ἐπισκοπικόν, ἔνεκα τοῦ ὁποῖου ὁ καθ' οἰονδήποτε ἄλλον τρόπον (δηλ. ἄνευ συμφώνου γνώμης ἐπισκόπου ἢ ἐπισκόπων) προσδιορισμὸς ἢ διορισμὸς, ἢ ἐκλογή ἐκκλησιαστικῶν ὀργάνων εἶναι ἐκκλησιολογικῶς καὶ κανονικῶς ἀπαράδεκτος. Οἱ Ἱεροὶ Κανόνες ἀποτελοῦν ἐν συνόλῳ οἰονεὶ Κώδικα, ἰσχύοντα δι' ὅλας τὰς Ὁρθόδοξους Ἐκκλησίας. Τούτους δὲν δύναται νὰ παραβιάσῃ οὔτε ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, οὔτε ἡ Πολιτεία, χωρὶς νὰ πλήξῃ τὰ θεμέλια ὁλοκλήρου τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας τῆς Οἰκουμένης καὶ ἰδιαίτερος τοῦ Ὁρθόδοξου Ἑλληνισμοῦ».

Διὰ τοῦτους καὶ διὰ πολλοὺς ἄλλους λόγους ὁ ψηφισθεὶς ἀπαράδεκτος Νόμος κρίνεται ὡς «ἢ αἰχμη

τοῦ δόρατος, διὰ τοῦ ὁποῖου ὁ »Καῖσαρ» πλήττει τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ Ἐκκλησία καὶ τῆς ὁποίας κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς ταυτότητός της εἶναι τὸ αὐτοδιοίκητον».

Ἄς εὐχηθῶμεν, ὅπως ὁ Νόμος οὐτις ἀδρανοποιήσῃ, διὰ τὰ ἀρχίσουν ἐπὶ μηδενικῆς βάσεως αἱ συζητήσεις πρὸς ὁμαλοποίησιν τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, ἥτις εἶναι εὐκόλον νὰ ἐπιτευχθῇ, ἐφ' ὅσον ἡ Ἐκκλησία ἔχει ἤδη συμφωνήσει νὰ παραχωρήσῃ ὑπὸ λίαν λογικοῦς καὶ ἀδιαβλήτους ὅρους μέγα μέρος τῆς μοναστηριακῆς περιοποδότητος.

Ὁ νεομάρτυς ἅγιος Γοράσδος.

Καθ' ἃ ἀναφέρεται εἰς τὰ Χρονικὰ τοῦ παρόντος τεύχους τῆς «Ἐκκλησίας», διοργανώθησαν προσφάτως ὑπὸ τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας τῆς Τσεχοσλοβακίας ἐν Ὀλομόουτς τῆς Μοραβίας κατανγκικαὶ ἐκδηλώσεις, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τόσον τῆς 45ης ἐπετείου τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου τοῦ ἐπισκόπου Βοημίας, Μοραβίας καὶ Σιλεσίας Γοράσδου, ἐκτελεσθέντος ὑπὸ τῶν Χιτλερικῶν Γερμανῶν, ὅσον καὶ τῆς τελετῆς τῆς ἀγαγνωρίσεως τῆς ἡδὴ τῷ 1961 ἀνακηρύξεως ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας Σερβίας αὐτοῦ ὡς νεομάρτυρος τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ ἀνακηρύξις αὕτη προβάλλει τὸν δυναμισμὸν τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας, ἥτις καὶ μέχρι σήμερον ἀναδεικνύει ἁγίους καὶ μάρτυρας, καὶ καθιστᾷ γνωστὴν εἰς τοὺς πιστοὺς νέαν πηγὴν πνευματικοῦ ἀνεφοδιασμοῦ καὶ ἐνισχύσεως. Ὡς ἀνέφερον εὐστόχως εἰς τὸν ἐκ μέρους τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου χαιρετισμὸν τὸν ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Χριστοποδότητος κ. Μιχαήλ, «αἱ μνήμαι μαρτύρων τῆς πίστεως καὶ ἡρώων διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ πνεύματος ἀποτελοῦν σταθμοὺς ἀνεφοδιασμοῦ εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τοῦ Χριστιανοῦ. Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργον τῶν μαρτύρων κάθε ἐποχῆς καὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἀποτελοῦν ἐγγύησιν καὶ ἀπόδειξιν τοῦ θάτους τῆς πίστεως, διὰ τῆς ὁποίας ἀνεδείχθησαν οἱ μάρτυρες παράδειγμα πρὸς μίμησιν καὶ ὑπόδειγμα ὑπεραποπιστῶν τοῦ εὐαγγελικοῦ μηνύματος καὶ τῶν ἡθικῶν ἀξιῶν τῆς ζωῆς».

«Ἐν πόνῳ καὶ ἐν ταλαιπωρίᾳ».

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Μεσσηνίας κ. Χρυσόστομος δι' ἐκτενοῦς δημοσιεύματος ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁφειλομένη ἀπάντησις», ὅπερ παρουσιάσθη τόσον ἐν τῷ «Ὁρθόδοξῳ Τύπῳ», ὅσον καὶ αὐτοτελῶς ὑπὸ μορφὴν βιβλίου (Καλαμάτα 1987), ἀναιρεῖ ἐσφαλμένα αἰτιάσεις καὶ ἐκθέτει τὰ ἐν τῇ Ἱ. Μητροπόλει Μεσσηνίας Πειραγμένα ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τῶν φοβερῶν σεισμῶν τῆς 13ης καὶ 15ης Σεπτεμβρίου 1986 μέχρι τῆς 30ῆς Ἰουνίου 1987.

Ἐν τῷ δημοσιεύματι τούτῳ παρουσιάζεται ἡ ὑπὲρ τῶν σεισμοπλήκτων πρόνοια καὶ μετ' αὐτοθυσίας δραστηριότης τοῦ διακεκριμένου Ἱεράρχου, περὶ τῆς ὁποίας καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἐσημειώθησαν τὰ δέοντα ἐν ταῖς στήλαις τῶν Παρατηρήσεων καὶ Σχολίων. Ἡ δραστηριότης αὕτη ἐκορυφώθη εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν τομεᾶ, διὰ τὸν ὁποῖον ἀπεφεύχθη ἐπιμελῶς

ἡ διατυμπάνισις, ὅτι «δὲν ὑπῆρξεν ἡμέρα ἐργάσιμος ἢ ἀκόμη καὶ αἱ ἡμέραι τῶν ἐορτῶν τῶν Χριστουγέννων (1986) καὶ τῶν ἐορτῶν τοῦ Πάσχα (1987) καὶ ἡμέραι τῶν Κυριακῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐορτῶν, κατὰ τὰς ὁποίας (ὁ Σεβασμιώτατος) νὰ μὴ προσεπάθησε καὶ νὰ μὴ ἐφρόντισε μὲ ἀλλεπάλληλες σοκέψεις καὶ συνεργασίες, κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν σκητὴν καὶ ἔπειτα μέχρι σήμερον εἰς τὴν παράγκαν τῆς διαμονῆς του, διὰ τὸ παμμέγιστον θέμα τῆς κτιριακῆς ἀποκαταστάσεως τῶν κατεστραμμένων ναῶν τῆς Καλαμάτας καὶ τῶν ἄλλων ἐκτὸς αὐτῆς Κοινοτήτων, τῶν μοναστηρίων καὶ τῶν εὐαγῶν Ἰδρυμάτων τῆς Ἱ. Μητροπόλεως του» (σ. 6).

Ἐπειτα καταπληκτικαὶ ὑπῆρξαν αἱ «δραστηριότητες εἰς τὸν πνευματικὸν τομέα, ἥτοι ἱεροτελεστιῶν, παιηγύρεων, λιτανειῶν, κηρυγμάτων, ἐντύπου καὶ διὰ τῶν σιγῶν τοῦ τοπικοῦ Τύπου καὶ διὰ τοῦ τοπικοῦ Ραδιοφώνου κηρύγματος..., τῆς λειτουργίας τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων... ἐντὸς σκητῶν καὶ λυομένων οἰκημάτων..., τῆς συστηματικῆς τῶν χριστιανῶν ἐξομολογήσεως» (σ. 16-17) καὶ πασῶν τῶν πτυχῶν τῆς διοικήσεως τῆς Ἱ. Μητροπόλεως καὶ τοῦ καθ' ὄλου ποιμαντικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἔργου, κορυφωθέντος εἰς τὴν «ἐπὶ μῆνας παροχὴν χιλιάδων τόννων τροφίμων καὶ χιλιάδων τόννων ρυζιμοῦ καὶ χιλιάδων κουβερτῶν εἰς τοὺς καταυλισμοὺς τῶν σεισμοπλήκτων» (σ. 17).

Ἀληθῶς ὁ Ἅγιος Μεσοσηνίας «ζῶν ἐν πόνῳ καὶ ἐν ταλαιπωρίᾳ μετὰ τοῦ πόνεμένου καὶ ταλαιπωρουμένου Χριστεπωνύμου πληρώματος» (σ. 35) ὑπὸ βροχὴν καὶ χιόνια καὶ καύσωνα εἰργάσθη ὑπερανθρώπως διὰ τὴν ἐπούλωσιν τῶν πληγῶν, διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτιρίων καὶ διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ποιμνίου του. Τὸ παράδειγμα του ὑπομνήσκει μορφὰς τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, αἵτινες ἔλαμπαν εἰς περιόδους μεγάλων θεομηριῶν.

«ORTHODOXES FORUM».

Ἡ Α. Θ. Πατριότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἐξέφρασε τὴν εὐαρέσκειαν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρὸς τὸν Διευθυντὴν τοῦ Ἰνστιτούτου Ὁρθοδόξου Θεολογίας τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου Καθηγητὴν κ. Θεόδωρον Νικολάου διὰ «τὴν κατὰ πάντα αἰσίαν καὶ ἱκανοποιητικὴν πορείαν τῆς ζωῆς τοῦ Ἰνστιτούτου» τούτου καὶ διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ καλαίσθητον ἔκδοσιν τοῦ ἐξαιρέτου καὶ πλουσιωτάτου εἰς ὕλην θεολογικοῦ περιοδικοῦ «ORTHODOXES FORUM» [Ὁρθόδοξον (δημόσιον) Βῆμα]. Πρόκειται διὰ τὸ πρῶτον καὶ μοναδικὸν ὀρθόδοξον ἐπιστημονικὸν περιοδικόν, ὅπερ ἐκδίδεται ἐν τῇ Ὁμοσπονδιακῇ Δημοκρατίᾳ τῆς Γερμανίας καὶ θὰ εἶναι κυρίως γερμανόγλωσσον, ἀλλὰ θὰ φιλοξενῆ καὶ ἄρθρα εἰς ἀγγλικὴν, γαλλικὴν καὶ ἐλληνικὴν γλῶσσαν.

Ὡς ἐπισημαίνεται ἐν τῷ Προλόγῳ τοῦ λαμπροῦ καὶ ἐξαιρετικοῦ εἰς ἐμφάνισιν Ἰου τεύχους, κύριοι στόχοι τοῦ περιοδικοῦ εἶναι ἀπ' ἐνός ἢ ἀθροιστικῆς παρουσίας καὶ προβολῆς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, Θεολογίας καὶ πνευματικῆς ζωῆς, ἀπ' ἐτέρου ὁ ἐκκλησια-

στικο-θεολογικὸς προσανατολισμὸς τῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν ἐν τῇ δυτικοευρωπαϊκῇ διασπορᾷ καὶ τρίτον ἢ προώθησις τοῦ οἰκουμενικοῦ διαλόγου καὶ τῆς ὁλοκλήρου καὶ περισσότερον ἀξιοσημείων ἀλληλοκατανοήσεως καὶ προσεγγίσεως τῶν Ἐκκλησιῶν.

Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς, ὡς ἐτόνισεν ὁ Καθηγητὴς κ. Νικολάου εἰς τὰ γερμανικὰ μέσα ἐνημερώσεως, «θὰ δημοσιεύωνται εἰς τὸ νέον περιοδικὸν ἄρθρα ἐξ ὄλων τῶν περιοχῶν τῆς Θεολογίας καὶ ἰδιαίτερος περὶ τῆς πατερικῆς παραδόσεως, ἢ ὅποια ἀποτελεῖ τὴν καρδίαν τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας. Ἡ πολυμέρεια τῶν ἄρθρων τοῦ Α' Τεύχους, τὰ ὅποια κατὰ τὸ πλεῖστον ἐγράφησαν ὑπὸ Ὁρθοδόξων θεολόγων διαφόρων χωρῶν, ὑπογραμμίζει τὴν τάσιν αὐτήν».

Ἐκφράζοντες θεομὰ συγχαρητήρια πρὸς τὸν κ. Νικολάου καὶ πρὸς τὸν στενὸν συνεργάτην αὐτοῦ Ἐπιμελητὴν κ. Ἀθ. Φούρλαν, εὐχόμεθα εὐλόγησαν Θεοῦ καὶ λαμπρὰν σταδιοδρομίαν εἰς τὸ «ORTHODOXES FORUM» πρὸς δόξαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ Θεολογίας καὶ πρὸς ἐμφύχωσιν ὑπ' αὐτῆς τῆς Χριστιανικῆς Οἰκουμένης.

Ἀξιέπαινος εὐθαρσῆς καταγγελία.

Εἶναι τῷ ὄντι ἀξιέπαινον τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Ἑνώσεως Συντακτῶν Ἡμερησίων Ἐφημερίδων Ἀθηνῶν (Ε.Σ.Η.Ε.Α.), τὸ ὅποion ἐν προσφάτῳ ἀνακοινώσει του ἀπ' ἐνός ὑπομινῆσκει, ὅτι ἔχει καταγγεῖλει καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν «ὀρισμένα κρούσματα ἀνεύθυνης καὶ πάντως χαμηλοῦ ἐπιπέδου δημοσιογραφίας» καὶ ἀπ' ἐτέρου ἐπισημαίνει νέας παρομοίας θλιβερᾶς παρεκτροπᾶς. Κατὰ τὴν ἀνακοίνωσιν ταύτην, «τὸ δυσάρεστο εἶναι ὅτι σὲ νεοεκδοθέντα ἔντυπα, πὸν ἐπιχειροῦν νὰ καθιερώσουν νέα δημοσιογραφικὰ ἤθη προστέθηκαν τελευταῖα καὶ ὀρισμένες παραδοσιακᾶς ἐφημερίδες, πὸν συναγωνίζονται μὲ αὐτὰ σὲ ἀπαράδεκτο ὕψος, σὲ ἔλλειψη αἰσθημάτων εὐθύνης, σὲ λιβελογραφικὴ διάθεση καὶ σὲ καταπίεση κάθε κανόνα στοιχειῶδους κοινωνικῆς καὶ ἠθικῆς συμπεριφορᾶς». Ὄθεν ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς πρέπει νὰ δεῖξῃ «συμπαράστασις στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἀναβάθμιση τοῦ ἐπιπέδου τοῦ Τύπου» καὶ «νὰ ἀποστρέφει τὸ πρόσωπὸ του ἀπὸ ἔντυπα, πὸν καλλιεροῦν συστηματικὰ τὴν φθορὰ τῶν θεσμῶν, συμπεριφέρονται ἀντικοινωνικά, καταρρακώνουν τὴν ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια καὶ ὑπονομεύουν τελικὰ τὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα».

Εἶναι περιτὸν νὰ προσθέσωμεν, ὅτι ἡ καθ' ὄλου πνευματικὴ ζωὴ μας θὰ ἦτο πολὺ καλυτέρα καὶ ὑγιεινότερα, ἐὰν ἔλειπον τὰ δυστυχῶς πολλὰ κρούσματα, τὰ ὅποια ἀξιεπαίνως καταγγέλλει μετὰ παρορησίας τὸ Δ.Σ. τῆς Ε.Σ.Η.Ε.Α.

Παρακαλοῦνται ὅσοι ἀποστέλλουν ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Θεολογία», «Ἐκκλησία» καὶ «Ἐφημέριος», νὰ σημειώσουν καὶ τὴν αἰτία τῆς ἀποστολῆς.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ ΤΗΣ 29.9.87

Πεντηκονταπενταμελή ομάδα 'Ορθοδόξων Σέρβων με έπικεφαλής τόν Πρωτοσύγκελλο τού Σέρβου Πατριάρχου κ. Γερμανού 'Αρχιμ. Φιλάρετο, δέχθηκε ό Μακ. 'Αρχιεπίσκοπος 'Αθηνών και πάσης 'Ελλάδος κ. Σεραφεΐμ τήν Τρίτη 29 Σεπτεμβρίου, στις 9 π.μ. Προσφωνώντας τόν Μακαριώτατο, ό π. Φιλάρετος χαρακτήρισε τήν 'Ελλάδα «Μητέρα τής 'Ορθοδοξίας», ένώ ό σεπτός Προκαθήμενος τής 'Εκκλησίας μας αντίφωνώντας έξήρε τούς στενούς δεσμούς μεταξύ τής 'Εκκλησίας τής 'Ελλάδος και τού Πατριαρχείου τών Σέρβων, καθώς και τήν φιλία που συνδέει τούς δύο λαούς. Στη συνέχεια ό Παν. Πρωτοσύγκελλος τής 'Αρχιεπισκοπής 'Αθηνών 'Αρχιμ. Δημήτριος Μπεκιάρης ένημέρωσε τούς Σέρβους 'Ορθοδόξους για τά ιερά Προσκυήματα στη Χώρα μας, ένώ τό μεσημέρι τούς παρατέθηκε γεύμα στη Μονή Πεντέλης, κατά τό οποίο τούς άπηύθυσε χαιρετισμό έκ μέρους τού Μακαριωτάτου ό Καθηγούμενός τής Θεοφ. 'Επίσκοπος Δωδώνης κ. Χρυσόστομος.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ

ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΤΗΣ 2 ΟΚΤ. 1987

'Η 'Ιερά Σύνοδος τής 'Ιεραρχίας, άφου επί δύο ή-μέρας ένημερώθη υπό τού Μακαριωτάτου Προέδρου Αυτής έφ' όλων τών άφορώντων εις τήν κατά τήν 17ην Σεπτεμβρίου 1987 πραγματοποιηθείσαν ιδιαίτερα και προσωπική συνάντησίν του μετά τού κ. Πρωθυπουργού και διεροδικώς έξετίμησε όλα τά συναφή προς αυτήν στοιχεία, γεγονότα και κείμενα, όμοφώνως άπεφάσισε:

1. 'Εκφράζει τήν ίκανοποίησιν τής 'Εκκλησίας διότι ή Πολιτεία άνεγνώρισε τήν ανάγκην διευθετήσεως και όμαλοποίησεως τών μεταξύ των σχέσεων που δεινώς έδοκιμάσθησαν και δοκιμάζονται με άπροβλέπτου συνεπειάς δια τήν ένότητα τού λαού μας.
2. 'Αποδέχεται κατ' άρχήν τήν πρότασιν τού κ. Πρωθυπουργού διαλαμβανόμενην εις τήν από 10.9.87 επιστολήν του προς τόν Μακαριώτατον 'Αρχιεπίσκοπον περι συγκροτήσεως διμερούς 'Επιτροπής, ή όποία θα είσηγηθή επί τής ρυθμίσεως τών θεμάτων τού εύρυτέρου φάσματος τών σχέσεων 'Εκκλησίας και Πολιτείας.
3. Προς έπίτευξιν τής άποφάσεως ταύτης θεωρεί άπαραίτητον όπως γίνη προηγουμένως προπαρασκευή τού έδαφους δια τήν άποκατάστασιν κλίματος άμοιβαίας έμπιστοσύνης, ή έλλειψις τού όποιου είναι θεβαιοον ότι έπιδρά άρνητικώς επί τής πορείας τών διαπραγματεύσεων.
4. 'Η άποκατάστασις κλίματος έμπιστοσύνης άπαιτεί τήν έξασφάλισιν τών έξης λίαν βασικών προϋποθέσεων:
 - A. Τής κηρύξεως και πιστής τηρήσεως εκάτέρωθεν δι' όσον χρόνον θα διαρκούν οι διαπραγματεύσεις ειδικής καταστάσεως άνακωχής έπιμελώς άποφευγόμενης πάσης πράξεως, ενεργείας ή παραλείψεως, ή όποία θα είχε τόν χαρακτήρα προκλήσεως και θα έβητεν έν άμφιβόλω τήν καλήν πίστιν τού ενεργούντος.
 - B. Τής άδρανοποίησεως καθ' όλην τήν έκτασίν του τού άδίκου Ν. 1700 τού 1987, ό όποίος άποτελεί τήν πέτραν τού σκανδάλου και τήν αίτίαν τής σημερινής κακοδομονίας. Δέν νοείται άλλωστε έναρξις και συνέχισις ειρηνευτικών διαπραγματεύσεων υπό τήν Δαμόκλειον σπάθην τού νόμου αίωρουμένου άπειλητικής ύπεράνω τών κεφαλών τής εκκλησιαστικής 'Αντιπροσωπείας, ούτε έννοείται ή παγίωσις κλίματος έμπιστοσύ-

νης, όταν ή μία πλευρά ποιείται χρήσιν τής δυνάμεως τής έξουσίας εις θάρος τής άλλης. 'Η 'Εκκλησία άλλωστε έχει άπ' άρχής δηλώσει ότι τόν άντικανονικόν αυτόν νόμον δέν άποδέχεται, ούτε δύναται να συμπράξει εις έφαρμογήν του.

Γ. Τής έξασφαλίσεως πλήρων έγυήσεων ίσοτιμίας κατά τάς συζητήσεις ώστε αύται να διεξαχθούν επί ίσοις όροις και με έλεύθερον φρόνημα επί τή θάσει τών κανόνων τής διεθνούς πρακτικής επί παρεμφερών ύποθέσεων τηρουμένων και πρακτικόν, ως είθισται.

5. 'Η 'Ιεραρχία έχουσα ύπ' όψιν ότι ό νύν 'Υπουργός Παιδείας έχει έκπεφρασμένες θέσεις επί τού εκκλησιαστικού ζητήματος, αι όποίαι όδήγησαν εις τήν γνωστήν όξείαν ρήξιν 'Εκκλησίας και Πολιτείας, εκφράζει τήν ευχήν όπως ή εύθύνη τού τομέως τών Θρησκευμάτων άνατεθή εις πρόσωπον άπροκατάληπτον και έγγυώμενον τήν άγαθήν πορείαν τών διαπραγματεύσεων.

6. 'Η 'Ιερά Σύνοδος τής 'Ιεραρχίας προτείνει τήν άμεσον επαναδιαπραγματεύσιν με τήν Κυβέρνησιν τού περιουσιακού θέματος άποσπωμένου από τόν κορμόν τού ν. 1700)1987 και τούτο έπειδή ή 'Ιεραρχία έχει άπ' άρχής δηλώσει ότι δέν άρνεΐται τήν παραχώρησιν μετά από συμφωνίαν και ύπό όρους μεγάλου μέρους τής μοναστηριακής περιουσίας, όπως έχει ήδη άποφασισθή εις παλαιότεραν σύνοδον τής 'Ιεραρχίας.

7. Με όμόφωνον άπόφασίν τής ή 'Ιεραρχία όρισεν ως μέλη τής ιδικής τής αντιπροσωπείας τούς Σεβ. Μητροπολίτας: 'Αλεξανδρουπόλεως κ. 'Ανθιμον, Δημητριάδος κ. Χριστόδουλον, Τρίκκης κ. 'Αλέξιον και Θηβών και Λεβαδείας κ. 'Ιεράνυμον, ώστε να άρχισή τό συντομότερον ό διάλογος.

8. Τέλος ή 'Ιερά Σύνοδος τής 'Ιεραρχίας ήνωμένη ως εις άνθρωπον, με μίαν ψυχήν, διαθεβαίνει τόν 'Ιερόν Κλήρον και τόν εύσεβή 'Ελληνικόν Λαόν ότι χωρίς να ύποστέλλη τήν σημαίαν τού άγώνος της δια τήν προάσπισιν τών δικαίων τής 'Εκκλησίας, είναι πρόθυμος να συζήτηση μετά τής Πολιτείας τό μέγα πρόβλημα τής 'Εκκλησίας προς άναζήτησιν έφικτής λύσεως διασφαλιζούσης τήν έλευθερίαν και άνεξαρτησίαν τής 'Εκκλησίας. 'Η δε καταξιωμένη 'Επιτροπή 'Αγώνος συνεχίζει με άνανεωμένη τήν έμπιστοσύνην τής 'Ιεραρχίας τήν λειτουργίαν της.

9. Αί έργασίαι τής παρούσης 'Ι. Συνόδου τής 'Ιεραρχίας συνεχίζονται.

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ 5.10.87

Με άφορμή τό σχόλιο τού κυβερνητικού εκπροσώπου στο 'Ανακοινωθέν τής 2.10.87 από τήν 'Ιερά Σύνοδο διευκρινίζονται τά ακόλουθα:

1. 'Η έκφραση ευχής τής 'Εκκλησίας για τόν χειρισμό τού εκκλησιαστικού ζητήματος από πλευράς Κυβερνήσεως υπό εκπροσώπου της που θα συμβάλει θετικά στην έξομάλυνση τών σχέσεων 'Εκκλησίας και Πολιτείας δέν σημαίνει έπ' ούδενί λόγω παρέμβαση τής 'Εκκλησίας στις άρμοδιότητες τής Κυβερνήσεως.

2. 'Η ούσία τής άποφάσεως τής Ι.Σ.Ι. τής παρασμένης Παρασκευής είναι ότι όρισε τούς εκπροσώπους τής 'Εκκλησίας στην 'Επιτροπή για τήν εξέταση τού όλου φάσματος τών σχέσεων με τήν Πολιτεία. 'Η άπόφαση αυτή άποτελεί έφαρμογή τής συμφωνίας μεταξύ τού Μακ. Προέδρου της και τού Πρωθυπουργού.

3. 'Ός προς τόν νόμο 1700)87, τυχόν έφαρμογήν του κατά τήν διάρκεια τών διαπραγματεύσεων μεταξύ 'Εκκλησίας και Πολιτείας δέν θα ύποβοηθήσει στην έξεύρεση έφικτής λύσεως τού εκκλησιαστικού ζητήματος. 'Εξ άλλου είναι δεδομένο ότι ή 'Εκκλησία παραχωρεί μεγάλο μέρος τής μοναστηριακής περιουσίας

για κοινωνικούς σκοπούς.

Οι Εισηγήσεις των επομένων συνεδριών της Ι.Σ.Ι. έχουν χαρακτήρα ενημερωτικό. Η Έκκλησία εκφράζει και πάλι την ευχή να προχωρήσουν οι μεταξύ της Πολιτείας συζητήσεις σε κλίμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης και κατανόησης, ώστε να επιτευχθεί η ομαλοποίηση, που και ο ίδιος ο κ. Πρωθυπουργός υπέσχετο κατά τη συνάντησή με τον Μακαριώτατο ευχήθηκε.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ

ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (7.10.87)

«Συνεσχίσθησαν και σήμερα Τετάρτη αι εργασίες της Ιεράς Συνόδου της Ιεραρχίας της Ελλάδος υπό την Προεδριαν του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ. Σεραφείμ. Κατ' αυτές έγινοντο δύο εισηγήσεις: α) 'Επί του Οικονομικού προβλήματος της Εκκλησίας υπό του Σεβ. Μητροπολίτου Φλωρίνης κ. Αυγουστίνου όστις εισηγήθη εις το Σώμα επ' αυτό και της αντιμετώπισώς του. β) 'Επί του θέματος "Ερωτήματα διά το 666 και το ΕΚΑΜ" υπό του Σεβ. Μητροπολίτου Αλεξανδρουπόλεως κ. Ανθίμου. Η εισηγήσις αυτή ητο η μόνη ήτις συνεζητήθη λόγω του μεγάλου ένδιαφέροντος το όποιο έχει δημιουργηθή εις τας συνειδήσεις των πιστών. Ο Σεβ. εισηγητής ανέφερθη θεολογικώς και με χρήσιν της Πατερικής διδασκαλίας εις το έν λόγω πρόβλημα και υπεστήριξε ότι ναι μόν ύφίσταται πρόβλημα και μάλιστα κατά την Αγίαν Γραφήν, αλλά δέν δικαιολογείται αναταραχή και φόβος από δήθεν έπερχόμενα δεινά. Ειδικώς ως προς το ΕΚΑΜ ο Σεβ. μετέφερε τας γραπτάς και προφορικάς διαβεβαιώσεις της Κυβερνήσεως διά των ύπουργών κ. Μ. Κουτσόγιωργα και Κ. Σφυρίου ότι δέν πρόκειται να χρησιμοποιηθή ο αριθμός 666 ούτε κανένα σατανικόν έμβλημα εις τὰ δελτία των νέων ταυτοτήτων. Ηκολούθησε εύρεία συζήτησις και άπεφασίσθη να άπευθυνθή η Ι.Σ.Ι. προς τών έλληνικών λαόν δι' ειδικής Έγκυκλίου και να έκτυπωθή ειδικόν διαφωτιστικόν φυλλάδιον μερίμνη του εισηγητού.

Η δημοσιευθείσα σήμερα εις άπογευματινήν έφημερίδα δήθεν έπιστολή του Μακ. Αρχιεπισκόπου προς τόν κ. Πρωθυπουργόν δέν είναι αυτή που όντως έστάλη εις έφαρμογήν άποφάσεως της Ιεραρχίας της 2.10.87.

Αί εργασίες της Ι.Σ.Ι. έληξαν σήμερα».

'Επιτροπή Άλληλοβοθηθείας και σχέσεων μετά των ξένων Έκκλησιών

Το Οικουμενικό Άναπαυτήριο «Κάζα Λοκάρνο», στο Λοκάρνο της Έλετίας, διαθέτει και για το έτος 1988 στην Έκκλησία της Ελλάδος 10 θέσεις δωρεάν παραμονής 4 εβδομάδων διά τὰ στελέχη της Εκκλησίας. Σε περίπτωση έγγάμων γίνονται δεκτοί και οι ή αι σύζυγοι. Άπαραίτητη προϋπόθεση είναι η καλή γνώση μιάς από τις τρεις εύρωπαϊκές γλώσσες (Άγγλικών, Γαλλικών ή Γερμανικών). Δέν είναι δυνατή η διάθεση και των δέκα θέσεων κατά τούς θερινούς μήνες. Η «Κάζα Λοκάρνο» λειτουργεί όλο τόν χρόνο εκτός από το διάστημα 23 Δεκεμβρίου μέχρι 3 Φεβρουαρίου. Τά εισιτήρια μεταβάσεως και έπιστροφής θάρύνουν τούς ένδιαφερομένους. Δέν γίνονται δεκτά άτομα, τὰ όποια έχουν ήδη παραμείνει στην «Κάζα Λοκάρνο».

Περισσότερες πληροφορίες στο Γραφείο της «Επιτροπής Άλληλοβοθηθείας και Σχέσεων μετά των Ξένων Έκκλησιών», Ιωάννου Γενναδίου 14, Αθήνα. Τηλ. 7238.671 και 7238.691.

'Ιερά Μητρόπολις Δημητριάδος

«Η προϊούσα γιγάντωση των άρμοδιοτήτων και παρεμβάσεων του κράτους σε όλο και περισσότερους

τομείς της κοινωνικής μας ζωής, ο «κρατισμός» όπως άποκαλείται, συνιστά φοβερή άπειλή για τις άτομικές έλευθερίες των πολιτών και οδηγεί με μαθηματική ακρίβεια στη σταδιακή συρρίκνωσή των και στην ούσιαστική καταπίεση του άτόμου που άσφυκτιά κάτω από τη φοβερή δύναμη της κρατικής έξουσίας». Με αυτή τη διαπίστωση σαν βάση ξεκίνησε την άνάλυση του ζητήματος των κομπιούτερς στην όμιλία του προς τούς εκπροσώπους του νομικού κόσμου της περιοχής Μαγνησίας ο Σεβ. Μητροπολίτης Δημητριάδος κ. Χριστόδουλος, με την ευκαιρία της μνήμης του άγιου Διονυσίου του Άρεοπαγίτου, προστάτου της τάξεως των τη Δευτέρα 5 Οκτωβρίου. Προηγήθηκε μέγας Έσπερινός στον άγιο Νικόλαο, και έπηκολούθησε συγκέντρωση στο Πνευματικό Κέντρο, στην όποία παρέστησαν δικαστές, δικηγόροι, συμβολαιογράφοι, δικαστικοί έπιμελητές και δικαστικοί ύπάλληλοι. Επίσης παρέστη και ο παρεπιδημών στο Βόλο έπιθεωρητής Άρεοπαγίτης κ. Δημ. Τζούμας.

Ο όμιλητής ανέλυσε το θέμα των ηλεκτρονικών ύπολογιστών και τη σχέση τους με τη διακινδύνευση των ανθρωπίνων έλευθεριών. Μιλώντας έξ άλλου για τις έφαρμογές της Πληροφορικής ο Σεβ. ανέφερθη στα θετικά της στοιχία όπως είναι η καταπολέμηση της γραφειοκρατίας, αλλά και στα άρνητικά που άναφέρονται στον έλεγχο της ιδιωτικής άκόμη ζωής των πολιτών από το κράτος για να καταλήξει ότι επιβάλλεται γενική αντίσταση για την άποτροπή αυτού του κινδύνου. Άκολούθησε συζήτηση και δεξίωση.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

'Εκκλησία Τσεχοσλοβακίας

Άπό 4ης έως 6ης Σεπτεμβρίου 1987 διοργανώθησαν υπό της Όρθοδόξου Έκκλησίας της Τσεχοσλοβακίας κατασκευτικά έκδηλώσεις, επ' ευκαιρία της 45ης έπετείου του μαρτυρίου του Έπισκόπου Βοημίας, Μοραβίας και Σιλεσίας Γοράσδου και της κατατάξεως τούτου εις το Μαρτυρολόγιον της Έκκλησίας ταύτης. Κατόπιν προσκλήσεως μετέσχον των έκδηλώσεων, ως εκπρόσωποι του Οικουμενικού Πατριαρχείου, ο Θεοφ. Έπίσκοπος Χριστουπόλεως κ. Μιχαήλ και ο Πανοσιολ. Αρχιμ. κ. Γεννάδιος Λυμούρης, ως και Άντιπροσωπεία των Έκκλησιών Ρωσίας και Σεργίας. Αί έορται έλαβον χώραν εις την πόλιν Όλομούτσ της Μοραβίας, ήρχισαν δε με Συμπόσιον, άφιερωμένον εις την ζωήν και το έργον του νεομάρτυρος και έληξαν με πανηγυρικήν Θ. Λειτουργίαν, προεξάρχοντος του Σεβ. Μητροπολίτου Πράγας και πάσης Τσεχοσλοβακίας κ. Δωροθέου, εις το τέλος της όποίας έλαβε χώραν η τελετή της άναγνωρίσεως του Γοράσδου ως νεομάρτυρος της Έκκλησίας Τσεχοσλοβακίας. Εις τας έκδηλώσεις έλαβον μέρος και έπίσημοι εκπρόσωποι της Κυβερνήσεως.

Ο Έπίσκοπος Γοράσδος, κατά κόσμον Μαθίας Παύλι, γεννηθείς το 1879 εις την Μοραβίαν, υπήρξε κατ' αρχάς ρωμαιοκαθολικός ιερέυς. Το 1920 προσεχώρησεν εις την Όρθόδοξον Έκκλησίαν και το 1921 έχειροτονήθη υπό του Πατριάρχου Σεργίας Δημητρίου Έπίσκοπος των έν Τσεχοσλοβακία όρθοδόξων, άναπτύξας μέγαν ποιμαντικόν έργον και πλουσιωτάτην δραστηριότητα, εις την όποιαν όφείλει, έν πολλοίς και μέχρι σήμερα, την ύπαρξιν και συνοχήν της ή εκεί Όρθοδόξου Έκκλησία. Κατόπιν κατηγορίας υπό των χιτλερικών, ως συνεργάτης της ομάδος Τσέχων πατριωτών, οι όποιοι έφόνευσαν τόν γερμανόν Προτέκτορα της Τσεχίας, Στρατηγόν Χάιντρη και έν συνεχεία έδρον άσυλον εις την ύπόγειον κρύπτην του Όρθοδόξου Καθεδρικού Ναού της Πράγας, ως και έθελουσίας προσφοράς της ζωής του προς διάσωση οικογενειάρχου ιερέως, ο Γοράσδος καταδικάσθη εις θάνατον, έκτελεσθείς την 4ην Σεπτεμβρίου 1942, ήμέραν κατά την όποιαν ώρίσθη και η έορτή της μνήμης του.

Τὸ Πατριαρχεῖον Σερβίας εἶχεν ἀνακηρύξει τὸν Ἐπίσκοπον Γοράσδον νεομάρτυρα τῆς Ἐκκλησίας Σερβίας, ἤδη, τὸ ἔτος 1961, ἡ δὲ Ἐκκλησία Τσεχοσλοβακίας ἀνεγνώρισε τώρα τὴν πράξιν ἐκείνην.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Τσεχοσλοβακίας, ἡ ἱστορία τῆς ὁποίας ἀρχίζει διὰ τοῦ ἱεραποστολικοῦ ἔργου τῶν ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀποσταλέντων Θεσσαλονικέων Ἰσαποστόλων καὶ Φωτιστῶν τῶν Σλάβων Ἀγίων Μεθοδίου καὶ Κυρίλλου, ἀριθμῆ σήμερον ἕνα Μητροπολίτην, τρεῖς Ἐπισκόπους, περὶ τὰς 150.000 πιστῶν, 140 κληρικούς, 150 ἐνορίας καὶ 300 ναοὺς.

Εἰς τὸν χαιρετισμὸν τοῦ ἐκ μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὁ Θεοφίλ. Ἐπίσκοπος Χριστουπόλεως κ. Μιχαήλ ἀνέφερε μεταξὺ ἄλλων:

«... Αἱ μνήμαι μαρτύρων τῆς πίστεως καὶ ἡρώων διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ πνεύματος, ἀποτελοῦν σταθμοὺς ἀνεφοδισμοῦ εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τοῦ χριστιανοῦ. Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργον τῶν μαρτύρων κάθε ἐποχῆς καὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, ἀποτελοῦν ἐγγύησιν καὶ ἀπόδειξιν τοῦ θάθους τῆς πίστεως, διὰ τῆς ὁποίας ἀνεδείχθησαν οἱ μάρτυρες παράδειγμα πρὸς μίμησιν καὶ ὑπόδειγμα ὑπερασπιστῶν τοῦ εὐαγγελικοῦ μηνύματος καὶ τῶν ἠθικῶν ἀξιών τῆς ζωῆς. Ὡς ἦλιοι ἀνέσπεροι καὶ φάροι τηλαυγεῖς προβάλλουν οἱ μάρτυρες, θύματα τῆς κακίας, τοῦ μίσους καὶ τῆς μοχθηρίας, συγχρόνως ὁμως καὶ νικηταὶ ὑπερασπισταὶ τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς ἀκεραιότητος, χάριν τῆς ὁποίας ὑπέστησαν τὸν διωγμὸν καὶ εἶδον τὸ μαρτύριον ὡς “σκύβαλον”, ἵνα “Χριστὸν κερδίσωσιν” (Φιλίπ. γ' 8).

Πιστὴ εἰς τὸ μήνυμα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὴν παράδοσιν τῶν μαρτύρων καὶ ὁμολογητῶν τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ἑνσαρκωτῆς, ὑπερασπιστῆς καὶ κήρυξ τῶν χριστιανικῆς προελύσεως καὶ ἀκαταλύτου ἀξίας κοινωνικῶν ἀρχῶν τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἰσότητος καὶ τῆς ἀδελφοσύνης, ἐξέδωσεν ὁμοφώνως, τὸν παρελθόντα Νοέμβριον, διὰ τῆς Γ' Προσυνοδικῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως, ἱστορικῆς σημασίας κείμενον, ἀναφερόμενον εἰς τὴν συμβολὴν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς ἐπικράτησιν τῶν χριστιανικῶν ἰδεῶν τῆς εἰρήνης, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀδελφοσύνης καὶ τῆς ἀγάπης μεταξὺ τῶν λαῶν, ἐξασφάλισιν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, καὶ ἄρσιν τῶν φυλετικῶν καὶ λοιπῶν διακρίσεων.

Ὡς ταπεινοὶ ἐκπρόσωποι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἔχει προσφέρει νέφος μαρτύρων καὶ ὡς ἐκ τούτου γνωρίζει ὡς ἄριστα καὶ τὸν Σταυρὸν καὶ τὴν Ἀνάστασιν, εὐχόμεθα, ὅπως ὁ κόσμος ἴδῃ, διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ “ἀγαπήσαντος ἡμᾶς Χριστοῦ” (Ρωμ. η' 38) καὶ διὰ τοῦ μηνύματος τῶν μαρτύρων, ὅτι οἱ χριστιανοὶ πιστεύουν εἰς τὴν “δύναμιν τῆς ἀναστάσεως” (Φιλίπ. γ' 10), ζοῦν διὰ τὴν ἐλευθερίαν, τὴν εἰρήνην, τὴν ἀγάπην καὶ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἀποθνήσκουν ὑπὲρ αὐτῶν, μὴ “συσχηματιζόμενοι τῷ αἰῶνι τούτῳ” (Ρωμ. ιβ' 2), ἀλλὰ ἀναδεικνυόμενοι ἅξιοι κληρονόμοι τῶν μαρτύρων...».

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΡΩΣΙΑΣ

Ἀναπόκρισις ἐκ Μόσχας ἀναφέρει, ὅτι τὸ Σοβιετικὸν Πρακτερεῖον Εἰδήσεων NOWOSTI ἀνεκοίνωσεν, ὅτι εἰς τὴν Ρωσικὴν Σοβιετικὴν Δημοκρατίαν ἰδρύθη Ἐπιτροπὴ διὰ βρῆσκειν ὑποθέσεις, ἡτις ὡς κύριον σκοπὸν ἔχῃ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν περὶ Ἐρησκείας νόμων. Πρόεδρος τῆς νέας Ἐπιτροπῆς εἶναι ὁ Καθηγητῆς LEONID KOLESNIKOW. Συμφώνως πρὸς δηλώσεις αὐτοῦ ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη ὡς πρῶτιστον καθήκον ἔχει τὴν διερεῦνησιν τῶν ἀναγκῶν καὶ ἐπιθυ-

μιῶν τῶν πιστῶν, ὡς καὶ τὴν προστασίαν τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν κατὰ τὴν λύσιν τῶν προκυπόντων προβλημάτων. Ἐπίσης ἡ Ἐπιτροπὴ θὰ φροντίσῃ νὰ διαφωτίσῃ τοὺς πιστοὺς, ἵνα μὴ οὗτοι ἐρχῶνται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς νόμους. Ὁ καθηγ. KOLESNIKOW προσέθεσεν, ὅτι κατὰ τὸ παρελθὸν παρετηρήθησαν τόσων καταπάτησις τῆς ἐλευθερίας τῶν πιστῶν ἐκ μέρους τοῦ Κράτους, ὅσον καὶ περιφρόνησις τῆς κρατικῆς νομοθεσίας ἐκ μέρους κληρικῶν καὶ πιστῶν. Ἀλλὰ πολλὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας τονίζουσι, ὅτι οὐδὲν ἐλέγη ἔάν ἡ νέα Ἐπιτροπὴ θὰ φροντίσῃ διὰ τὴν κατάργησιν νόμων, οἵτινες θίγουν τὴν βρῆσκειν ἐλευθερίαν ἐν τῇ δημοσίᾳ ζωῇ.

Καθ' ἃ ἐπισημαίνει ὁ δυτικὸς Τύπος, ὁ Μακ. Πατριάρχης Ρωσίας κ. Ποιμῆν, ἐν συνεντεύξει αὐτοῦ πρὸς ἱταλικὸν μηνιαῖον περιοδικόν, ἐτόνισεν ὅτι κύριον ἐμπόδιον δι' ἐν ταξίδιον τοῦ Πάπα εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσην εἶναι αἱ «ὀλίγον καλά» σχέσεις μεταξὺ Βατικανοῦ καὶ Πατριαρχείου Μόσχας, ὅσον καὶ τὸ πρόβλημα τῶν μετὰ τῆς Ρώμης συνδεδεμένων Οὐνιτῶν Οὐκρανῶν. Αὐτὰ δὲν ἐμποδίζουν τὴν ὑπαρξίν σταθερῶν διαλογικῶν σχέσεων μεταξὺ τοῦ Βατικανοῦ καὶ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας. Ἐπίσης ἐμπόδιον ἀναπτύξεως τῶν σχέσεων εἶναι τὸ ὑπὸ τῆς Β' Συνόδου τοῦ Βατικανοῦ ἐπιβεβαιωθὲν ἀλάθητον τοῦ Πάπα.

ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΙΣΜΟΣ

Ἡ Σύνοδος τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν Ἐπισκόπων ἐν Ρώμῃ συνεδριάζει ἀπὸ 1 ἕως 30 Ὀκτωβρίου εἰς τὴν Ρώμην μὲ θέμα «Κλήσις καὶ ἀποστολὴ τῶν λαϊκῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ Κόσμῳ». Τῆς ἰ. Συνόδου μετέχουν ὡς ἀκροαταὶ καὶ 60 λαϊκοί, ἦτοι 33 ἄνδρες καὶ 27 γυναῖκες, ὡς ἐπίσης καὶ πέντε ζεῦγη ἐγγάμων. Πλησίον τῶν 232 ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν οἱ λαϊκοὶ οὗτοι ἐκπροσωποῦν εἰς τοὺς παρόντας ποσοστὸν 20ο). Ἐπὶ πλέον ὁ Πάπας ὤρισεν 20 διακεκριμένους βεολόγους ὡς συμβούλους τῆς Συνόδου.

—Ὁ Πάπας Ἰωάννης Παῦλος Β' ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 600 ἐτῶν ἀπὸ τῆς προσελεύσεως εἰς τὸν Χριστιανισμὸν τῶν Λιθουανῶν ἀπέστειλε συγχαρητήριον ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἱεραρχίας τῆς Λιθουανίας Ἐπίσκοπον Λιούδα Ποβιλιόνις καὶ ἀνεκήρυξε «Μακάριον» τὸν ἀρχιεπίσκοπον Γιούργκις Ματουλάιτις.

—Καθ' ἃ πληροφορεῖ ἡμᾶς ὁ ρωμαιοκαθολικὸς Τύπος, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Πράγας καὶ Πριμᾶτος τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας Τσεχοσλοβακίας καρδινάλιος Φραντσεκ Γωμασεκ ἐν συνεντεύξει του, ἡτις ἐγένετο πρὸ τινῶν μηνῶν, ἐδήλωσεν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τὰ ἑξῆς: «Ἡ Ἐκκλησία μας παραμένει ὀλοζώντανη καὶ οἱ ναοὶ μας γαμίζουσι ἀπὸ νέους καὶ νέες, πού ἀνατράφηκαν καὶ ἐκπαιδεύτηκαν μέσα στὴν ἀθεΐα... Μόνον μὲ τὸν διαχωρισμὸ Ἐκκλησίας καὶ Κράτους (ποῦ ἐφαρμόζεται ἀκόμη καὶ στὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση) τὰ διοικητικὰ ὄργανα τῆς Πολιτείας θὰ παύσουν νὰ ἐπιμεινῶνται στὰ ἐκκλησιαστικὰ θέματα καὶ νὰ περινοῦν χειροπέδες στοὺς λειτουργοὺς τῆς Ἐκκλησίας».

Αὐτὰ ἐξηγοῦν διατὶ καὶ τὸ ἐπίσημον δημοσιογραφικὸν ὄργανον τοῦ Κ.Κ. τῆς Σλοβακίας ἐπισημαίνει, ὅτι «εἶναι λάθος νὰ πιστεύωμε ὅτι ἡ Ἐρησκεία θεθαίνει κάτω ἀπὸ τὸ κομμουνιστικὸν πολίτευμα». Καὶ τὸ ἑβδομαδιαῖον σλοβακικὸν περιοδικὸν «SPISSKE HLASY» ἐκφράζει τὴν κατὰ πληξίν του διὰ τὸν ὄγκον τῆς συμμετοχῆς τῶν νέων εἰς τὸ προσκύνημα τῆς Λεβότσκα.

—Μεγάλη ὑπῆρξεν ἡ ἐπιτυχία τοῦ 1ου Συνεδρίου τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν τῆς Ἀνατολικῆς Γερμανίας

(KATHOLIKENTAG), όπερ τόν 'Ιούλιον συνήλθεν έν Δρέσδη.

—Ο ρωμαιοκαθολικός άρχιεπίσκοπος του Σαντιάγο διεμαρτυρήθη έντόνως έναντίον τών έν Χιλή άστυνομικών «έκκαθαρίσεων» και τής στυγνής δικτατορίας και άπήτησε την έπαναφοράν τής δημοκρατίας.

ΠΡΟΤΕΣΤΑΝΤΙΣΜΟΣ

Καθ' ά πληροφορεί τό Δελτίον «Ένημέρωσις», εις την πανεπιστημιακήν πόλιν LUND τής Σουηδίας έωρτάσθη μεταξύ 4ης και 5ης 'Ιουλίου ή τεσσαρακοστή επέτειος τής ίδρύσεως τής Παγκοσμίου Λουθηρανικής Όμοσπονδίας, ή όποία ίδρύθη τό 1947 έν τή αὐτῇ σουηδικῇ πόλει, μέ σκοπόν νά κομίση ένότητα και συμφιλίωσιν μεταξύ τών Λουθηρανών έν τῇ μεταπολεμικῇ Εὐρώπῃ.

Τό Οικουμενικόν Πατριαρχεῖον έξεπροσωπήθη εις τάς έορτάς αὐτάς υπό τοῦ Μητροπολίτου Σουηδίας Παύλου, όστις έκόμισε μήνυμα τοῦ Οικουμενικοῦ Πατριάρχου Δημητρίου τοῦ Α'. Τών έκδηλώσεων μετέσχον ο ρωμαιοκαθολικός Καρδινάλιος 'Ιωάννης WILÉBRANDS, ο άγγλικανός έπίσκοπος 'Οξφόρδης PATRICK ROGER, ο Γεν. Γραμματεὺς τοῦ Π.Σ.Ε. Δρ EMILIO CASTRO κ.ά.

Εἰς τὴν συνέλειαν εις τὴν πόλιν VIBORG τής Δανίας ή 'Εκτελεστική 'Επιτροπή τής Παγκοσμίου Λουθηρανικής Όμοσπονδίας έξέλεξεν ώς Πρόεδρον τής Όμοσπονδίας τόν 'Επίσκοπο τής Εὐαγγελικῆς Λουθηρανικῆς 'Εκκλησίας τής Βαυαρίας JOHANNES HANSELMANN.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

'Από 14 - 20 Σεπτεμβρίου στο πρόαπειο MAJADAHONDA τής Μαδρίτης τής 'Ισπανίας συνήλθεν ή Διαρκής ('Εκτελεστική) 'Επιτροπή τοῦ Τμήματος FAITH AND ORDER (Πίστις και Τάξις) τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τών 'Εκκλησιών και ήσυχολήθη περί τὴν βελτίωσιν τών θεολογικῶν κειμένων, άτινα ετοιμάζονται υπό τοῦ Τμήματος τούτου, ώς και περί τοῦ προγράμματος τών μελλοντικῶν του εργασιών. Η 'Εκκλησία τής 'Ελλάδος έξεπροσωπήθη υπό τοῦ οργανικοῦ μέλους τής Διαρκούς ('Εκτελεστικῆς) 'Επιτροπῆς τοῦ Τμήματος «Πίστις και Τάξις» Καθηγητοῦ κ. Εὐαγγέλου Θεοδώρου.

—Μεταξύ 21 και 26 Σεπτεμβρίου 1987 συνήλθε στην 'Ατλάντα τών ΗΠΑ ή 'Εκτελεστική 'Επιτροπή τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τών 'Εκκλησιών, ήτις ήσυχολήθη ιδιαίτερωσ μέ τὴν προετοιμασίαν τής προσεχούς Ζ' Γενικῆς Συνελεύσεως (Καμπέρα 1991).

—Εἰς τό πλαίσιον τής όξείας κριτικῆς, ήτις άσκειται άκόμη και έκ μεροῦς Προτεσταντῶν έναντίον τοῦ καθ' όλον προσανατολισμοῦ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τών 'Εκκλησιῶν, έντάσσεται και ή πρόσφατος άποχώρησις έκ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τών 'Εκκλησιῶν τής Πεντηκοστιανοῦ Τύπου θραζιλιανῆς «Η Βραζιλία γιά τόν Χριστό». Αὕτη άριθμεῖ έν έκατομμύριον πιστῶν και είχε γίνει μέλος τοῦ Π.Σ.Ε. τό 1969.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΙΒΛΙΩΝ

«Βυζαντινά», έπιστημονικό όργανο Κέντρου Βυζαντινῶν 'Ερευνῶν Φιλοσοφικῆς Σχολῆς 'Αριστοτελείου Πανεπιστημίου, τόμος 132 — «Δώρημα στόν 'Ιωάννη Καραγιαννόπουλο» — Θεσσαλονίκη 1985, σελ. 737 - 1628.

Μέ πολλές και πολὺ ένδιαφέρουσες Μελέτες έλλήνων και ξένων έπιστημόνων κυκλοφορήθηκε ο δεύτερος τόμος - «άφιέρωμα» στόν καθηγητή θυζαντινολόγο 'Ιωάννη Καραγιαννόπουλο. Κρίμα μεγάλο πού δέν υπάρχει όχι μόνο κάποιος γενικός εύρετηριακός Πί-

νακας, άλλ' ούτε και Πίνακας τών περιεχομένων. Βέβαια, θ' άκολουθήσει και τρίτος τόμος - άφιέρωμα όπου θα πρέπει νά υπάρχουν εύρετηριακοί Πίνακες ώστόσο ή παράλειψη τέτοιων πινάκων στόν παρόντα όγκωδέστατον τόμο, τόν καθιστά δύσχρηστο.

«Θ ε ο λ ό γ ο ς», περιοδική έκδοση τής «Ένωσης Θεολόγων Βορείου 'Ελλάδος», έτος Α', τεύχος 1, Θεσσαλονίκη 1983, σελ. 428.

Ο Α' αυτός τόμος τοῦ περιοδικοῦ «Θεολόγος» άποτελεῖ τὴν έπιστημονική παρουσίαση τής νεοσύστατης «Ένωσης Θεολόγων Βορείου 'Ελλάδος» (1979). Στά Προλεγόμενα (σ. 3) αναφέρονται: «Η Ε.Θ.Ε.Β.Ε. ώς ο έπιστημονικός φορέας και έκφραστής 800 και πλέον Θεολόγων, έπιφορτισμένων μέ τό υπεύθυνο έργο τής όρθόδοξης άγωγῆς τής νέας γενιάς σέ μιá κρίσιμη και εικονοκλαστική έποχή σάν τῇ δικῇ μας, είχε άπόλυτη άνάγκη τής δικῆς τής φωνῆς, ένός ιδιαίτερου και όλότελα δικοῦ της όργανου γραπτῆς έπικοινωνίας. ... Βεβαίως, τό περιοδικό αὐτό δέν πρέπει νά είναι μιá άπλή —άνάμεσα σέ τόσες άλλες— τυπική έκδοση, αλλά ουσιαστικό μέσο προσφορῆς και διακονίας, άνοιχτό σέ όλες τῆς θέσεις και τῆς άπόψεις. Δεκτά σ' αὐτό ή θεωρία και ή πράξη, ή έπιστημονική έρευνα και ή καθημερινή ψυχοδιδακτική έμπειρία, οἱ προβληματισμοί τοῦ πανεπιστημικοῦ σπουδαστηρίου και τής σχολικῆς αίθουσας, σέ άνοιχτό διάλογο και άμοιβαία άλληλοσυμπλήρωση. ... Κατανοοῦμε τόν όρο «Θεολόγος» όχι τόσο υπό τὴν γνωστή επαγγελματική - ύπαλληλική έννοια, όσο μέ τὴν βαθύτερη άποστολή μας πού είναι ταυτόχρονα λειτουργήμα και ισόβιο άγώνισμα μέσα άπό μιá καθημερινή κατάκτηση άγιασμοῦ και εὐθύνης».

Τό κύριο περιεχόμενο αὐτοῦ τοῦ τόμου άποτελοῦν τὰ Πρακτικά τοῦ Β' Συνεδρίου τής Ε.Θ.Ε.Β.Ε., πού συνήλθε στή Θεσσαλονίκη άπό 28 - 30 Δεκεμβρίου 1982 μέ θέμα «Τά Νέα 'Αναλυτικά Προγράμματα γιά τό μάθημα τών Θρησκευτικῶν στή Μ. 'Εκπαίδευση». Περιέχονται οἱ άκόλουθες ένότητες: Προλεγόμενα (σ. 3 - 10), Προσυνεδριακά (σ. 13 - 52), 'Εναρξη τοῦ Συνεδρίου (σ. 55 - 63), Εἰσηγήσεις και Συζητήσεις (σ. 67 - 307), Λήξη τοῦ Συνεδρίου - Μετασυνεδριακά (σ. 309 - 366), Παράρτημα I και Παράρτημα II (σ. 369 - 424), όπου και οδ άπολογισμός τοῦ Δ.Σ. τής Ε.Θ.Ε.Β.Ε. γιά τῇ διετία 1981 - 1983.

«'Απόστολος Βαρνάβας», έπίσημο περιοδικό τής 'Εκκλησίας τής Κύπρου, Περ. Γ', τόμ. ΜΣΤ', 'Ιούλιος - Αύγουστος 1985, τεύχος 7 - 8.

Μέ τὴν καθιερωμένη ύλη, πάντοτε ένδιαφέρουσα, «γιά τὴν θρησκευτική διαφώτιση τοῦ λαοῦ τής άγιωτάτης 'Εκκλησίας τής Κύπρου και γιά τὴν κωδικοποίηση τών έπισήμων έγγραφων της», κυκλοφόρησε και αὐτό τό τεύχος τοῦ «'Αποστολοῦ Βαρνάβα». Στό τέλος περιέχονται «σύντομες έκκλησιαστικές ειδήσεις και Χρονικά».

«'Απολωνία», έκδοση μέ τὴ συνεργασία τοῦ 'Ινστιτούτου 'Αφρικανο - έλληνικῶν Σπουδῶν, Γιόχανεσμπουργκ 1984, σελ. 112.

Μιá συμπαθητική προσπάθεια γνώριμιας τών έλλήνων συγγραφέων τής 'Αφρικῆς, μέ δίγλωσση έκδοση, έλληνική - άγγλική, άποτελεῖ αὐτό τό περιοδικό. Περιέχονται άκόμα, Μελέτες έπιστημονικές σέ θέματα Ιστορίας και λογοτεχνίας, καθώσ και μιá ένότητα «'Ανάμικτα» και μιá στήλη μέ 'Επίκαιρα.

«BIBLICA», Τριμηνιαίο περιοδικό τοῦ Ποντιφικικοῦ Βιβλικοῦ 'Ινστιτούτου τής Ρώμης, τόμος 67, τεύχος 2, (Ρώμη) 1986.

Τά περιεχόμενα τοῦ τεύχους άποτελοῦν έπιστημονικές Μελέτες και Βιβλιοκρισίες έκδόσεων επί θεμάτων τής Καινῆς και τής Παλαιῆς Διαθήκης, γραμμένες σέ ευρωπαϊκές γλώσσες.

ΓΡ. Θ. ΣΤΑΘΗΣ

Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΟΝ ΣΥΝΟΔΙΚΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ

Ἀ ν α κ ο ι ν ω θ ἔ ν

Τὸ Δευτεροβάθμιον Συνοδικὸν Ἐκκλησιαστικὸν Δικαστήριον, συνελθὼν εἰς Συνεδρίαν τὴν 5ην Ὀκτωβρίου 1987, ἵνα κρίνῃ καὶ δικάσῃ α) τὴν ἔφεσιν τοῦ Πρεσβυτέρου Β α σ ι λ ε ἰ ο υ Σ χ ί ζ α τοῦ Ἰωάννου, Κληρικοῦ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, κατὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 12) 1987 ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοβαθμίου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου, δι' ἧς ἐπεβλήθη αὐτῷ ἐπὶ ἀντικανονικοῖς παραπτώμασι, ἡ ποινὴ τῆς κ α θ α ι ρ ἔ σ ε ω ς ἔκ τοῦ ὑψηλοῦ τῆς Ἱερωσύνης ὑπουργήματος καὶ τῆς ἐπαναφοράς εἰς τὴν τάξιν τῶν λαϊκῶν, ἀπέρριψεν ταύτην ὡς νόμῳ ἀβάσιμον καὶ ἐπεκύρωσεν τῷ ἐφεσεῖοντι τὴν διὰ τῆς ἐκκληθείσης ἀποφάσεως ἐπιβληθεῖσαν αὐτῷ ποινὴν καὶ β) τὴν ἔφεσιν τοῦ Πρεσβυτέρου Θ ε ο δ ῶ ρ ο υ Σ τ α μ ο ὕ λ η, Κληρικοῦ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, κατὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 8) 1987 ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοβαθμίου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου, δι' ἧς ἐπεβλήθη αὐτῷ ἐπὶ ἀντικανονικοῖς παραπτώμασι, ἡ ποινὴ τῆς διεισοδικῆς ἀργίας ἀπὸ πάσης ἱεροπραξίας, ἐξ ἧς τὸ ἔν ἐτος μετὰ στερήσεως τῶν ἀποδοχῶν αὐτοῦ, ἔκαμεν ταύτην ἐν μέρει δεκτὴν καὶ ἐτροποποίησεν τὴν διὰ τῆς ἐκκληθείσης ἀποφάσεως ἐπιβληθεῖσαν ποινὴν εἰς ποινὴν ἐτησίου ἀργίας ἀπὸ πάσης ἱεροπραξίας, ἐξ ἧς οἱ πέντε μῆνες μετὰ στερήσεως τῶν ἀποδοχῶν τοῦ ἐφεσεῖοντος.

—Τὸ Δευτεροβάθμιον Συνοδικὸν Ἐκκλησιαστικὸν Δικαστήριον, συνελθὼν εἰς Συνεδρίαν τὴν 6ην Ὀκτωβρίου 1987, ἵνα κρίνῃ καὶ δικάσῃ α) τὴν ἔφεσιν τοῦ Πρεσβυτέρου Ν έ σ τ ο ρ ο ς Π α π π ᾶ, Κληρικοῦ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δημητριάδος καὶ προσ. ἐφημερίου τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, κατὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 2) 1987 ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοβαθμίου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου, δι' ἧς ἐπεβλήθη αὐτῷ, ἐπὶ ἀντικανονικοῖς παραπτώμασι, ἡ ποινὴ τῆς κ α θ α ι ρ ἔ σ ε ω ς ἔκ τοῦ ὑψηλοῦ τῆς Ἱερωσύνης ὑπουργήματος καὶ τῆς ἐπαναφοράς εἰς τὴν τάξιν τῶν λαϊκῶν, ἔκαμεν ταύτην ἐν μέρει δεκτὴν καὶ ἐτροποποίησεν τὴν διὰ τῆς ἐκκληθείσης ἀποφάσεως ἐπιβληθεῖσαν ποινὴν εἰς ποινὴν διεισοδικῆς ἀργίας ἀπὸ πάσης ἱεροπραξίας, δίχα στερήσεως τῶν ἀποδοχῶν τοῦ ἐφεσεῖοντος.

Ὁ Προεδρεύων
τοῦ Δευτεροβαθμίου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου
† Ὁ Κασιδιεὺς ΣΥΝΕΣΙΟΣ
Ὁ Γραμματεὺς
Ἀρχιμ. Σεραφεῖμ Μεντζελόπουλος

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΟΝ ΣΥΝΟΔΙΚΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ

Ἀ ν α κ ο ι ν ω θ ἔ ν

Τὸ Πρωτοβάθμιον Συνοδικὸν Δικαστήριον, συνελθὼν εἰς Συνεδρίαν, τὴν 7ην Ὀκτωβρίου 1987, ἵνα κρίνῃ καὶ δικάσῃ τοὺς α) Ἀρχιμανδρίτην Ἀ γ γ ε λ ο ν Ἀ ν α σ τ α σ ἰ ο υ, Ἀρχιμανδρίτην Χ ε ρ ο υ β ε ἰ μ Δ ο υ κ α τ ᾶ ν καὶ Ἱεροδιάκονον Γ α θ ρ ι ῆ λ Π η λ ὶ ν, Κληρικοὺς τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Νέας Ἰωνίας καὶ Φιλαδελφείας, β) τὸν Πρεσβύτερον Ἰ ω ἄ ν ν η ν Τ ρ ι α ν τ α φ ὕ λ ο υ, Κληρικὸν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δράμας καὶ γ) τὸν Πρεσβύτερον Ε ὐ ἄ γ γ ε λ ο ν Μ ι σ α ρ γ ὀ π ο ὕ λ ο ν, Κληρικὸν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πειραιῶς, κατηγορουμένους ἐπὶ ἀντικανονικοῖς παραπτώμασι, ἐπέβαλεν αὐτοῖς τὴν ποινὴν τῆς κ α θ α ι ρ ἔ σ ε ω ς ἔκ τοῦ ὑψη-

λοῦ τῆς Ἱερωσύνης ὑπουργήματος καὶ τῆς ἐπαναφοράς εἰς τὴν τάξιν τῶν λαϊκῶν.

Ὁ Πρόεδρος
τοῦ Πρωτοβαθμίου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου
† Ὁ Σεργίου καὶ Κοζάνης ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

Ὁ Γραμματεὺς
Ἀρχιμ. Σεραφεῖμ Μεντζελόπουλος

Ἱερὰ Μητρόπολις Τρίκκης καὶ Σταγῶν

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παράγρ. 2 τοῦ Ν. 590) 1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2) 1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἐφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Ἀχλαδοχωρίου, καλοῦμεν τοὺς θουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Περιδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω θέσεως.

Ἐν Τρίκκῃσι τῆ 29ῃ Σεπτεμβρίου 1987,

† Ὁ Τρίκκης καὶ Σταγῶν ΑΛΕΞΙΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Σιδηροκάστρου

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις α) τῶν ἄρθρων 38, παράγρ. 2 καὶ 67 τοῦ Ν. 590) 1977, β) τοῦ Ν. Δ. 1398) 1973, γ) τοῦ Ν. 673) 1977 καὶ προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πληρωσὴν τῆς κενῆς θέσεως τακτικοῦ Διακόνου ἐν τοῖς Ἱ. Ναοῖς α) Μητροπολιτικοῦ Ἁγίου Γεωργίου Σιδηροκάστρου, β) Εὐαγγελιστρίας Σιδηροκάστρου καὶ γ) Κοιμήσεως Θεοτόκου Ἡρακλείας, καλοῦμεν τοὺς θουλομένους ἵνα καταλάβωσι τὰς Διακονικὰς ταύτας θέσεις καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 34) ἰβ' τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2) 1969 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν» προβλεπόμενα κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης προκηρύξεως εἰς τὸ Περιδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικὰ διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Σιδηροκάστρῳ τῆ 1ῃ Ὀκτωβρίου 1987

† Ὁ Σιδηροκάστρου ΙΩΑΝΝΗΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Γυθείου καὶ Οἰτύλου

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παράγρ. 2 τοῦ Ν. 590) 1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2) 1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημεριῶν τῶν Ἱερῶν Ναῶν 1) Εὐαγγ. Θεοτόκου Νεοχωρίου, τ.δ. Λεύκτρον Μεσοσηνίας καὶ 2) Γέννησις Θεοτόκου Ἀλικίων Λακωνίας, καλοῦμεν τοὺς θουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Περιδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Γυθείῳ τῆ 2ῃ Ὀκτωβρίου 1987

† Ὁ Γυθείου καὶ Οἰτύλου ΣΩΤΗΡΙΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Ζακύνθου

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παράγρ. 2 τοῦ Ν. 590) 1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2) 1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὴν κενὴν ὀ-

γανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἑφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Κοινότητος Βουγιαίου, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω θέσεως.

Ἐν Ζακύνθῳ τῇ 2ᾳ Ὀκτωβρίου 1987,
† Ὁ Ζακύνθου ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

Ἱερὰ Μητρόπολις Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παράγρ. 2 τοῦ Ν. 590)1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς οργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἑφημεριῶν τῶν Ἱερῶν Ναῶν 1) Ἀγ. Τριάδος Ψαρίου, 2) Τιμίου Προδρόμου Σχίων, 3) Προφῆτου Ἡλίας Μύρου καὶ 4) Ἀγ. Βαρβάρας Κακαλετρίου,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Κυπαρισσίᾳ τῇ 5ῃ Ὀκτωβρίου 1987
† Ὁ Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας ΣΤΕΦΑΝΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Θηβῶν καὶ Λεβαδείας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παράγρ. 2 τοῦ Ν. 590)1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὴν κενὴν οργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἑφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Γεωργίου Λεβαδείας,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω θέσεως.

Ἐν Λεβαδίᾳ τῇ 9ῃ Ὀκτωβρίου 1987
† Ὁ Θηβῶν καὶ Λεβαδείας ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Δημητριάδος

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παράγρ. 2 τοῦ Ν. 590)1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὴν κενὴν οργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἑφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίων Θεοδώρων τοῦ ὁμώνυμου χωρίου,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω θέσεως.

Ἐν Βόλῳ τῇ 13ῃ Ὀκτωβρίου 1987
† Ὁ Δημητριάδος ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 27)1987 Πράξεως ἡμῶν προκηρυσσομεν τὴν Ἑνορίαν Πλάκας - Κόκκινου Χωρίου Ἀποκορώνου καὶ προσκαλοῦμεν τοὺς ἔχοντας τὰ νόμιμα προσόντα καὶ βουλομένους νὰ καταλάβωσιν αὐτὴν ὅπως ἐνεργήσουσιν κατὰ Νόμον διὰ τὰ περαιτέρω.

Χανιά, 5 Ὀκτωβρίου 1987
† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ

« Ε Κ Κ Λ Η Σ Ι Α »

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Σερβίων καὶ Κοζάνης ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

† Ὁ Θεσσαλονίκης ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Σ Υ Ν Δ Ρ Ο Μ Α Ι

A) Ἑσωτερικοῦ : Δραχμαὶ 300 ἐτησίως.

B) Ἐξωτερικοῦ : Δολλάρια 20 ἐτησίως.

Τιμὴ ἑκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»
δρχ. 15.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Εὐαγγέλιον Δ. Θεοδώρου, Ὑπέροχονα μηνύματα τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Μητροπ. Γρεβενῶν Σεργίου, Ἡ Ἱ. Μονὴ τοῦ Ὁσίου Νικάνορος καὶ τὸ κειμηλιοφυλάκειον αὐτῆς.

Μητροπ. Ζακύνθου Παντελεήμονος, Μνήμη Μυτιλήνης Ἰακώβου Κλεομβρότου, τοῦ ἀπὸ Σισανίου καὶ Σιατίστης.

Ἐπισκόπου Ἀνδρούσης Ἀναστασίου, Ἱεραποστολικὲς προσπάθειες στὴν Ἀνατ. Ἀφρική (1982 - 1986).

Ἐπισκόπου Ἀχελώου Εὐθυμίου, Ἀνθρώπος καὶ φυσικὸ περιβάλλον.

Ἀρχιμ. Ἱεροθέου Σ. Βλάχου, Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, ὡς ἐρμηνευτῆς τῶν Γραφῶν.

Δρ. Ἰωάννου Παπαγιαννοπούλου, Ψαμμικὴ ἀρά.

Ἐμμανουὴλ Χατζηεμμανουήλ, Σύγχρονη καὶ μελλοντικὴ παιδεία.

Παρατηρήσεις καὶ Σχόλια.

Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά.

Παρουσίαση βιβλίων.

Παράρτημα.